НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА В ЄВРОПІ

ІЗ СЛОВНИКОВОЇ СПАДЩИНИ
Вип. 12

В. ЄВТИМОВИЧ

МОСКОВСЬКО-УКРАІНСЬКИЙ
СЛОВНИК
для військових

Відтворення видання 1918 року

КИЇВ–2010

УДК 355(038)=161.1=161.2
ББК 68 я2+81.3
Є 27

Затверджено до друку вченою радою Інституту енциклопедичних досліджень НАН України.
Протокол № 3 від 27 березня 2009 р.

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України започаткував книжкову серію «Із словникової спадщини», покликану здійснити перевидання українських термінологічних словників, створених на початку 20 століття, що нині стали раритетними, а в радянські часи були заборонені й вилучені з ужитку. Оскільки ці словники й донині зберігають наукове та практичне значення, вони сприятимуть виробленню розумних компромісів між прихильниками різних українських термінологічних систем. Це є надзвичайно актуальним в умовах становлення термінологічної системи української мови, очищення її від русизмів, штампів, нехарактерних для її природи форм та зворотів.

Нині читачеві пропонується 12-й випуск серії – «Московсько-український словник для військових» В. Євтимовича.

Редакційна колегія серії «Із словникової спадщини» висловлює щиру подяку ***п. Ользі Сенюк*** за надані першодруки словників із фондів книгозбірки Євгена Поповича й Ольги Сенюк.

ISBN 978-966-02-5067-3 (серія)
ISBN 978-966-02-5243-1

В. Євтимович

МОСКОВСЬКО-УКРАІНСЬКИЙ СЛОВНИК

для військових

Зредаґовано редакційною комісією при Головній Шкільній Управі В. М-ва.

м. Київ.
Друкарня Головної Шкільної Управи В. М.
1918 р.

А

Абориген – ту́білець.
Абсолютный – остато́чний, абсолю́тний.
Авангардный – аванга́рдовий, передови́й.
Авангард – аванга́рд.
Август – се́рпень.
Автоматическій – автомати́чний, машино́вий.
Автомобилист – самохо́дник.
Автомобиль – автомобі́ль, само́хід.
Ад'ютант – осау́л.
Азарт – за́пал, завзя́ття.
Азартный – запа́льний.
Аккуратность – спра́вність.
Активный – акти́вний.
Акт – акт, умо́ва.
Аллебарда – ке́леп.
Алюминій – глине́ць, алюмі́нь.
Аллюр – хода́.
Аманат – зару́чник.
Амбар – комо́ра, шпи́хлір.
Амбразура – бійни́ця.
Амнистія – поми́лування, амни́стія.
Амуниція – муни́ція.
Аналогія – анальо́ґія, схо́жість, поді́бність.
Антабка – у́шко.
Аппарат – пристрі́й.
Апрѣль – кві́тень.
Апроши – ша́нці.
Арестант – арешта́нт, в'я́зень.
Арка – дуга́, а́рка, лу́ка.
Арматура – збро́я, бро́ня.
Армія – а́рмія, ві́йско, поту́га.
Арсенал – арсена́л, збро́ївня.
Артельщик – обо́зний.
Артиллерія – арма́та, артиле́рія.
Артель – арті́ль, спі́лка.
Артиллерист – гарма́тчик, пушка́рь, атилери́ста.
Артиллерійскіе заводы и мастерскія – арма́тні заводи й майсте́рні.
Артиллерійскій полигон – стрільни́ця, стрі́льбище.
Архив – архи́ва.
Архиваріус – архива́р.
Ассистент – (*при знамени*) запору́чник.
Атака – ата́ка, на́пад.
Атаковать лавами – атакува́ти ла́вами.
Атаман – ота́ман, (*зб.*) отама́ння, вата́г.
Атмосфера – атмосфе́ра.
Атрибут – причанда́л, клейно́ди.
Аттестат – атестат, сві́доцтво, мату́ра.
Аэроплан – аеропля́н, літа́к.

Б

База – ба́за, осно́ва, підста́ва.
Базис – ба́зіс, осно́ва, підста́ва, підва́лина.
Баланс – бала́нс, рівнова́га.
Баласт – саву́р, тяга́, ванта́ж.
Балахон – балахо́н.
Балка – ба́лка, брус, (*між кроквами*) ба́нта, ба́нтина; ба́лка.
Банда – вата́га, згра́я.
Бандит – розбі́йник, розбиша́ка, харци́з, опри́шок.
Банка – ба́нька, сло́їк.
Банкет – ступни́ця.
Банник – мітла́; (*для чистки гармат*) щі́тка.
Барабанщик – тараба́нщик.
Барабан – бараба́н, тараба́н.
Барка – ба́рка, байда́к.
Баркас – барка́с, ду́б, шала́нда, поро́н.
Бассейн – 1) басейн, водо́йма, водозбі́р; ко́панка, са́жалка; 2) па́дь, влого́вина.
Бастіон – ба́шта, бастіо́н, тверди́ня, крі́пость, заборо́ло.
Баталіон – курі́нь.
Башня – ба́шта, ве́жа, (*рухома у козаків при облозі*) гуля́й-городи́на; (*вартова*) варо́вня.
Бдительность – пи́льність.
Безводица – безві́ддя.
Бвзвѣтріе – безві́тря, ти́ша.
Бездна – безо́дня, прі́рва.
Бездорожье – не́путь, бездоро́жжя.
Безконечный,-о – безмі́рний,-о, безкра́їй, без кра́ю, без мі́ри, без кінця́-кра́ю.
Безлунный – немі́сячний.
Безлѣсный – безлі́сний.
Безлѣсье – безлі́сся.
Безоружный – безору́жний, беззбро́йний.
Безостановочный – безуста́нний, безупи́нний, безпереста́нний, невпи́нний.
Безостановочно – безуста́нно, безпереста́нно, безупи́нно, бе́зперестань.
Безотлагательный,-о – неодкла́дний, неодмі́нний, пи́льний, на́глий,-о.
Безотлучный,-о – невідсту́пний,-о.
Безотмѣнный – неодмі́нний,-о.
Безотносительный,-о – безумо́вний,-о.
Безотступный – невідсту́пний,-о.
Безперемѣнный – незмі́нний, неодмі́нний.
Безпечность – недба́лість, необа́чність.
Безопасный, безопасность – безпе́чний; безпе́чність, безпе́ка.
Безпокоиться – турбува́тися, пеклува́тися; непоко́їтись.
Безпокойство – неспо́кій, турбо́та.

Безполезный – некори́стний, даре́мний, ма́рний.
Безпомощный,-о – безпора́дний,-о.
Безпорядок – непоря́док, безла́ддя, розгардія́ш.
Безпосредственный,-о – безпосере́дній,-ьо.
Безпрекословный,-о – безпере́чний, неодмо́вний,-о.
Безпрекословіе – безпере́чність.
Безпрерывность – безпереста́нність, безупи́нність.
Безпристрастный,-о – безсторо́нній,-ьо.
Безпроволочный телеграф – бездрото́вий телегра́ф.
Безпросвѣтный – безпросві́тний (*ніч*).
Бездорожица – бездоро́жжя, безпу́ття, не́путь.
Безсиліе – неси́ла, безси́лля, знемо́га.
Безусловный,-о – безумо́вний,-о.
Безуспѣшный,-о – невда́лий, ма́рний,-о.
Безустанный,-о – безпереста́нний,-о.
Безпрерывный,-о – безпере́рвний,-о.
Бердыш – ке́леп, топіре́ць.
Берег – бе́рег.
Береза – бере́за.
Бивак – та́бор.
Бивачный – табoро́вий.
Билет на свиданіе с арестованным – дозвіл на поба́чення.
Бирка – карб.
Битва – бій, бата́лія, січа, побій, би́тва; у запорожців: баталія мішаного характеру – га́лас; особливими ватагами, кожна самостійна – гарми́дер, сутичка перед баталією порізно, або малими купками – ге́рць, ге́рець.
Благопріятный – сприя́ючий.
Благопріятныя условія – сприя́ючі умо́ви.
Благопріятствовать – сприя́ти.
Благоустроеніе – упорядкува́ння.
Бланк – блянок, бла́нок.
Блеск – бли́ск, бля́ск.
Ближній – бли́зький, бли́жній.
Ближній отъѣзд орудія – близький від'їзд гармати.
Близлежащій – бли́зький, суме́жний.
Близкій,-о – бли́зький, недале́кий, поблизу́, бли́зько, недале́ко, на близу́.
Близость – бли́зкість, близина́.
Блиндаж – бліндáж.
Блокада – облога, бльока́да.
Блокадный – обло́жний, бльока́дний.
Блокировать – облягати, обклада́ти, обступа́ти, бльокува́ти.
Блокгауз – блокгавз.
Блок – блок, вертíло.
Блудить, блуждать – блуди́ти, блука́ти, тиня́тися.
Блюденіе – до́гляд, дозо́р, пильнува́ння, стереже́ння.
Блюсти – догляда́ти, пильнува́ти, стерегти́, захо́вувати.
Богатирь – ли́царь, козарлю́га.
Боевая линія – боєва́ лінія.
Боевая личинка – боєва́ ля́лька.
Боевая позиція – боєва́ позі́ція.
Боевая щель – бойова щі́лина.
Боевое столкновеніе – боєва́ сути́чка.
Боевой взвод – бойови́й звід.
Боевой порядок – боєви́й поря́док.
Боевой гребень – бойови́й гребінь.
Боевыя дѣйствія – бойові чини́.
Боевыя формы строя – боє́ві фо́рми стро́ю.
Боек – бія́к, бия́к; бич.
Боец – боє́ць перебіє́ць; воя́ка, войо́вник.
Бой – 1) бій, по́бій, биття́; 2) бій, бі́йка, сі́ча, бата́лія, би́тва, бата́ва.
Бойкій – жва́вий, мото́рний, ме́ткий, бо́йкий, го́стрий.
Бойни́ця́ – бійни́ця, стрільниця.
Бойня – різня́, різани́на; різни́ця.
Боковой – бокови́й, побі́чний, прибі́чний, бі́чний.
Бок – бік, (*мн.*) бо́ки, сторона́.
Болото – боло́то, ба́гнисько, ба́гнище.
Болт – бовт, прого́нич.
Боль – біль.
Больница – шпита́ль, бо́льни́ця, ліка́рня.
Большинство – більшість.
Бомба – бо́мба, ришту́нок.
Бомбардировать – бомбува́ти, кида́ти бо́мби, верга́ти бо́мби.
Бомбомет – бомбоме́т.
Борец – боре́ць, перебі́єць.
Борт – край, бе́рег, (*судна*) бік, обла́вок.
Бор – бір, бірни́к.
Боченок – бари́ло, (*вузький*) бокла́г, боклажо́к.
Бочка – бо́чка, ку́хва.
Боязливость – боя́зкість, жахли́вість.
Боязнь – опа́ска.
Бравий – бра́вий, хва́тський, молоде́цький, голі́нний.
Бревенчатый – брусо́ваний, ру́блений.
Бревно – коло́да, дуб, (*обтесане*) брус, ба́лка, (*коротке*) оцу́пок, (*тонке кругле*) кругля́к, (*через річку*) кла́дка.
Брезент – брезе́нт.
Брезжиться – 1) світа́ти, на світ займа́тися, сірі́ти; 2) миготі́ти, бли́мати.
Бремя – вага́, тя́гарь, тягота́.
Брешь – проло́м, ви́рва, ви́лім.
Бравада – браву́ра.
Брод – брід.
В брод – у брід, брідьма́.

Бродяга – бродя́га, волоцю́га, заволо́ка, приблу́да.
Бродяжничать – бродя́жити, волочи́тися.
Бронебойный – панцеробійний.
Броневик,-вой – па́нцирник,-ий.
Броненосец – па́нцерник.
Броненосный – па́нцерний.
Бронированный автомобиль – па́нцерний самохід.
Бросаніе – кида́ння.
Бросать – кида́ти, мета́ти, верга́ти.
Броситься въ штики – вда́рити в баґне́ти.
Броском – навкидячá, кидькомá.
Броскій – ме́ткий.
Брульон – чорня́к, чернетка.
Бруствер – бру́ствер.
Брус – брус, балка, (*під стелею*) сво́лок.
Брюки – штани, шарова́ри.
Бударa – байдак.
Будка – бу́да, бу́дка.
Буерак – 1) байрак; 2) заме́т (*в яру*, *в балці*).
Буерачина – яро́к, ба́лочка.
Буйство – бе́шкет.
Буквальный – достоме́нний, буква́льний.
Булат – 1) сталь, кри́ця; 2) меч, ша́бля.
Булыга – 1) ка́мінь ди́кий; 2) бри́ла ка́міню.
Бумага – папір, папе́р.
Бумажный – папіро́вий.
Бунт – бунт, повста́ння, ро́зрух.
Бурав – све́рдел, све́рдло, (*великий*) ло́патень.
Бурелом – вітроло́м, вітрюга́.
Буря – бу́ря, хуртови́на.
Бутылка – пля́шка.
Бухта – бу́хта, зато́ка, лима́н.
Бучало – вир, водокру́ть, круга́, шум.
Быстрота – шви́дкість, пру́дкість, ско́рість.
Бѣгство – втéча, утéча.
Бѣглец – утіка́ч, втіка́ч.
Бѣшенство – божевільство, несамови́тість.
Безвыходный – безпора́дний.
Безпамятный – неприто́мний.
Безразличіе – байду́жість.
Безчестный – гане́бний.
Билет – квито́к, ка́ртка.
Благопристойность – приста́лість, доре́чність, че́мність.
Большинство – більшість.
Болтать – бала́кати, торо́чити, моло́ти, базікати, пле́скати, лопота́ти.

В

Вага – вагá, важни́ця, терези́.
Важный – ва́жний, важли́вий.
Важность – важли́вість, ва́жність.
Валежник – лом, сушня́к, (*дрібний*) хмиз, тру́сок.
Валахія – Воло́щина.
Валик – (*коло воза*) ба́рок, о́рчик.
Валка – ю́рба, на́товп, ти́ск, си́ла.
Валун – кругля́к (*камінь*).
Вал – ва́л, окіп; вал, буру́н.
Ванна – ку́піль.
Вассал – голдівни́к.
Вата – баво́вна, баве́лна, ва́та.
Ватага – ю́рба, грома́да, ку́па (*людей*).
Ватерпас – грунтва́га, важо́к.
Вахта – ва́рта, ва́хта.
Вахтер – ва́хтор.
Введеніе – вступ, уво́д, уво́дини.
Вверху – у горі, в горі, на горі, зверху.
Вверх – у го́ру, до гори́, на го́ру, на верх.
Ввечеру – у ве́чері.
Вволю – до схочу́.
Вглубь – вгли́б, угли́б.
Вдалекѣ, вдали – дале́ко, о́ддаль, оддалеки́, зда́леку, здаля́, оддаля́.
Вдоволь – до́сить, дово́лі.
Вдогонку – наздогін, на здо́гінці, удого́нь.
Вдоль – вздо́вж, удо́вж, впо́до́вж.
Вдосталь – зо́всім, цілко́м, геть чи́сто і *див.* **Вдоволь**.
Вдребезги – вдрузки́, на гаму́з.
Вдруг – зра́зу, вмент, вми́ть, ра́птом, зна́цька, на́гло.
Вездѣ – всю́ди, скрізь.
Великан – ве́летень, ве́лет.
Великій – вели́кий, здоро́вий; (*дуже*) величе́зний, величе́нний.
Великороссія – Московщи́на.
Великорос – моска́ль, москви́н (*глузливо*), каца́п, кацапу́з, москва́, кацапня́.
Величина – вели́кість, велечі́нь, величина́.
Величиною – завбільшки́.
Велосипед – самока́т.
Велосипедист – самока́тчик.
Венерическій – пранцюва́тий, венери́чний.
Вербованіе – вербу́нок, залу́ка, затя́г.
Вербовать – вербува́ти, залуча́ти, затяга́ти.
Веревка – вірьо́вка, у́жівка, бечівка.
Верста – верства́.
Верстак – верста́к, верста́т.
Верстовой – верстови́й.
Вертикально – сто́рч, всто́рч.
Вертикальный – стрімки́й, сторчови́й.
Верхній – ве́рхній, горови́й, го́рішній.
Верховенство – зве́рхність.
Верховой – верхови́й, ве́рховень, ве́ршник, верхове́ць, гіне́ць.
Верховье – верховина, *див.* **Вершина**.
Верхом – ве́рхи, (*де кілка чоловік*) верха́ми.

Вершина – вéрх, верховúна, вершúна, верхів'я, верхівля, шпúль, возлóбок, чолопóк.
Вершина гори – верхогірря.
Весло – весло, (*велике*) опачúна, (*на кормі*) стернó, дéмено, правúло, (*на плоту чи на барці*) треплó.
Ветошка – ганчірка.
Вещь – річ, реч.
Взад – назáд, взад.
Взаимодѣйствіе – взаємодія.
Взамѣн – замісць, намісць, взаміну.
Взвод – 1) чéта; 2) звод, звід (*курка*).
Взводная колонна – чéтова кольона.
Взвоз – звóз; (*на гору*) узвіз, узвóз.
Взвѣсить,-ся – звáжить, звáжитись,-ся.
Взгляд – пóгляд, згляд.
Взглянуть,-ся – зглянути,-ся, поглянути, подивúтися.
Взгорье – узгір'я, згір'я.
Вздвоить ряди – подвóїти рядú.
Взлет – злет.
Взять во фланг – взяти з флангу.
Вспыхнуть – спалáхнýть.
Взривать,-ся – скóпувати, зрýшувати, зривáти, розривáти,-ся, вибухáти.
Взорвать – вúсадити в повітря.
Взрывной, взрывочный, взрывчатый – розривнúй, вибухóвий.
Взрывчатое вещество – вибухове нáчиння, єствó, вибухóва матéрія.
Взрыв – зрúв, вúбух.
Взысканіе – зúск, пóзов; штраф, пéня, кáра грошóва.
Взятіе – взяттá; здобýттá.
Вибрація – вибрáція, дрiжáння.
Видимость – видúмiсть, ясність.
Видимый – видúмий, вúдний; очевúдний, явний.
Видно – вúдко, вúдно; знáти, знáчно.
Вид – вид; óбраз, вúгляд; взір.
  Имѣть в виду – мáти на увáзі, вважáти.
  Выпустить из виду – забýти.
  Поставить на вид – звернýть увáгу.
  Ни под каким видом – ні в якому рáзі.
Виды – зáміри, думкú.
Видѣть – бáчити, видáти, вúдiти.
Видящій – зрячий, видю́щий, видю́чий.
Визированіе – візірування, націлювання.
Визировать – візірувати, націляти,-ся.
Вилка – вúлка.
  Взять в вилку – взяти у вúлку.
Винтовка – гвинтóвка.
Винтовой – гвинтóвий, шрубóвий.
Винтить – гвинтувáти, шрубувáти.
Винтовать – пригвúнчувати.
Винтовой выступ – гвинтовúй вúступ.
Винтообразный – гвинтовáтий.
Винт – гвúнт, шрýб, шрýба.
Висѣлица – шúбениця.
Витязь – лúцарь.
Вкладыш – вклáдка.
Вколачивать – забивáть, вбивáти.
Вконец – до остáнку, до ногú, до рéшти, до кінця.
Вкопаться – укопáтися, закопáтися.
Вкруг – навкругú, кругом, óкруг, круг, навкóло, довкóла.
Влага – вóхкість, вільготь.
Влагалище – піхва, піхви (*до шаблі*).
Владѣть – володіти, владáти.
Влажный – вóхкий, вільгóтний.
Вламываться – вломлюватися, вдирáтися.
Власть – влáда, прáво.
Влеченіе – пóтяг, поривáння, змагáння.
Влечься – поривáтися.
Вліяніе – вплúв, вагá.
Влиятельный – впливóвий.
Вдіять – впливáть, мáти вплив, вагу.
Вломиться – вломúтися, вдéртися.
Влѣзать – влáзити, залáзити.
Вмиг – мúттю, у мéнт, мáхом.
Вмѣстимость – вмістúмість.
Вмѣстительный – місткúй, простóрий.
Вмѣстить,-ся – умістúти,-ся, помістúти,-ся.
Вмѣсто – зáмісць, натóмість.
Вмѣстѣ – рáзом, вкýпі, вмісті, гуртóм, разóм.
Вмѣшательство – втручáння.
Вмѣщать,-ся – містúтися, поміщáти,-ся; влáзити, вхóдити.
Вмѣщеніе – уміщення.
Вначалѣ – спочáткý, напочаткý, спéршу.
Внезапность – несподіванка.
Внезапный,-о – несподіваний,-о, раптóвий,-о, рáптом, наглий, зненáцька.
Внизу – внизý, знúзу, дóлі, на дóлі.
Вниз – внúз, на низ, до дóлу, дóлі.
Вникать – вдивлятися, додивлятися.
Вниманіе – увáга, обáчність.
  Обратить вниманіе – звернýти увáгу.
  Отвлечь вниманіє – розвáжити.
  Принимать во вниманіе – зувáжити, мáти на увáзі.
Внимательность – увáжність, увáжливість.
Внимательний,-о – увáжний,-о, увáжливий,-о.
Внимать – вважáти, вчувáти, слýхати пильно.
Внутренній – внýтрішній, осерéдній, серéдній.
Внутри,-ь – в середині, у, в.
Внѣ – за, по за, звéрху і óкрім; без.
Внѣшній – звéрхній, зовнішній, окóлишній.
Внятный,-о – вирáзний,-о, зрозумілий,-о, яснúй,-о.

Во – у, в.
Вовлекать – втягáти, затягáти.
Вовлечь – затягтú; втягтú.
Во время – вчáсно, в пóру; в свій час.
Вовсе – зóвсім.
Вогнаться – увігнáтися, загнáтися, занáти; забúти, загнáти.
Вода – водá; (*грунтовая*) жильна, (*живая*) текýча, (*ключова*) кринúшна, (*мінеральная в.*) тéплі води, (*в. полная*) пóвідь, пóвінь, пáвідь, (*но льду*) полíй, (*в. проточная*) текýча, самотóка, (*в. стоячая*) стоя́ча, водостíй.
Водний – водянúй.
Водоворот – вир, крутíнь, ворóнка, верні-водá, чортори́й.
Водокачка – водокáчка.
Водолаз – водолáз, норéць.
Водомет – водогрáй.
Водомоина – водори́й, рівчáк, ковдóбина.
Водомѣр – водомíр.
Водопад – водопáд, водоспáд.
Водопой – водопíй.
Водораздѣльная линія – водороздíльна, вододíльна.
Водораздѣл – межирíччя, стрíлиця, вододíл.
Водорѣз – (*коло корабля*) водорíз.
Водоскат – водостíк.
Водоток – течія́, водотóка.
Водоспуск – óпýст, лотокú.
Водоямина – ковбáня.
Водружать знамя – вивíшувати, вúвісити знамéно, корóгов, прапор.
Воевать,-ся – воювáти,-ся.
Воевода – воївóда, гéтьман, отáмáн, вáтаг, ватажóк.
Военно-начальник – *див.* **Воевода.**
Военноплѣнный – брáнець, полонéник, плíнний.
Военно-полевой суд – воєнно-польовúй суд.
Военнолечебное заведеніе – військóва лікáрня.
Военный – воéнний, військóвúй.
Военныя примѣты – військові прикмéти, признáки.
Вождь – вождь і *див.* **Военачальникъ**.
Возбужденіе – зворýшення, зáпал, збýдження, побýдки.
Возвести – звéсти, зводúти; збудувáти, постáвити.
Возвратиться – вернýтися, повернýти,-ся, звернýти,-ся.
Возвратный – зворóтний, поворóтний.
Возврат – зворóт, поворóт, вороттá, звертáння, повертáння.
Возвращать,-ся – вертáти,-ся, повертáти,-ся.
Возвращеніе – повертáння.
Возвышеніе – 1) повишення; 2) шпúль; згíр'я.
Возвышенность – висóкість, шпиль.
Возвьшенний – 1) повúшений, підвúшений; 2) висóкий, горовúй, гóряний (*про місце*).
Возгораемый – палкúй, горючий.
Возгорать,-ся – запáлювати,-ся, займáти,-ся; починáти,-ся, повставáти,-ся.
Воздвигать,-ся – спорýджати, спорудúти, стрóїти,-ся, будувáти,-ся, збудувáти,-ся.
Воздух – вóздух, повíтря.
Воздушный – воздýшний, воздухóвий, повітрóвий.
Воздушный шар – бальóн.
Воздѣйствіе – сúла, вплúв.
Возможность – змóга, спромóга, спромóжність, мóжність.
Возможный – можлúвий.
Возникать – виникáти, повставáти.
Возраженіе – óдпóвідь, одкáз.
Возсоединять – злучáти.
Возстаніе – повстáння, бунт.
Воз – віз, повóзка, (*чумацький*) мáжа.
Воинскій – військóвий.
Воинскій начальник, повинность – Військовúй начальник, повинність.
Воинственный – войовúтий, войовнúчий.
Воинство – військо.
Воинствовать – воювáти,-ся, хорóбрити.
Воин, воитель – воя́к, воя́ка, войóвник.
Война – війна, (*старовинне*) рóзмир, (*междуусобная*) усóбиця, чвáра, чвáри, (*партизанская*) загóни.
Войско – вíйсько.
Войсковой – військóвий.
Волна – хвúля, (*велика*) бурýн.
Волнистый – хвиля́стий, хвилúстий.
Волненіе – хвилювáння; рух, трівóга; колотнéча, рóзрух.
Волноваться – хвилювáтися.
Волнообразный – хвилúстий, хвиля́стий.
Волонтер – охóчий добровóлець, охóтник, компанíєць.
Волчья яма – вóвча яма, вовкíвня.
Вольноопредѣляющійся – охóчий, охотник, компанíєць.
Воображение – уя́ва.
Воображать – уявля́ти, гадáти.
Вообразить – уявúти.
Вообще – взагáлі, загáлом, пóспіль; вкýпі, рáзом, спíльне, спíльно.
Воодушевлять – додавáти духу, завзя́ття, охóти.
Вооружать – узбрóювати, озбрóювати, риштувáти.

Вооруженіе – узбро́єння; збро́я, ришту́нок, арма́та.
Вооруженный – озбро́єний, узбро́єний, збро́йний, армато́ваний, ору́жний.
Вооружить – узбро́їти, озбро́їти, порихтува́ти.
Воронка – воро́нка; лі́йка.
Ворот – коло́ворот, поворі́т.
Воскресеніе – неді́ля.
Воспитаніе – ви́хова́ння.
Воспитанный – ви́хований.
Воспитывать – ви́ховати, вихо́вувати.
Воспламененіе – запа́лення, спала́хнення.
Воспламенить – запали́ти,-ся, воспали́ти,-ся, запала́ти, заня́тися, заго́ріти,-ся.
Воспретить – заборони́ти.
Воспрещать – забороня́ти.
Воспрещеніе – заборо́на, за́каз, запре́т.
Восток – схід.
Вострить – гостри́ть,-ти.
Внадина – вloго́вина, запа́дина.
Впереваль – навпросте́ць, манівце́м, манівця́ми.
Вперед – впере́д, попере́ду.
Вперемежку – мі́шма.
Впечатлѣніе – вра́жіння.
Вплавь – вплúнь.
Вполголоса – півголосом, тихе́нько.
Впотьмах – по́ночі.
Враг – во́рог.
Враждебный – воро́жий.
Враждовать – ворогува́ти.
Вражескій – вра́жий, воро́жий.
Врасплох – знена́цька, несподі́вано.
Вращеніе – оберта́ння.
Временный,-о – тимчасо́вий,-о.
Врываться – вдира́тися.
Всадник – ве́рховень, ве́ршник, верхове́ць.
Вскачь – ско́ком, навско́ки, навза́води.
Вспомогательный – допомога́ючий, допомого́вий.
Вслѣдствіе – в на́слідок.
Вспомогательная точка – допомага́юча то́чка.
Всполох – спо́лох, трі́во́га, гвалт.
Вспышка – спала́хнення.
Встрѣтить – зустрі́ти, стрі́нути, спітка́ти.
Встрѣча – стрі́ча, зу́стріч, спітка́ння.
Встрѣчный – стрі́чний, зу́стрічний.
Вступать – увіхо́дити, вступа́ти, (*в бой*) ста́ти до бою, (*в союз*) ста́ти, приста́ти до спілки, (*в караул*) стати на варту.
Втихомолку – мо́вчки, ни́шком, крадькома́, по́тай.
Вторник – вівто́рок.
Второпях – хапко, по́хапки, на швидку́.
Втулка – чіп, шпу́нт, за́тичка, (*в колесі*) ма́точина, вту́лка.
Вход – вхід.
Входящій журнал – кни́га вступни́х папе́рів.
Вчернѣ – на́чорно.
Въѣзд – в'їзд.
Выбивать – вибива́ть,-и; виганя́ть,-ти, виго́нювати.
Выбоина – ви́бій, вибо́їна, (*з грязею*) баю́ра.
Выборка – ви́бірка.
Выбрасыватель – викида́ч.
Выбор цѣли – ви́бір, обра́ння цілі.
Выводной – виводни́й.
Вывоз – ви́віз.
Выгачивать – гати́ти, вига́чувати.
Выгиб – колі́но.
Выговор – ви́мова; докі́р, дога́на.
Выгода – виго́да, ко́ри́сть.
Выдача – видава́ння, ви́дача, (*грошей, речей*) ви́плата.
Выдерживать – витри́мувать,-ти.
Выдержка – ви́держка, ви́тримання.
Выемка – (*в землі*) ви́їмка.
Вызов – ви́клик.
Выем – ви́їм.
Вызывать – виклика́ть.
Вызов в ружье – за́клик, до зброї.
Выигрывать, выиграть – вигравати, ви́грати.
Выкуп – о́куп, ви́куп, викупне́.
Вылазка – віла́зка, ви́права, герць.
Вымоина – водори́й, рівча́к, ковдо́бина.
Выпаданіе – випада́ння.
Выправка – му́штра; муштрува́ння, поста́ва.
Выпуклина – горбови́на.
Выпуклость – опу́клість.
Выпуклий – опу́клий.
Выпушка – облямі́вка.
Выраженіе – ви́раз.
Выравнять,-ся – ви́рівняти,-ся.
Высадка – ви́садка.
Выручка – ви́звіл, підмо́га.
Вырѣз – ви́різ.
Выселок – ви́селок, при́сілок, ху́тір.
Выслать – ви́слать,-и, посла́ти, ви́рядити, виряжа́ти.
Выслуга – ви́слуга; заслу́га.
Высокоторжественный – урочи́стий.
Высота – височина́, висо́кість, висота́, височі́нь, верхі́вля.
Выстроить,-ся – (*військо*) шикува́ти, уставля́ти,-ся, ушикува́ти,-ся.
Выстрѣлить – ви́палити, стре́льнути, стрільну́ти, стре́лити, ви́стрілити, баба́хнути.
Выстрѣл – ви́стріл, стріл, по́стріл.
Выстрелять – розстріляти; повистре́лювати, ви́нищити (*стрілянням*).

Выступать – виступа́ть,-ти, руша́ти, вируша́ти, ру́шити; витика́ти,-ся, висува́ти,-ся.
Выступ – ви́ступ.
Выталкивать – викида́ть.
Вытянуть фронт – стати лавою, ушикува́тися лавою.
Выход – вихід, (*війська*) ви́марш.
Вьюк – в'юк, юк; па́чка, клу́нок, сакви́.
Вьючный – ю́чний, в'ю́чний, в'юча́к.
Вѣдомство – офіція.
Вѣжливый,-о – ввічли́вий,-о, че́мний,-о, гре́чний,-о, пошти́вий,-о.
Вѣжливость – ввічли́вість, че́мність, гре́чність, пошти́вість.
Вѣнчик – віно́чок.
Вѣрный – ві́рний; пе́вний; щи́рий, ді́йсний.
Вѣроломный – неві́рний, віроло́мний, зрадли́вий, зраде́цький.
Вѣроятность – можебність.
Вѣроятность попаданія – може́бність влуча́ння.
Вѣроятный – може́бний.
Вѣстник – ві́стник, опові́стник, вісту́н, гіне́ць, послане́ць.
Вѣсть – вість, ві́стка, зві́стка; чу́тка, поголо́ска, помо́вка.
Вѣс – вага́.
Вѣтромѣр – вітромі́р.
Вѣха – ві́ха, ти́чка, тичи́на, маня́к.
Вѣховать – ста́вить тички́, ві́хи, ти́чити, тичкува́ти.
Вѣче – ві́че, ра́да.
Вѣшеніе – ти́чення, тичкува́ння.
Вѣшить – *див.* **Вѣховать**.
Вязкій – ли́пки́й, гру́зький, чі́пкий.

Г

Гавань – га́вань, при́стань.
Газ – га́с.
Гайка – га́йка, шру́ба, шру́бка.
Галиція – Гали́чина.
Галоп – гальо́п.
Галька – га́лька (*круглий камінець*).
Гандшпуг – важни́ця.
Гарантія – запору́ка, гара́нтія, зару́ка.
Гардемарин – гардемари́н.
Гарнизон – зало́га.
Гарнизонная служба – залого́ва служба.
Гарцовать – гарцюва́ти, коне́м гра́ти, герцюва́ти.
Гать – гре́бля, га́тка, зага́т.
Гауптвахта – гавптва́хта, оба́хта, калаву́рня.
Гвардеец – гвардія́к, сердю́к.
Гвардія – гва́рдія, сердючи́на.
Гвоздь – 1) гвіздо́к, цвях, (*для підков*) ухна́ль, (*без головки*) шпень, (*великий і тонкий*) бринта́ль, (*великий і загнутий*) кости́ль, (*дерев'яний*) ци́бель; 2) кіло́к, кіло́чок (*повісив шапку на кілок*); 3) чіп, шпунт.
Генералитет – (*в Гетьманщині*) Генера́льне отама́ння.
Генерал – старшина́, генера́льний старшина́.
Герой – ли́царь, геро́й.
Германія – Герма́нія, Німе́ччина.
Герметическій – щільни́й.
Гетман – ге́тьман, (*син його*) гетьмане́нко, гетьманчу́к, (*дочка*) гетьмані́вна.
Гетманство – ге́тьманство, гетьманува́ння.
Генеральный Штаб – Генера́льний Штаб.
Гибель – згу́ба, заги́н, поги́бель.
Гибкій – гну́чки́й, гинки́й, хи́сткий.
Гибкость – гну́чкість.
Гибнуть – ги́нути, загиба́ти, пропада́ти.
Гид – поводарь, повода́тарь.
Гильза – ги́льза.
Гимнастика – ґімна́стика, ру́ханка.
Гичка – каю́к.
Глава – 1) голова́; 2) (*на церкві*) ба́ня; 3) верх, вершо́к, верхови́на; шпиль; 4) голова́, ота́ман, старшина́.
Во главѣ – на чолі́; 5) (*в книжці*) ро́зділ.
Главарь – приві́дця, приво́дчик, ватажо́к.
Главенство – зве́рхність.
Главенствовать – панува́ти, отаманува́ти, верхово́дити.
Главное тюремное управленіе – головне́ тюре́мне управління.
Главнокомандующій – ге́тьман.
Главнымъ образом – головни́м чи́ном.
Главный караул – головна́ ва́рта.
Гладіатор – боре́ць, бое́ць, перебі́єць.
Глазомѣр – окомі́р, далевга́д.
Глаз,-а – око, очі, (*зоркіе*) зіркі́, би́стрі очі.
Окинуть глазами – ки́нути о́ком, озірну́ти.
Глазной – о́чни́й.
Гласис – гла́сіс, боло́ня.
Глина – гли́на, (*червоненька*) глей.
Глинистый – гли́нястий.
Глубина – глиби́нь, глиб, глибочина́, глибо́кість.
Глубиною – завгли́бшки.
В глубину – у гли́б, угли́бшки, завгли́бшки.
Глубокій – глибо́кий, (*дуже*) глибоче́нний, глибоче́зний.
Глубокость – глибокість.
Глухой козырек – глухи́й козиро́к.
Глыба – ски́ба, бри́ла, гру́да.
Глыбистий – бри́листий, груди́стий.

Гнет – гніт, тиск.
Гнѣздо – гніздó.
Говорить – говори́ти, розмовля́ти, каза́ти.
Год – рік, лíто.
Голенище – холя́ва.
Головорѣз – шиба́й-головá.
Гора – горá, (*з плоскою верховиною*) полони́на; (*гостра*) шпиль; (*насипна*) моги́ла; (*верх гори*) шпи́ль; (*боки гори*) згíрря; (*місце коло гори*) підгíрря; (*низ гори*) обнíжжа.
Горец – верхови́нець, гірня́к.
Горизонтальный – позéмий, горізонтáльний.
Горизонталь – горізонтáля, пóзем-лінія.
Горизонт – горізóнт, видокрýг, небозвід, кругозір, óбрій, пóзем.
Гористый – гóряний, гори́стий.
Горн – горéн (*у ковалів*); трубá, сурмá, сурéмка.
Горный – горови́й, гірни́й, гірськи́й, гірни́чий.
Город – мíсто, гóрод.
Горскій – гíрський.
Гостинница – гости́ниця, готéль; заїзд, корчмá.
Государственный – держáвний.
Государство – держáва.
Готовиться – готувáтися, лаштувáтися, ладнáтися.
Готовность – готóвність, поготóва, готóвість.
Госпиталь,-ный – шпитáль,-ний, шпиталевий.
Грабеж – грабíж, грабýнок.
Грабитель – грабíжник, харци́з.
Градусник – тепломíр.
Градус – грáдус, ступíнь.
Гражданскій – цивíльний.
Гражданская власть – цивíльна влáда.
Граната – ґранáта.
Граница – гряни́ця, кордóн, межá.
Граничить – гряни́чити, межувáти.
Граничный – кордóнний, гряни́чний, сумéжний.
Грань – ґрань, руб.
Графи́ть – лінювáти.
Графа – ґрафá.
Графленый – ліньóваний.
Гребень – грéбінь.
Гребти – (*веслом*) гребти́, громáдити; (*щоб повернути човен*) табáнити.
Грива – 1) гри́ва (*у коня*); 2) кряж (*гір*), шпиль, згір'я; 3) косá, мілинá.
Грузило – грузи́ло, важóк, грузóк.
Грузить,-ся – грузи́ти,-ся, навáжувати,-ся.
Грузкій – важки́й, тяжки́й.
Грузовой – грузови́й.
Груз – груз, вагá, поклáжа.
Грунт – ґрунт.
Группа – грýпа, гурт, громáда, збір.
Группировать,-ся – групувáтися, гуртувáтися, громáдити,-ся, кýпити,-ся.
Группированіе,-ровка – групувáння, гуртувáння.
Гряда – 1) ряд, стя́га; 2) кряж (*гір*); косá (*на воді*); 3) гря́дка, гряди́на.
Грязь – бруд, грязю́ка, (*густа*) твань.
Губить – губи́ти, ни́щити, занапащáти, пустóшити, (*час*) марнувáти, трáтити.
Гудок – гудóк.
Гуж – гуж.
Гужом – гужéм, вáлкою.
Гурт – згон, гурт.
Гусар – гусáрин.

Д

Давка – тіснóта, тиск.
Далекий – далéкій, дáльній.
Дальній – далéкій, дáльній.
Дальнобойность – далекося́жність.
Дальнозоркій – далекозóрий.
Дальность – далечíнь, далéкість.
Дальномѣр – далекомíр, далемíр.
Дальномѣрщик – далекомíрчик.
Дальность выстрѣла – далекося́глість стрíлу.
Дамба – грéбля, гáтка, загáт; дáмба.
Дата – дáта.
Дача – хýтір, підвóрок; дáча.
Дать залп – дати ясý.
Дать толчок – дати товчóк, пóрух, підштовхнýти.
Двигать,-ся – дви́гати,-ся, дви́гнутися, рýхати,-ся, рушáти, вирушáти.
Движеніе – рух, пóрух, рушéння, пóдвиг.
Движеніе вперед – пóступ.
Двор – двір, двóрище, подвíрря.
Двуколка – бідá, бíдка; двохкóлка.
Дебрь – нéтря, пýща; байрáк.
Девиз – гáсло, óклик, знáк.
Дежурить – днювáти, чергувáти,-ся, відбувати чéргу.
Дежурний – чергóвий, стíйчик.
Дежурная часть – черговá части́на.
Дежурный по караулам – чергóвий по вáртах.
Дежурный офицер по части – чергови́й по части́ні старшинá.
Дежурство – чéрга, стíйка.
Дезертир – дезерти́р, утікáч.
Декабрь – грýдень.
Деньщик – денщи́к, драбáнт.

Денежная книга – грошева́ кни́га.
Депо – депо́, скла́д.
Дерганіе – сми́кання, сі́пання, ша́рпання.
Деревяшка – дерев’я́нка, ми́лиця.
Держать,-ся – держа́ти,-ся, трима́ти,-ся.
Дерзкій – smі́лий, відва́жний; гру́бий, наха́бний.
Дерзновенний – відва́жний.
Дерзость – відва́га, смі́ливість; грубія́нство.
Дернина тычком – дерни́на впо́перек.
Дерновый ком – дерни́на.
Десант – ви́садка.
Демонстрація – демонстра́ція.
Десятичный – деся́тний, десятко́вий.
Дефиле – дефіле́, тісни́на.
Джигитовать – герцюва́ти, конем виграва́ти.
Джигит – герцьо́вник.
Діаметр – попере́чник, прогі́н, діа́метр.
Дистанція – дістанція, відстань, ві́ддаль.
Диспозиція – діспозіція, розпоря́док.
Дислокація – діслока́ція, розмі́щення.
Дистанціонный огонь – дістанці́йний вого́нь.
Дисциплина – дісціпліна, по́слух військо́вий.
Дисциплинарное взысканіе – дісціпліна́рна ка́ра.
Дисциплинарный арест – дісціплі́на́рний арест.
Дисциплинарная рота, баталіон – дісціплі́на́рна со́тня, курі́нь.
Дисциплинарная власть – дісціплі́на́рна вла́да.
Длина – довжина́, до́вгість.
Длитель – копоту́н, мару́да.
Длительный,-о – довгоча́сний,-о, до́вгий,-о, пові́льний,-о.
Длиться – тягти́ся, довжи́тися, продо́вжуватися.
Дневальный – сті́йчи́к.
Дневанье – сті́йка.
Дневать – днюва́ти; одбувати чергу́, стійку.
Дневка – передні́вка.
Дневник – дне́вник, де́нник, щоде́нник.
Доблестный – му́жній, му́жний, лица́рський.
Доблесть – му́жність, відва́га, лица́рство.
Доброволец – охо́чий, доброво́лець, компанієць.
Добываніе – добува́ння, добуття́.
Добыча – здоби́ча, здобу́ток, пожи́ва.
Довод – до́від, до́каз.
Довольно – до́сить, дово́лі, го́ді, бу́де; чима́ло, бага́то.
Довольствіе – вистача́ння, харчі́, запа́с.
Довольствовать,-ся – вдовольня́ти,-ся; постача́ти, достача́ти, споживля́ти,-ся, харчува́ти,-ся.
Довѣренность – дові́ренність.
Догадка – дога́дка, до́мисел, здо́гад.
Дога́дливый – дога́дливий, тямки́й.
Догнать, догонять – догна́ти, нагна́ти, насти́гти, здогна́ти, зу́спіти.
Договор – умо́ва, згі́да, у́клад.
Дождь – дощ; (*проливной*) зли́ва, зали́ва, ли́вень.
Дожидать – жда́ти, дожида́ти, чека́ти, тріва́ти.
Дозволеніе – до́звіл.
Дознаніе – дозна́ння.
Дозорный – дозо́рний, дозо́рця, дозо́рець, догля́дач.
Дозор – дозо́р, обхі́д; до́гляд (*за чим-небудь*).
Доказательство – до́каз, до́від.
Доклад – допла́д, (*старов.*) ле́порт, спровозда́ння.
Докладная записка – пода́ння.
Доктор – (*уч. степ.*) до́ктор; лі́карь.
Документ – доку́мент, папі́р.
Долг – обо́в’язок.
Должность – уря́д, поса́да, слу́жба.
Должностное лицо – службо́ва, урядо́ва особа.
Должностное преступленіе – службо́вий зло́чин.
Долина – доли́на; ді́л, поді́л, низькоді́л, низи́на; (*між високих гір*) межи́гірря, (*довга й вузька по степах*) ба́лка, (*недовга та глибока*) яр, яро́к, (*з ліском*) байра́к, (*крута зо всих бо́ків, межи гір*) макі́тра, (*де починається долина*) при́долинок, (*де кінчається*) одве́ршок.
Доля – ча́стка, части́на, па́йка, ча́сть; до́ля, тала́н.
Домогать,-ся – домога́ти,-ся, добува́ти,-ся.
Дом – 1) дім, буди́нок, (*мурований*) камяни́ця, (*великий панський*) го́рниці, хоро́ми, поко́ї; (*простий*) ха́та, (*заїздний*) за́їзд, (*молитовний*) капли́ця, капли́чка, (*з питвом*) шинок, корчма́; 2) рід, роди́на.
Донесеніе – донесі́ння, допові́щення.
Донести – 1) доне́сти́, доповіща́ти; 2) оповісти́ти, доповісти́, довести до ві́дома.
Донос – доно́с, ви́каз, обмо́ва.
Дополненіе – 1) допо́внення; 2) дода́ток, дода́ча.
Дополни́тельный – додатко́вий,-о, дода́точний.
Допрос – до́пит, ви́пит.
Допускать – допуска́ти, припуска́ти.
Допущеніе – до́пуск, до́пуст, по́пуск.

Дорога – доро́га, шля́х, (*велика*) би́тий; вели́кий шлях, (*старовинна назва*) гости́нець, (*залізна дорога*) чугу́нка, ко́лія, залізни́ця, (*селами, «проселковая»*) степова́, польова́ дорога, (*поштова*) стовпо́вий шлях.
Дорожний – подоро́жній.
Доска – до́шка, (*на поміст або стелю*) мости́на, плани́ця, (*витесана*) тес, (*для покрівлі*) дра́ниця, дрань, (*½ вершкова*) шальо́вка, (*тонша од шальовки*) безі́менка, (*випилена*) гонт, го́нта.
Досмотр – до́гляд, о́гляд, дозі́р.
Доспѣх – збро́я.
Доставать – 1) доста́ти, досяга́ти, достава́ти; 2) добува́ти, добу́ти, роздобу́ти, ви́добути; 3) вийма́ти, достава́ти; 4) вистача́ти, хвата́ти, доста́чити, ви́стачити.
Доставаться – достава́ти,-ся, випада́ти,-ся, припада́ти,-ся.
Доставить,-ся – доста́вити, поста́вити, приставля́ти, постача́ти, вистача́ти,-ся.
Доставка – доста́вка, приста́вка, постаче́ння.
Достиженіе – дося́гнення, ося́гнення.
Достовѣрность – пе́вність, правди́вість.
Достовѣрный,-о, – пе́вний,-о, правди́вий,-о, ді́йсний,-о,-е, достоме́нний, достоме́нно.
Достоинство – вага́, ціна́, вартість; досто́йність.
Дострѣлять – ви́стріляти, пови́стріляти, повистре́лювати, повипуска́ти (*набої*).
Доступность – досту́пність, присту́пність.
Дохо́д – дохі́д, прибу́ток, кори́сть, зиск.
Древко – (*у списа*) ра́тище.
Древесина – дре́вина.
Дренажная канава – дрена́жний рів.
Дробина – дроби́на, шроти́на.
Дробь – 1) дрі́б'язок, скалки́; 2) дріб, шрот; 3) дроб, ча́стка, части́на.
Дружба – дру́жба, при́язнь, побрати́мство.
Дружный,-о – 1) дру́жній,-о, при́ятельський, при́язний, 2) односта́йний,-о,-е.
Дуло – дуло́, ру́ра, ру́ля.
Дульцо – ду́льце.
Дуэль – поєди́нок, герць.
Дыра – діра́, дірка.
Дѣйствительно – спра́вді, пе́вно, ді́йсно.
Дѣйствительность – ді́йсність, пе́вність.
Дѣйствительный – ді́йсний, пе́вний, спра́вжній.
Дѣйствіе – ді́я, поді́я, чин, вчи́нок, спра́ва.
Дѣйствовать – ді́яти, чини́ти, ділати.
Дѣйствующая армія – дієва́ а́рмія.
Дѣятельность – ді́яльність, чи́нність, ді́лання.
Дѣло – ді́ло, спра́ва, чин, вчи́нок.
Дюйм – цаль.

Е

Еврей – жид, жидо́ви́н.
Еврейскій – жиді́вський.
Егерь – стріле́ць, мислі́вець.
Единеніе – є́дність; зго́да; є́дна́ння.
Единоборец – боє́ць, перебі́єць.
Единоборство – поєди́нок.
Единодушніе – односта́йність.
Единоземец – земля́к.
Единство – є́дність.
Еж – їжа́к.
Ель – яли́на, смере́ка, сви́рка.
Емкій – містки́й, наси́пчастий.
Есаул – осау́л, осаву́л, осаву́ла.
Естественный,-о – світови́й, приро́дний,-о, натура́льний-о, звича́йний-о.
Ефес – ру́чка, держа́к (*шаблі, меча*).

Ж

Жажда – жадо́ба, зга́га, жага́, жада́.
Жаждать – жада́ти, пра́гнути.
Жалованье – пла́та, пла́тня.
Жалони́рованіе позиції – тичкува́ння позіції.
Жандарм – жанда́р.
Жара – жаро́та, спе́ка, спеко́та.
Жаркій,-о – жарки́й-о, горя́чий,-е, палю́чий, пеку́чий, варки́й, ва́рко.
Жар – жар, жаро́та, спе́ка, вар.
Жарь – спе́ка.
Жать – нати́скувати, ти́снути, дави́ти, стиска́ти.
Жгут – джут.
Жезл – па́лиця, (*козацької старшини*) булава́, бунчу́к.
Желаніе – бажа́ння, хоті́ння, (*сильне*) жада́ння, жадо́ба.
Желать – бажа́ть, жада́ть.
Желудок – живі́т, шлу́нок.
Желѣзо – залі́зо.
Желѣзная дорога – чугу́нка, чаву́нка, ко́лія, залізни́ця.
Желѣзные опилки – три́ни.
Желѣзная полоса – шта́ба, (*на колеса*) ши́на.
Желѣзный рудник – ру́дня.
Жердина – ба́нтина, ла́та, пере́чка.
Жердь – жерди́на, (*тонка*) ти́чка, тичи́на.
Жерло – па́ща.
Жест – жест, рух.
Жидкость – рі́дкість, ріди́на́, плин.
Жилище – житло́, осе́ля.
Житель – жи́тель, мешка́нець.
Журнал – журна́л, дне́вник.

З

Забава – втіха, утіха, зáбавка, іграшка.
Забарабанить – забарабáнити, заторохтіти, загуркотіти.
Заблаговременный,-о – завчáсний,-о, завчасý, зáгодя, зарáня, зазделегідь.
Заблестѣть – заблищáти, бли́снути, забли́скáти.
Заблудить,-ся – заблуди́ти,-ся, заблукáти.
Заблужденіе – поми́лка, зáблуд.
Забор – баркáн, паркáн, (*з паль*) частокіл.
Забота – клóпіт, турбóта, пеклувáння.
Заботиться – клопотáти,-ся, пеклувáти,-ся, дбáти, пильнувáти.
Заботливость – дбання́, дбáлість, пеклýвання.
Забрало – прилбúця.
Забрасывать – 1) закидáти, заки́нути; 2) занехáяти, занедбáти, зали́шити.
Завертка – зáвертка.
Завидѣть – забáчити, набáчити, наглéдіти, нази́рити.
Зависимость – залéжність; підлéглість.
Завинтить – заґвинтувáти, зашрубувáти, заґви́нчувати, зашрубóвувати.
Завладѣніе – заволодіння, здобуття́, овлáда.
Завладѣть – заволодіти, здобýти, заня́ти, посісти, (*про рухомі речі*) захопи́ти.
Заводная лошадь – заводни́й кінь.
Завод – завóд.
Завод Винокуренный – винокýрня, ви́нниця, ґурáльня; **Кожевенный** – гарбáрня; **Жестянный** – бляхáрня; **Кирпичный** – цегéльня; **Лѣсопильный** – тартáк; **Мѣдноплавильный** – котля́рня; **Металлоплáвильный** – гамáрня; **Мыловаренный** – миловáрня; **Пивоваренный** – бровáрня, брóвар; **Поташный** – потáшня, будá; **Селитренный** – бурти́; **Стеклянный** – гýта; **Сухарный** – сухáрниця; **Сахарный** – сахáрня, цукровáрня.
Заводь – зали́в, затóка, сáга.
Завоеваніе – завоювáння, здобуття́, звоювáння.
Завоюватель – завойóвник.
Завоевать – завоювáти, звоювáти, здобýти, підби́ти.
Завозня – порóм, дуб.
Завóра – зáсув.
Заворóтень – важни́ця, підóйма, підви́га.
Заворот – поворóт, поворóтка.
Завѣдомый,-о – відомий,-о, звісний,-о.
Завѣса – завíса, заслóна.
Завѣсный огонь – завíсшій, заслóнний вогонь.
Загибать – загинáти.
Загибина – зáкрут, залóм.
Загнать – загнáти, заня́ти, залучи́ти, займáти.
Заговор – змóва.
Загорать,-ся – загоря́ти,-ся, займáтися, загорітися, запали́тися.
Заградить, заграждать – загороди́ти, завали́ти, заступи́ти, загорóжувати, заступáти.
Загражденіе – загорóжування; загорóда.
Заграничный – закордóнний, загряни́шний.
Задача – завдáча, завдáння, задáння, задáча.
Задержаніе – задéржáння, затри́мання.
Задерживать – задéржати, затримáти, зупини́ти, спини́ти, затри́мувати; гáяти,-ся, бари́ти,-ся.
Задержка – задéржка, упи́н, загáйка.
Задник – задóк.
Задница – зад, гýзно, срáка, гéпа, паністáра.
Задор – зáпал, завзя́ття, заíдлість.
Зажать – сти́снути, стискáти, сти́скувати.
Зажим – зáтиск.
Зажимной винт – зати́скуючий ґвинт.
Зажиганіе – запáлювання.
Зажигательный – запáлюючий, запальни́й.
Заземленіе – зазéмлювання, зазéмлення.
Зазор – зазíр.
Зазубрина – щерби́на, щербá; зубéць, зáзубень.
Зазубристый – щербатий.
Заказ – 1) заборóна, закáз; 2) замóвлення (*чого-небудь*).
Закаливаніе – гартувáння.
Закаливать – гартувáти, загартóвувать.
Закалка – гартувáння; гарт, загáрт.
Закал – гарт.
Закат – зáхід.
Закидной – закидни́й.
Заклепка – заклéпка, нюта.
Закраїна – крáй, берéг, (*патронної ґільзи*) закрáйка.
Закрытіе – закри́ття; закривáння.
Закрытая позиція – закри́та позіція.
Закрышка – накриття́.
Закрѣпа – зáкріпка.
Закрѣпить, закрѣплять – закріпи́ти, зміцни́ти, зміцня́ти.
Залив – зали́в, затóка, зáводь, зáворот, сáга.
Заложеніе – зáклад, основá.
Заложник – зарýчник.
Залп – я́сá, сумістний стріл.
Дать залп – дати я́су, випалити рáзом.
Заманивать – замáнювати, замани́ти,
Замаскировать – заличкувáти, замаскувáти, замаскóвувати.
Замахиваться, замахнуться – замíря́ти,-ся, замáхувати,-ся, замахнýтися.

Замах – зáмах.
Замедленiе – забáра, гáяння, загáйка.
Замедливать, замедлять, замедлить – гáяти,-ся, бари́ти,-ся, загáяти,-ся, задля́ти,-ся.
Замет – 1) закидáння; 2) залíзна штáба з прогóничом; 3) кучугýра (*снігу*); 4) паркáн, баркáн.
Замыкать – замикáти, злучáти.
Заметь – зáметь, завíя, метéлиця.
Заминка – замíшування, замíшання.
Замок – замóк.
Зáмок – зáмок.
Замѣститель – застýпник.
Занимать – 1) позичáти, визичáти; переймáти, переня́ти (*кого-небудь*); займáти, осідáти, заня́ти, осíсти (*де-небудь і що-небудь*); 2) звертáти увáгу, цікáвити (*рос. интересовать*), розважáти, забавля́ти, бáвити.
Занимать по фронту – заступáти по фрóнту.
Занимать караул – заступáти, заступи́ти вáрту.
Заниматься, заняться – 1) займáтися, працювáти над…; 2) займáтися, загорáтися.
Заноза – скáлка, скáбка, шпи́чка.
Занос – замéт.
Занятiе – дíло, робóта, прáця, пóранка, зайня́ття.
Занятiе боевой позиции – заступання б-ої п-ції.
Западня – пáстка, лабéти, западня́.
Запад – зáхід.
Запаздывать,-ся – запíзнюватися,-ся, спізня́ти,-ся, бари́ти,-ся, забари́ти,-ся, загáяти,-ся.
Запал – запáл (*в гарматі місце, де запалюють порох*).
Запас – запáс, припáс.
Записка – зáписка, цидýла, цидýлка, кáртка.
Записка об арестованiи – запи́ска на арешт.
Записка об освобожденiи из под ареста – зáписка на увільнення з-під арéшту.
Запись – запи́сування, зáпис.
Заплота – пліт, порóн; грéбля.
Запретить, запрещать – заборони́ти, заказáти, забороня́ти, закáзувати.
Запретный – закáзаний, заказни́й, заборóнений.
Запрет – заборóна, запрéт, закáз.
Запрещенiе – заборóна.
Запруда – грéбля, гáтка.
Запрудить, запружать, запруживать – загати́ти, затамувáти, загáчувати.
Запряжка – зáпряг, тя́гло.
Запускать – занехáювати, недбáти, залишáти; задáвнювати, задáвнити.
Запущенiе – занéдбання, занехáяння.
Запущенный,-о – занéдбаний, занехáяний.
Запылать – запалáти, (*сильно*) запалахкотíти.
Зараза – зарáза, повíтря, пóшесть.
Заразительность – заразли́вість.
Заразительный – зарáзливий, чіпки́й.
Зарево – промíння, зáграва, зáрево.
Заржавина – иржá, ржа.
Заржавѣлый – иржáвий.
Заржавѣть – заржáвіти, заиржáвіти.
Зарослина – бур'яни́, чагари́, чагáрни́к, кущí.
Зарубина, зарубка – зáрубка, карб.
Зарывать – заривáти, закóпувати.
Зарѣзка – зáрубка.
Зарѣчный – зарíчний, забéрежний, тогобíчний, тогобóцький; зарічáнин, тогобачáнин.
Зарѣчье – зарíччя.
Заря – зоря́, світáння, дóсвіток; зóря.
   Утренняя з. – рáння, світовá, зоря́, зірни́нця.
Зарядить, заряжать – наби́ти, набивáти, заряжáти, заряди́ти.
Зарядный ящик – заря́дний кароб.
Заряженный – наби́тий, заря́жений.
Заряд – набóй, набíй.
Заряжанiе – набивáння, заряжáння.
Засада – зáсіди, зáсідка, зáсідки; чáта, залóга.
   Быть в засадѣ – засідáти, чатувáти.
   Окончить засаду – перечатувáти.
Засадный – чатови́й.
Засаривать – засмíчувать (*сміттям*), запорóшувать (*порохом*), забивáти (*чим-небудь иншим*).
Засвѣтло – за сóнця, зави́дна.
Заслонка, заслон – зáслінка, заслóн, зáтул, зáтулка.
Заслуга – ви́слуга, заслýга.
Засматривать – заглядáти.
Засов – зáсуй, зáсувка.
Засос – болóто, багнó, багнюка, твань.
Застава – застáва, рогáтка.
Заставить – приси́лувати, змýсити, примýсити, примýшувати.
Заставник – зарýчник.
Застежка – зáстіжка.
Заступ – зáступ, рискáль.
Засѣка – засíка, сíча.
Засѣчка – зáсічка.
Затворка – зáсувка, зáвертка, зáщіпка.
Затвор – замóк.
Затишье – безвíтря; ти́ша, тихоми́рря.
Заток – крáйка (*ткани́ни*), колíно, зáворот (*річки*).
Затон – затон, плáвня.
Затормозить – загальмувáти.
Затор – 1) затíр; 2) тіснóта, тиск, ти́снява.

Затрава – 1) запáлювання, запáл (*пороху в гарматі*); 2) панівка (пальної зброї).
Затравить – 1) зацькувáти; 2) запали́ти, підпали́ти (*порох в гарматі*).
Затрудненіе – трýдність, труднáція, завáда, перешкóда.
Затруднительный – трудни́й, утрýдливий, сутýжний, при́крий.
Затруднять – утрудни́ти, завáдити, утрудняти, перешкóдити, перешкоджáти.
Затылок – поти́лиця, гамали́к, тил.
Стать в затылок – стать „гусакóм“.
Затычка – зáтичка, втýлка, чіп, шпунт.
Затяжка боя до розсвѣта – затри́мання бою до світáнку.
Захватить – 1) захопи́ти, захóплювати, зан́яти, займáти; 2) захопи́ти, схопи́ти, застýкати, злáпати; 3) зупини́ти, спиня́ти.
Захлопка – хли́павка, хлипóк; кля́мка, пля́мка, зáсувка, зáщіпка.
Захожденіе – зáхід, захóдження.
Зацѣпа – зачéна, клю́чка, гак.
Зачин – почи́н, почáток, при́вод.
Защелка – кля́мка, пля́мка, зáщіпка.
Защита – заслóна, зáхист; оборóна, охорóна.
Защитить, защищать – оборони́ти, захисти́ти, борони́ти, обороня́ти, захищáти, заступáти,-ся.
Защитительный – оборóнний.
Защитник – óборóнець, застýпник.
Защитный цвѣт – захи́стний кóлір.
Заѣзд – заїзжáння; загін.
Заявленіе – зая́ва, оповістка.
Збруя – 1) збрóя; 2) зброя, (*на німецький манір*) шóри.
Званіе – звáння, стан, стать.
Звено – (*у ланцюзі*) кільцé, стя́г.
Зданіе – буди́нок, будóва, будíвля.
Землекопный – грабáрський.
Землекоп – грáбарь, грáбар, копáч.
Землетрясеніе – трус, землетрýс.
Земляк – земля́к, нáшенець.
Землянка – земля́нка.
Зеркало – дзéркало, лю́стро.
Зигзагообразный – кривýльчастий.
Зигзаг – кривýля, зіґзáґ, злом.
Зловóніе – смóрід.
Зловѣщій – лиховíстний.
Злонамѣренный – злоуми́сний.
Злоупотребленіе – зловживáння, зловжи́ток.
Змѣй бумажный – змія́, літáвець.
Знак – знак, признáка, прикмéта, ознáка, знаменó, (*після рани*) шрам, (*від удару батогом, або-,що*) смýга, басамáн, (*твердим*) синя́к; (*достоїнства у казаків*) клейнóди: булавá, бунчýк, пірнáч, (*покорданний*) кляк, копéць.
Знаменатель – знамéнник.
Знаменоносец – хорýнжий, знамéнний.
Знамя – корóгва, стяг, знамéно, (*невелике*) прáпор, прапорéць.
Знаніе – знання́, знаття́, відóмість, свідóмість.
Знатно – добре, добря́че, слáвно, знамени́то.
Значек – значóк.
Значеніе – знáчіння, си́ла, вагá.
Зной – спéка, спекóта, пекóта, жарóта, вар.
Знойный – пекýчий, шкварни́й, жарки́й, варки́й.
Зов – клик, пóклик.
Золото – злóто, зóлото.
Зоркий – зíркий, бачýчий, зирки́й.
Зóркость – зíркість.
Зритель – глядáч.
Зрительний – глядни́й.
Зрительная связь – глядни́й зв’язóк.
Зрѣніе – зрік, зор, прозíр.
Зуби́ло – шрýбень (*особливе долото*); зуби́ло.
Зыбкій – хитки́й, хибки́й, хистки́й; тряски́й, грýзький.
Зыбкость – хи́ткість, хи́бкість; тря́скість, грузкість.
Зыбь – трясови́на.
Зябнуть – мéрзнути.

И

Иго – ярмó, корми́га, невóля; тя́готь.
Игра – гра, и́грашка, и́грище, гри́ще.
Иждивеніе – кошт, дéрживо, нáклад.
Изба – хáта, (*чиста*) світли́ця, (*де збіраються*) збóрня, (*де не живуть*) пýстка.
Избавить, избавлять – визволя́ти, ви́зволити, ви́рятувати.
Избавленіе – визволéння, ви́звіл, рятýнок, порятýнок.
Избѣжать – запобíгти, уникáти, уни́кнути.
Известка – вáпна.
Известняк – вапня́к.
Известковый – вапня́ний, вапни́стий.
Извивина – кривинá, зáкрут, ви́крут, (*річки*) колíно, зáворогь.
Извилистость – заворóтість.
Извиненіе – вибáчення, пробáчення.
Извинительный – вибáчний.
Извращать – перекрýчувати.
Извѣстить, извѣщать – звісти́ти, сповісти́ти, звіщáти, сповіщáти, доповіщáти.
Извѣстіе – звíстка, вíстка, оповíстка, доповíщення.
Изгибина – кривинá, зáкрут, ви́крут, (*річки*) колíно, зáворогь, зігнýття.

Изгиб – *див.* **Изгибина**.
Изгородь – горóжа, огорóжа, (*з хворосту*) тин, ліса, пліт, плетíнь, (*з паль*) частокíл, (*з тичин*) вірń, (*жива*) обсáда, живоплíт.
Изготовленіе – зготувáння, злаштувáння.
Изготовка – ви́поготова.
Издержка – видáтки, втрáти.
Излог – діл, доли́на.
Излом – злом, перелóм, залóм, зáкрут, колíно.
Излучина – *див.* **Изгибина**.
Измѣна – зрáда, ізрáда.
Измѣненіе – зміна, одмíна, перемíна, одмíнок.
Измѣнить, измѣнять,-ся – 1) змінúти, перемінúти, зміня́ти, переміня́ти, одмінúти, одміня́ти,-ся; 2) зрáдити, зражáти, зрáжувати.
Измѣнник – зрáдник, зрадця, (*військовій справі*) перевíтник, перекúдчик, (*народності*) перéвертень, перекúньчик.
Измѣреніе – мíрання, óбмір, вúмір.
Изнасиловать – зґвалтувáти, знасúлувати.
Изнемогать – знемогáти, виснáжуватись, хúріти.
Изнеможеніе – знемóга.
Изнуреніе – *див.* **Изнеможеніе**.
Изображать – виявля́ти, змальóвувати, з’ображáти.
Изображеніе – вúявлення, змалювáння, óбраз, з’обрáження.
Изобрѣтать – вúгадати, вúмислити, відкрúти, винахóдити.
Изобрѣтеніе – вúгадка, вúгад, вúнахід.
Излѣдованіе – вúслід, рóзвідка, дóслід, дослíдження.
Изслѣдовать – вúслідити, розвíдати, дослідúти.
Изученіе – вúвчення, наýка.
Изысканіе – вишýкування, дослíдження, розвíдування, рóзвідка.
Изящество – вибóрність.
Ил – мул, (*болотяний*) твань, (*нанесений*) нáмул, наволóка, (*занести мулом*) замýлити.
Имущество – майнó.
  Движимое им. – рухóме, рухóмість.
  Недвижимое им. – нерухоме добро, майнó.
  Государственное им. – держáвне, скарбóве майнó.
  Общественное им. – громáдське добрó, майно.
Инженер – інженíр.
Инженерный – інженірний.
Инициатива – ініціатúва, прúвід, прúзвід, пéред, почúн.
Инициатор – привíдця.
Иноземный – чужозéмний.
Иноходец – инохóд, ступáк.
Инстанція – інстáнція, установа.
Инструмент – струмéнт, спрáва, справúлля, прúстрій.
Инструкція – інстрýкція, накáз.
Инсургент – повстáнець.
Интервал – інтервáл, перемéжок, перéрва.
Иррегулярный – непостíйний, нестáлий, охóчий, охочекомóнний.
Искаженіе – псувáння, нíвечення, перекрýчування, переїнáкшення.
Исканіе – шукáння.
Ископать – вúкопати, викóпувати.
Искать – шукáти.
Исключать – виключáти, вилучáти, вúняти.
Исключеніе – вúняток, вúїмок.
Исключительный,-о – вúключний, особлúвий,-о.
Искомый – одшýкуемий, відшýкуемий, пошýкуємий.
Искусний – вмíлий, умíлий, впрáвний.
Искуственный – штýчний, рóблений.
Испанія – Гішпáнія.
Испаніе – вúпар.
Исполненіе обязанностей – вúконання обов’язків.
Использовать – вúкористать.
Исправно – спрáвно, дóбре, горáзд.
Исправность – спрáвність.
Исток – джерелó, верховúна річки.
Источник – джерелó, жúла, живéць, (*роскопаний*) кóпанка, (*оброблений*) кринúця.
Истребить – згубúти, знищити, стрáтити, вúкоренити, вúбавити.
Истребитель – нищúтель, губúтель, згýбця.
Истребительный – згýбний.
Истребленіе – стрáта, згýба, знúщення.
Исходний – виходнúй.
Исход – вúхід, кінéць.
Исчисленіе – рахувáння, вúрахування, лíчба.
Итти на вистрѣлы – прямувáти на вúстріли.

I

Іюль – лúпень.
Іюнь – чéрвень.

К

Кабак – шинóк, кóршма.
Кабель – кáбель, прóвід.
Каблук – закаблýк, підбóр.
Кавалерист – кавалерúста, комóнник, козáк.
Кавалерійскій – кавалєрíйський, кíнний.
Кавалерія – кавалéрія, кíнниця, кіннóта.

Казарма – каза́рма, каса́рня, (*у запорожців*) курі́нь.
Казарменный – каза́рмовий, курінни́й.
Казак – коза́к.
Казацкій – коза́цький, коза́чий.
Казачина – казаки́, коза́цтво, коза́тчина (*козацька країна*).
Казенное имущество – держа́вне, скарбо́ве майно́.
Казна – казна́, скарб.
Казначей – ска́рбни́к, скарбівни́чий.
Казначейство – скарбни́ця, скарбівни́ця.
Казнь – ка́ра, скара́ння, стра́та.
Каленіе – (*про метали*) гартува́ння, гарт.
Калібр – камі́бр, ро́змір, мі́ра.
Калітка – фі́ртка, хві́ртка.
Калоріметр – тепломі́р.
Каменоломня – каменоло́мня, камена́рня.
Каменоломщик – каменя́р.
Каменщик – му́ляр, мурі́вщик.
Камень – ка́мінь.
Преткновенія – перешко́да.
Краєугольный – ку́тній, нарі́жний.
Мельничный – жо́рен.
Точильный – брус, брусо́к, точи́ло.
Надгробный – надгро́бок.
Мелкій – жорства́, ріня́к, (*з гострими краями*) скалкува́тий, (*що лежить плитами*) пли́тний.
Камни подводные – кли́пні.
Кампанія – компа́нія, похі́д.
Камышник – очере́т, комиші́.
Камыш – очере́т, коми́ш.
Канава – рів, рівча́к, кана́ва, (*круг села*) ді́льниця, (*щоб збігала вода*) ришта́к; фо́са.
Канал – кана́л, перекі́п, (*в морі*) прото́ка, (*анатомичн.*) жи́ла.
Канат – кана́т, ли́нва, ли́на, (*для порома*) кодо́ла.
Кандалы – кайдани́, зако́ви, пу́та.
Ка́нифоль – живи́ця, канифо́лія.
Канонада – стріляни́на, канона́да,
Канонир – гарма́ш, пушка́рь.
Канцелярія – канцеля́рія, писа́рня.
Капитан – капитан.
Капитуляція – капітуля́ція, підда́ння.
Капишон – відло́га, боро́диця.
Капкан – самоло́в, лабе́ти.
Кара – ка́ра.
Карабин – караби́н.
Караван – карава́н, ва́лка.
Карандаш – каранда́ш, оліве́ць.
Караулить – стерегти́, вартува́ти, берегти́, пильнува́ти, чатува́ти.
Караулка – сторо́жка, калаву́рня.
Караул – сторо́жа, ва́рта.
Вступить на караул – стати на варту.
Стоять на караулѣ – одбува́ти ва́рту, стоя́ти на ва́рті.
Взять под караул – взя́ти під ва́рту.
Ефрейторскій – мала́.
Унтер-офицерскій – звича́йна.
Офицерский – вели́ка.
Главный – головна́.
Со знаменем – знаме́нна.
Почетный к-л – поче́сна ва́рта.
Караульная служба – варто́ва служба.
Караульное помѣщеніе – вартівни́ця.
Караульный начальник – вартівни́чий.
Караульный наряд – варто́вий наря́д.
Караульный унтер-офицер – помішни́к вартівни́чого.
Караул! – ґвалт!
Караульный – варто́ви́й, вартівни́к; сторожови́й.
Карта – ма́па, ка́рта.
Каре – каре́, бата́ва, батова́.
Картечь – карте́ча.
Картон – кардон, текту́да.
Картуз – па́чка.
Карцер – ка́рцер, буцега́рня.
Каска – шело́м, шиша́к.
Касса – скарб, ка́са; скарбни́ця.
Касир – ска́рбни́к, каси́р.
Каталог – ката́ло́г; рее́стр, спи́сок.
Категорія – ґату́нок, катего́рія.
Катер – байда́к, (*у запорожців*) ча́йка.
Катет – ка́тет, пря́мка.
Каток – кото́к, кача́лка.
Качество – я́кість; прикме́та, добро́тність.
Квадрат – квадра́т.
Квитанція – квита́нція, квито́к.
Квартира – квати́ря.
Квартир’ер – квартир’є́р.
Квартирно-бавачное расположеніе – ро́зполог та́бором-посто́єм.
Стоять на квартирах – стоя́ти посто́єм.
Квартиро-бивак – та́бор-постій.
Кеньги – повстя́ники.
Керосин – гас, караси́н.
Киданіе – ки́да́ння, ве́ргання, мета́ння.
Киль – киль, (*спід судна*) дни́ще.
Кинжал – кинджа́л, чинга́л.
Кинжальный окоп – кинджа́льний окі́п.
Кипятильник – каза́н.
Кипяток – окрі́п.
Кирас – па́нцирь, па́нцер.
Кирасир – па́нцирник, панце́рник.
Кирка – копани́ця, моти́ка; ока́рд.
Кирпич – це́гла.
Кистень – кисте́нь, обушо́к.
Китай – Хи́на.

Кладбище – кладови́ще, (*коло церкви*) цви́нтарь, (*жидівське*) око́писько.
Кладень – підва́лина.
Кладовая – комо́ра, хи́жа, (*громадська*) шпи́хлір.
Кладь – кла́жа, покла́жа, вага́.
Клапан – хлипо́к, хлипе́ць.
Кларнет – каларне́т.
Клевок – сторча́к (*коли риштунок влучає невдало*).
Клевач – оска́рд.
Клинок – (*шаблі*) вістря́, лі́зко, залі́зко.
Клин – кли́н, за́плішка.
Клич – по́клик.
Ключ – ключ; джерело́, жи́ла, живе́ць і *див.* **Источник**.
Кляп – за́тичка, цу́рка.
Кляча – шка́па.
Книга арестованных – книга вязнів.
Кнопка – гвіздо́к, цвя́шок.
Ковка – кува́ння, підко́вування.
Кожух – кожу́х.
Козли – передо́к (*в повозі*); тага́н (*коли поставлено мушкети*).
Козырек – козиро́к.
Колебаться – вага́тися.
Количество – кількість, число́, чи́сленність.
Коловорот – све́рдел, све́рдло́.
Колодезь – коло́дязь, (*неглибокий*) крини́ця.
Коломазь – коло́мазь, шмарови́дло.
Колонизатор – оса́дчий.
Колонист – оса́дчий.
Колонна – стовп, (*у війську*) батова́, кольо́на.
Колонія – коло́нія, слобода́.
Колосник – (*в горнах*) рушт.
Колпак – ковпа́к.
Кончан – сагайда́к, сайда́к.
Кол – кіл, кіло́к, при́кол, гострокіл, ти́чка, тичи́на.
Колышек – кіло́чок, при́колень.
Кольцевой – кільча́тий.
Кольцо – кільце́, о́бід, каблу́чка, (*для скріпи*) ри́хва.
Кольчуга – па́нцир.
Колючій – колю́чий, ко́лький.
Командировать – виправля́ти, (*з дорученням*) ординува́ти.
Командировка – ординува́ння, командиро́вка, випра́ва.
Командовать – кома́ндувати, старшинува́ти.
Комплектованіе – комплектува́ння.
Комендант – коменда́нт.
Комендантское управленіе – коменда́нтська упра́ва.
Ком – гру́да, гру́дка.
Конвой – конво́й; ва́рта.
Под конвоем – під ва́ртою.
Конвоировать – конвоюва́ти, вартува́ти.
Конвойная команда – конво́йна кома́нда.
Конец – кіне́ць; край.
Вконец – до кра́ю, до оста́нку, до ре́шти.
В концѣ – на кінці, на прикінці.
Коническій – коні́чний; стожко́вий, гострове́рхий.
Конница – *див.* **Кавалерія**.
Конный – кі́нний, кі́нський.
Коновод – коново́д.
Коновязь – пу́та; припі́н, коновя́з.
Конопатить – конопа́тити, шпаґлюва́ти.
Конструкція – у́стрій, констру́кція.
Континент – суході́л.
Контрабанда – пачка́рство.
Контрабандист – пачка́рь, пачково́з.
Кентрибуція – о́куй, дани́на, контрибу́ція.
Контролер – контролі́р, пові́рник.
Контролировать – контролюва́ти, повіря́ти.
Контур – за́рис, ко́нтур.
Конусный – конусо́вий.
Конус – ко́нус; стіжо́к.
Конфискація – конфі́ска́та.
Конь – кінь.
Конюх – ко́нюх, стає́нний.
Конюшня – ста́ня, коню́шня.
Копать – копа́ти, ри́ти.
Копейник – пікіне́р (*козак, узброєний списом*).
Копер – у́кріп, о́кріп.
Копировать – копіюва́ти.
Копія – ко́пія, ви́пис, спис.
Копоть – са́жа, кі́поть.
Копыто – копи́то.
Копь – копа́льня, рудоко́пня, (*глини*) гли́нище, (*вапна*) вапня́рка, (*соли*) соляни́ця, (*земляного вугілля*) ша́хта, (*заліза*) ру́дня.
Копье – спис, копіє́.
Копьевище – ра́тище.
Корабль – корабе́ль.
Кордега́рдія – буцига́рня.
Кордон – кордо́н, цеп (*військовий*).
Коренной – яде́рний.
Корма – корма́.
Кормило – стерно́, демено́, ке́рма, (*коло плота*) трепло́.
Кормовище – ви́пас, па́ша, пастівни́к.
Кормовое – харчове́, харчові гроші.
Кормовой – 1) стернови́й; 2) харчови́й.
Кормчій – стерни́к, стерни́чий.
Корнет – хору́нжий.
Коромысло – коро́мисло, (*у терезів*) буга́й, (*у колодязя*) жураве́ль, (*у дзвона*) ру́чка.
Корридор – коридо́р.
Корсар – ушка́л, ушку́йник.
Корчма – корчма́, шино́к.

Коса – коса́; (*на морі*) коса́, стрі́лка, ріг.
Косой – коси́й, криви́й.
Косой огонь – навскі́сний вого́нь.
Косо-прицѣльный огонь – навкосоприці́льний вого́нь.
Костер – о́гни́ще, о́гнисько, бага́ття, (*що тілько тліє*) жа́риво.
Кострика – костри́ця.
Костыль – ко́стур; ми́лиця.
Котел – каза́н, коте́л.
Котельная – парови́чня.
Котлина – ковба́ня, я́ма, глибиня́ (*в ставу*).
Котловина – низина́, улого́вина, доли́на, ви́долинок.
Кофе – ка́ва.
Кочевать – таборува́ти, кочува́ти.
Кочевище – табори́ще, кочови́ще, кочови́сько.
Кочевой – кочови́й, перехо́жий.
Кочегар – парови́чний.
Кочка – гру́дка, (*зб.*) груда́, груддя́, ку́па, купина́.
Кочкарник – купина́.
Кочкова́тый – грудова́тий.
Краеугольный – ку́тній, нарі́жний, основни́й.
Кража – краді́ж, злоді́йство.
Край – 1) край, кіне́ць, бере́г, круг, (*посудини*) ві́нця, (*судна*) обла́вок, руб, рубе́ць; 2) край, краї́на, сторона́, (*чужа*) чужина́.
Крайне – ду́же, ве́льми, на́дто, надмі́ру.
Крайній – кра́йній, скра́йній, оста́нній.
По крайней мѣрѣ – прина́ймні.
Крайняя плоть – 1) залу́па; 2) коне́чний, надзвича́йний.
Крайность – 1) кра́йність, скру́та, приту́га, приго́да; 2) надмі́рність.
Краснорѣчіе – красномо́вність.
Краска – кра́ска, фа́рба, ба́рва.
Кратер – джерело́, сопу́х, кра́тер.
Кратковременный,-о – не довгий, скороте́чний, короткоча́сний, недовгоча́сний,-о.
Кремль – за́мок, крі́пость, форте́ця.
Крестовидный – хреща́тий.
Крестообразно – на́вхрест, о́хрест, в перехре́ст.
Кривизна – кривина́, кривизна́.
Кризис – кри́за.
Крити́ческій – крити́чний.
Крик – крик, гук, по́крик.
Кристаллическій – кришта́ле́вий.
Кристалл – кришта́ль.
Криштальный – кришта́ле́вий.
Кровля – крі́вля, покрі́вля, верх, дах.
Кровопролитіе – кровопроли́ття, різани́на.
Кровопролитный – кріва́вий.
Кровотеченіе – кровоте́ча, кровоті́к.
Кровь – крів, кров, мазка́.
Кромѣ – о́крім, крім, о́пріч.
Кругозор – кругогля́д, видокру́г.
Кругом – о́круг, округи́, навкруги́, навко́ло.
Круг – круг, ко́ло, кружо́к.
Крупный – вели́кий.
Крутизна – кру́ча, кру́тість.
Крушеніе – зруйнува́ння, розбиття́.
Крыльцо – га́нок, ґа́нок, (*верх над ґанком*) підда́шок, (*без верху*) рунду́к, схо́ди.
Крышка – по́кришка, на́кришка, ві́ко, па́луба.
Крѣпкій – міцни́й, цупки́й, кріпки́й, здоро́вий, си́льний, ду́жий.
Крѣпостной – кріпостни́й, замкови́й, форте́чний.
Крѣпость – 1) міць, міцність, кріпота́, тве́рдість, си́ла; 2) крі́пость, о́кріп, форте́ця, за́мок, цітаде́ля.
Крюк – гак, гачо́к, крюк, крючо́к.
Кряж – кряж, па́смо, стяг.
Кстати – до речі, до діла, на́руч.
Кубическій – кубі́чний.
Куб – 1) (*для перегону*) але́мбик, ле́мбик; 2) куб.
Кузнец – кова́ль.
Кузница – ку́зня.
Кузнечный – кова́льський.
Купец – кра́марь, купе́ць.
Купно – вкупі, ра́зом, гурто́м, спі́льно.
Купол – ба́ня.
Курган – моги́ла, (*межовий*) копе́ць, (*з піску*) кучугу́ра.
Курень – курі́нь.
Курок – куро́к, за́йчик.
Курьер – гіне́ць, кур'є́р.
Кусок – кус, шмат, кава́лок, (*хліба*) ски́ба, (*одрізаний з краю*) окра́єць, окра́йчик, (*м'яса*) крише́ник, (*чого-небудь крихкого*) дрі́бок, (*цукру*) грудка, грудочка, (*паперу, тканини*) кла́поть, шмати́на.
Кустарник – чага́рник, чагарня́к, чагарь, (*в балці*) байрак.
Куст – кущ.
Кухня – ку́хня, пека́рня.
Куча – 1) ку́па, ку́ча, кучугу́ра; 2) бага́то, си́ла, тиск (*людей, козаків*).
Кучер – візни́к, возни́ця, пого́нич, маштамлі́р.
Кушак – пояс, пас.
Кушанье – стра́ва, потра́ва, ї́жа, ї́ство, (*варене*) ва́рево, (*печене*) пече́ня, (*скоромне*) скоро́мина, (*пісне*) пісни́на.

Л

Лавка – 1) ла́ва, ла́вка; 2) крамниця, крама́рня, склеп.
Лавочник – кра́марь.
Лагерный – таборо́вий, обо́зний.
Лагерь – та́бор, кіш, обо́з, стан, стано́висько, (*місце, де був табор*) табори́ще.
Стать, росположиться лагерем – табором, обозом стати, ота́бори́тися.
Стоять лагерем – табором, кошем, обозом стоя́ти, таборува́ти.
Лагуна – лима́н.
Ладунка – ладівни́ця.
Лазарет – шпиталь.
Лазея – прола́зка, ви́лазка.
Лазутчик – (*у чорноморських козаков*) пласту́н, виві́дач, шпиг, шпигу́н.
Лампас – ви́пуск, па́смa, кра́йка.
Ланцет – пуща́дло́, ланце́т.
Ларь – рунду́к, (*у млині*) скри́ня.
Латунь – жовта мідь, лату́нь, му́сянж.
Латы – па́нцир.
Лафет – стано́к, ляфе́та.
Лацкан – одворо́т.
Лачуга – хати́на, халу́па.
Легкомысліе – легкоду́мство, легкова́жність.
Лед – лі́д, кри́га.
Легкій – ле́гкий.
Лежня – ле́жень, лежа́к (*на землі*).
Лезвіе – ле́за, ле́зво, жа́ло.
Лемеш – леміш.
Лента – стьо́жка, стьо́нжка, би́нда, (*широка*) стрі́чка, ле́нта.
Летучая почта – летю́ча по́шта.
Лет – леті́ння, літ, льо́т.
Ливень – ливни́й дощ, зали́ва, зли́ва, (*сильний*) хлюща.
Линеваніе – лині́яння.
Линевать – лині́яти, линюва́ти.
Линейный – лині́йний.
Линія – 1) ли́нія, ри́са, ри́ска, пру́га, пружо́к; 2) ла́ва, ряд; 3) ли́нія (*кріпости по грянищі*).
Лисья нора – ли́ся́ча нора́.
Лист – а́ркуш.
Литавры – котли́, тулумба́си.
Литаврщик – до́вбиш, котля́р.
Личный примѣр – особи́стий при́клад.
Личный ад'ютант – особи́стий осау́л.
Лишній – за́йвий.
Лишать – позбавля́ть.
Ловкій – 1) зру́чни́й; 2) метки́й, мото́рний, спри́тний, зґра́бний, впра́вний.
Ловкость – зручність, мото́рність, жва́вість, спри́тність, зґрабність.
Ловушка – па́стка.
Логовина – лощи́на, влогови́на, пад.
Логом дернина – дерни́на вздо́вж.
Лог – 1) доли́на, низи́на, діл, ви́долинок; 2) рі́чище, стри́жень; 3) переліг, обліг.
Лодка – чо́вен, каю́к, (*видовбаний, без обшивки*) душогу́бка, (*дощаний*) барка́с, шала́нда, (*довгий*) дуб, (*великий з щоглою*) байда́к.
Ложа – ло́жа.
Ложбина – *див.* **Лог**.
Ложемент – о́кіп.
Ложний – фальши́вий; неправди́вий, кри́вдний.
Лозняк – ло́зи, шелю́г, верболіз.
Лозунг – га́сло.
Локомотив – паровіз, маши́на.
Лом – лом, (*з лапками*) ла́па, (*з двома зубцями*) ку́хвус, (*розплесканий на кінці*) пле́шня.
Лопата – за́стуй, риска́ль.
Лопатка – заступе́ць.
Лот – (*міряти глибиню*) лот, оливни́ця, лу́т, грузи́ло, пря́м.
Лошадь – кінь.
Лошак – ослю́к.
Лощина – ви́балок, лощи́на, діл, ви́долинок.
Луговина – цілина́, новина́.
Луговой – лугови́й, лу́чний.
Луг – лу́ка, лу́ки, (*з лісом*) луг, (*на трясовині*) оболо́нь, оболо́ня, (*коло берега*) бере́жина, (*по над річкою*) пла́вні.
Поемний луг – лу́ки, запла́ва.
Лужа – калю́жа, (*глибока*) баю́ра.
Лук – 1) лук; 2) цибу́ля.
Луна – мі́сяць; одміни місця; 1-а молодик, 2-а перекро́й, 3-я підпо́вня і 4-а стари́к, по́вня; як іде на ущерб – щерба́тий.
Лунка – я́мка, ду́чка.
Лунный – мі́сяшний.
Луч – про́мінь, промі́ння, па́рус.
Лыжа – ли́жва.
Лыжи – со́вги, хо́взи.
Льгота – вільго́та, пі́льга.
Лѣса – рештува́ння.
Лѣсистый – лісі́стий, лісни́й.
Лѣсник – лісни́к; лісни́чий.
Лѣсной – лісни́й, лісови́й, гайови́й, (*про бір*) борови́й.
Лѣсная стража – кордо́н, беке́т.
Лѣсопильня – пи́льня, тарта́к.
Лѣстница – драби́на, (*нерухома*) схо́ди, сту-па́нка.
Лѣс – ліс, (*невеликий, хоч і густий*) гай, (*в яру*) байра́к, (*в долині*) дібро́ва, (*дрібний*) чага́р, чага́рник, (*вирублений*) ви́руб, зруб, (*вигорілий*) ви́горь, (*великий і густий*)

пу́ща, (*цілинний*) не́тря, не́трі, (*що під горою*) сті́нка, (*що виткнувся смугою, або розкиданий смужками*) перелі́сок.
Лѣс черный – листо́вний ліс.
Лѣс красный – боро́вий ліс, бір.
Лѣтопісь – літо́пись.
Люк – люк, ля́да, (*на суднах*) о́твір.
Ляганье – брика́ння, брик, хвица́ння.
Лягать,-ся – брика́ти,-ся, хвица́ти,-ся.
Лямка – ля́ма, лями́на, тягло́, шлея́.

М

Магазинный – мага́зиновий, гамазейний.
Магазин – магази́н, (*для торгівлі*) крамни́ця, (*для зсипу хліба*) гамазе́я, шпи́хлір.
Магистрат – ра́туша.
Магнитный – маґни́тний, маґніто́вий, маґне́совий.
Магнит – маґни́т, маґне́с, тягуне́ць.
Мазь – 1) ма́сть, масти́ло; 2) шмарови́дло, коло́мазь (*для коліс*).
Май – тра́вень, май.
Маневрированіе – манєврува́ння.
Маневрировать – манєврува́ти.
Маневр – мане́вр.
Манежить – мані́жити, об'їзди́ти.
Манеж – мані́ж.
Мантія – кере́я.
Март – ма́рець, березі́ль.
Марш – 1) марш, хода́.
Марш! – га́йда, хо́да, руша́й, руш! 2) марш (*музичний твір*).
Маска – личи́на, машкара́, ма́ска.
Маскировать – маскува́ти, замаско́вувати, личкува́ти.
Маскировка – замаскува́ння, маскува́ння.
Масса – ма́са.
Массивный – маси́вный; ва́жки́й, вели́кий, (*про метали*) ли́тий, ку́тий.
Мастер – ма́йстер.
  Оружейный мастер – збро́йный ма́йстер, ору́жний ма́йстер.
Масштаб – масшта́б.
Материк – 1) ґрунт; 2) суході́л.
Матерія – 1) мате́рія; річ; 2) гній.
Матрац – матра́ц, (*набитий сіном*) сінни́к.
Матрос – моря́к.
Маховик – махове́ ко́лесо, гонча́к.
Мах – мах, за́мах.
Мачта – що́гла.
Мачтовой – щоглови́й.
Машина – маши́на, (*стінобійна*) тара́н.
Машинный – машино́вий.
Маяк – мая́к, маня́к.
Мгла – мла, имла́, *(з дрібним дощем*) мря́ка.
Мглистый – мли́стий, имли́стий.
Мгновеніе – мить, мент.
Мгновенно – ми́ттю, вмент, ме́нтом.
Медаль – меда́ля.
Медальон – дука́ч.
Медвѣдица большая – віз.
Медвѣдица малая – мали́й віз.
Медицинское освидѣтельствованіе – меди́чний о́гляд.
Медленно – пово́лі, пова́гом, ти́хо, покво́лом.
Медленность – зага́йка, га́яння, пові́льність.
Медленный – пові́льний, ти́хий (*про рух*); заба́рливий, заба́рний.
Медлить – бари́тися, га́ятися, дл́ятися.
Межа – межа́, ґрань, (*поміж нивами*) міжни́к, обмі́жок, (*по боках ниви*) обні́жок, (*в головах ниви*) су́голов, сугол́овок.
Межгорний – межигі́рний.
Межгорье – межигі́рря.
Междорѣчіе – межирі́чча.
Междоусобица – незго́да, незго́дина, усо́биця, чва́ра, чва́ри.
Между – між, меж, межи́, промі́ж, сумі́ж.
Межевый – межови́й.
Мелина – мілина́, коса́.
Мелкій – 1) дрі́бни́й; 2) мілки́й, не глибо́кий, (*про посуду*) плеска́тий, плитки́й.
Мелководіе – мілкові́ддя.
Мель – мі́лина, о́бміль.
Мелькать – ми́гати, мигну́ти, миготі́ти.
Мельниця – млин.
  Вѣтряная м. – вітря́к.
  Конная м. – топча́к, тупча́к.
  Крупчатая м. – пи́тель.
  Лѣсопильная м. – тарта́к.
  Пловучая м. – (*на Дніпрі*) напла́вний млин, (*на Горині*) плава́к, плива́к.
Меньшинство – ме́ншість.
Меридіан – мерідіа́н, півде́нник, полуде́нник.
Мерін – кінь (*вихоластанний о́гирь*).
Месть – по́мста.
Металл – мета́л, мета́ль.
Метаніе – кида́ння, верга́ння, мета́ння.
Метать – ки́дать, ки́нуть, мета́ть, ве́рга́ть.
Меткость – влу́чність.
Меткій – влу́чний, влу́чки́й.
Механизм – механи́зм, спра́ва, снасть, машине́рія.
Меч – меч, міч.
Миганіе – ми́гання, бли́мання.
Миг – мент, мах, мить.
Мигом – ми́ттю, ме́нтом, ма́хом, вмить.
Микроскоп – мікроско́п, дрібногля́д.
Мимо – ми́мо, повз, по́уз, проз.

Мимоходом – мимохідь, по доро́зі; на́вертом.
Мимоѣздом – мимоіздом, проіздом.
Мина – мі́на, підко́п, тайни́к.
Мінер – підко́пник, міне́р.
Минированіе – мінірува́ння, підко́п, тайни́к.
Минный – міно́вий, підко́пний, тайнико́вий, потайнико́вий.
Минировать – підко́пуватись, мінува́ти.
Минута – хвили́на, хвили́на.
Минутный – мину́тний, хвиле́вий, хвили́нний.
Мир – мир, зами́рення.
Митинг – ві́че, ра́да.
Мишень – мета́, ціль.
Мір – світ; мир, лю́де; грома́да.
Много – бага́то, мно́го, бага́цько.
Многосторонній – многобі́чний, ґранча́стий, ґря́нча́тий.
Многоугольный – угла́стий, многоку́тний.
Многоуважаемый – високопова́жний, ве́льмишано́вний.
Многочисленный – числе́нний.
Множество – бага́то, си́ла, (*иноді*) мно́жество, тиск, тьма́, бе́зліч.
Безчисленное м-во – бе́зліч.
Мнѣніе – ду́мка, га́дка, розумі́ння, здання́.
Мобилизація – мобіліза́ція.
Могила – 1) я́ма, гріб; 2) моги́ла.
Могучій, могущественный – міцни́й, си́льний, ду́жий, могу́тний, поту́жний.
Могущество – си́ла, міць, могу́тність, мо́жність.
Модель – зразо́к, взір, моде́ль.
Моделировать – моделюва́ти.
Мойка – миття́, (*про білизну*) прання́, праття́.
Молнія – бли́скавка, блискави́ця, (*з громом*) грімни́ця.
Молодецкій – молоде́цький, юна́цький, коза́цький, хва́тський.
Молодец – молоде́ць, юна́к, коза́к, ле́гінь.
Молодцоватый – молоде́цький, бадьо́рний, бадьори́стий, жва́вий.
Молот,-ок – мо́лот, молото́к.
Молчаливый – мовчазни́й, мовчазли́вий.
Молчаніе – мовча́ння, мовча́нка.
Молча – мо́вчки, ни́шком, тихе́нько.
Мореплаваніе – морепла́вство.
Мореплаватель – морепла́вець.
Мортира – мущи́р, мозди́р, морти́ра, мо́здзір.
Моряк – моря́к.
Мостик – місто́к, (*для переходу*) похі́дня, кла́дка.
Мостки – кла́дка; решто́вання.
Мостовая – по́міст, (*кам'яна*) брук, бруко́вка.
Мост – міст.
Плавучій м. – живи́й міст.
Мотика – копани́ця, моти́ка і *див.* **Заступ і Кирка**.
Мотыль – 1) моти́ль; 2) шату́н, вітряни́ця (*в парових машинах*).
Мох – мох; моча́р, мочарі́.
Мочаг, мочажина – моча́р, мочарі́, мокра́ч.
Мощеніе – мості́ння, (*камінем*) буркова́ння.
Мощний – міцни́й, ду́жий, могу́чий, могу́тний.
Мрок – мо́рок, мря́ка, те́мрява.
Мститель – ме́стник, по́мстник, помсти́тель.
Мужественный – му́жний, відва́жний, смі́ливий.
Мужество – му́жність, відва́га, хоро́брість.
Музыка – музи́ка.
Музыкальный – музи́чний.
Мундир – мунду́р, мунди́р.
Мундштук – байра́к.
Мундштучить – байра́чити.
Мускул – му́скул, м'я́сень, миши́ця.
Мушка – му́шка.
Муштрованіе – муштро́вка, му́штра, муштрува́ння.
Муштровать – муштру́вати.
Мысленный – ми́слений, ду́мний; га́даний.
Мыслить – ми́слити, ду́мати, гада́ти, міркува́ти.
Мысль – мисль, ду́мка, га́дка.
Мыс – ріг, ви́ріжок, ви́лка.
Мышленіе – ми́слі́ння, ду́мання, гада́ння.
Мышца – м'я́сень, миши́ця, му́скул і *див.* **Мускул**.
Мѣдь – мідь.
Желтая м. – мося́ж.
Красная м. – черво́на мідь.
Мѣл, мѣловой – кре́йда, крейдяни́й.
Мѣра – 1) мі́ра; 2) спо́соби, за́ходи.
В мѣру, по мѣрѣ – до мі́ри, по мі́рі, помі́рно, в мі́рі.
По мѣрѣ сил – по змо́зі.
Сверх мѣры – над мі́ру, на́дто.
Принять мѣры – вжи́ти за́ходів.
Мѣрило – мі́рево.
Мѣрний – мі́рний, ви́міряний.
Мѣстечко – мiсте́чко.
Мѣститься – місти́тися.
Мѣстность – місце́вість.
Мѣстный – місце́ви́й; краі́нний, краєви́й.
Мѣсто – мі́сце, місти́на.
Во всѣх мѣстах – скрі́зь, усю́ди, по всіх усю́дах.
Защищенное м. – за́хист, за́хисток.
К мѣсту – до ре́чі.
М. бітви – бо́їще, бойови́ще.

М. в тѣни – за́тінок, холодо́к.
М. проѣзда – проі́зд, прого́н.
Ни съ мѣста! – а ні руш!
Открытое мѣсто – (*коло села*) голоте́ча.
Отхожее м. – паску́дник, ну́жник.
Укрытое м. – за́куток, схо́ванка, криі́вка.
Де що було: (*буда*) буди́ще; (*город*) городи́ще, (*двір*) дво́рище, (*замок*) за́мчище, (*ліс зрубаний*) зруб, (*викорчований*) теребівля, (*випаленний*) лісови́ння, (*міст*) мо́сти́ще, (*сад*) садо́вище, (*село*) се́лище.
Ріжні місця на воді або коло води: (*що заливаються водою*) зато́н, зато́ка, (*тихе між скелями*) о́дміть, (*на болоті, що не замерзає*) о́парь, (*чисте не зоросле на воді місце*) пле́со.
В полі: (*що поросло вереском*) верещ́ак, (*де копають глину*) гли́нище, (*що поросло мохом*) омша́рь, (*де розходяться шляхи*) розви́лина, розви́лка.
Мѣсяць – мі́сяць і *див.* **Луна**.
Мѣта, мѣтка – мі́тка, позна́ка, зна́к, призна́ка, (*нарізана*) карб, (*випалена*) тавро́.
Мѣткій – влучни́й, вмітли́вий, мі́ткий, цілки́й, влучки́й.
Мѣткость – влучли́вість, влу́чність.
Мѣшок – міх, мішо́к, (*великий*) ла́нтух, (*малий*) то́рба, (*подорожний*) сакви́, бесаги́, (*з вірьовок*) ки́са́, (*для сіна*) пихті́р.
Мясо – м'я́со, мня́со.
Мятежник – бунта́рь, повста́нець.
Мятеж – бунт, повста́ння, ро́зрух.

Н

Набат – ґвалт, спо́лох.
Набедерник – чапра́к.
Набережная – набере́жжя, побере́жжя.
Набережный – на, по-, прибере́жний.
Наблюдатель – 1) нагля́дник; 2) догля́дник, доглядáч, дозо́рця.
Наблюдательное гнѣздо – дозо́рче гніздо́.
Наблюдательность – догля́дність, спостереже́ння.
Наблюдательный – догля́дний, спосте́режливий і *див.* **Внимательный**.
Наблюдательный пост – стежа́.
Наблюдательный пункт – дозо́рний пункт.
Наблюдать – 1) нагляда́ти, роздивля́тися, сте́жити, приміча́ти, спостерега́ти; 2) догляда́ти, назира́ти, пильнува́ти; 3) берегти́, хорони́ти, захо́вувати.
Наблюденіе – нагляда́ння, на́гляд, до́гляд, дозі́р.
Набойка – ключ (*до гайки*).
Набойник – шо́мпол, драч.
Набор – набіра́ння, набі́р.
Набросать – зроби́ти на́рис.
Набрюшник – набру́шник.
Набѣг – на́пад, наско́к, набі́г, наї́зд.
Навертка – 1) га́йка, шру́ба; 2) све́рдлик.
Навлекать, навлечь – наволокти́; (*нещастя*) ви́кликати.
Наводка – наво́діння.
Наводненіе – по́вінь, по́відь.
Наводчик – наво́дчик.
Навоз – гній.
Навскачь – навза́води, навско́ки.
Навстрѣчу – назу́стріч, навзди́би, навпереймі́.
Навык – зви́чка, нави́чка.
Нав'ючивать – наю́чувати, нав'ю́чувати.
Навѣрно – пе́вно, запе́вне, напе́вне.
Навѣс – 1) дашо́к; 2) пові́тка, пові́ть, шо́па.
Навѣсный огонь – зви́слий вого́нь.
Нагайка – нага́й, канчу́к, корба́ч, малаха́й.
Нагар – (*на свічці*) на́гарь, (*на металі*) жу́желиця.
Нагиб – на́гиб, на́хил.
Наглазный – 1) нао́чний; 2) очеви́стий, види́мий, видо́мий.
Наголо – 1) наголо́; 2) геть чи́сто, до оста́нку, до ще́нту.
Нагорный – нагі́рний, го́ряний, горови́й.
Нагорье – нагі́рря, горовина́.
Наготові – вгото́ві, напоготові.
Награда – нагоро́да, надгоро́да, запла́та.
Наградить, награждать – нагороди́ти, нагороджа́ти, нагоро́джувати.
Награжденіе – ви́нагоро́дження.
Нагрудник – 1) нагру́дник; 2) па́нцир.
Нагрудный – нагру́дний, напе́рсний.
Нагрузка – вага́, покла́жа.
Нагрянуть – надійти́, над'і́хати, набі́гти, (*несподівано*) насу́нути, наско́чити, вда́рити, напа́сти.
Надвиганіе – насува́ння.
Надвигаться, надвинуться – насува́ти, насу́нутися.
Надворный – надві́рний.
Надворье – надві́рря.
Надежда – наді́я, споді́я, споді́ванка, споді́ва́ння.
Надежный,-о – пе́вний, ві́рний,-но.
Надзирать – догляда́ти, нагляда́ти, дозира́ти, назира́ти, пильнува́ти.
Надзор – до́гляд, на́гляд, дозі́р.
Надкол – розко́лина.
Надлежащій – нале́жний, слу́шний.
Надмѣрно – че́рез край, над мі́ру, на́дто.
Надобность – потре́ба.

Надолба – ощéпина.
Надорожный – придорóжній.
Надпилка – надпи́лювання.
Надпись – нáпис, нáдпис, зáголóвок.
Надрѣз – надрíз.
Надстраивать – надбудóвувати, надбудувáти.
Надстройка – надбудувáння, прибудувáння.
Надсипка – при-, доси́пка.
Нажать – надави́ти, нагнітíти, натискáти, намýлити.
Нажатіе – надáвлювання, пóтиск.
Нажим – надáвлювання, нагнітáння, нати́скування, при́тиск.
Назавтра – зáвтра, назáвтра.
Назади – ззáду, позáду.
Назад – назáд, вспáк, навспáк.
Названіе – нáзва, нáзвище, нáзви́сько, імéння.
Наземный – земни́й.
Назиданіе – навчáння, наýка.
Назначеніе – признáчення.
Назубок – зуби́ло.
Наименованіе – 1) найменувáння; 2) им'я́, мéння і *див*. **Названіе**.
Найти – знайти́, нахóдити.
Наказаніе – кáра, скарáння.
Наказать – 1) накарáти, покарáти, скарáти, карáти; 2) наказáти, загадáти, звелíти, приказáти.
Наказ – накáз, зáгад.
Наказуемость – кáрність.
Наканунѣ – в передде́нь, напередóдні.
Накапливать, накоплять,-ся – збірáти, набірáти, набрáти,-ся.
Накатина – бáлка, брус, (*найголовніша в стелі*) свóлок, (*побічні*) при́сволоки.
Накатка – 1) накóчування; 2) качáлка.
Накатник – 1) бáлки, брýсся; 2) обши́вка.
Накатный – брусóваний.
Накладка – наклáдка.
Наклоненіе – нахиля́ння, нáхил.
Наклоненый – похи́лений, протя́глий.
Наклонить,-ся – нахили́ти, схили́ти, похили́ти,-ся.
Наклонность – 1) похи́лість; 2) схи́льність, нáхил.
Наклонный,-о – 1) похи́лий, похи́листий, (*про місцевість*) спускóватий, спади́стий, згóристий, похи́ло, нáсхиль, хилкóм; 2) прихи́льний, схи́льний.
Наклон – 1) похи́лість; 2) похи́л, похи́лина, схил, спáдистість, згíрря.
Наковальня – ковáдло.
Накожний – нашкýрний.
Накол – надкíл.
Наконец – напослíдок, нарéшті, врéшті, в кінці́.
Наконечник – наконéшник, ри́хва, óскіп, (*у списа*) клюга.
Накось – кóсо, нáвкось, навкоси́, навкосякá.
Накрест – нáвхрест, нáхрест, хрестóм.
Накрытіе – накриття́.
Накрѣпко – 1) дýже, міцно, вéльми, щільно; 2) гóстро, сувóро.
Налагать – накладáти, покладáти.
Наладить, налаживать – настрóїти, напрáвити, попрáвити, полáгодити, лáгодити, справля́ти.
Налегать, налечь – 1) налягáти, налягти́; 2) насідáти, напосідáти, напосíсти,-ся; 3) намагáти,-ся, намогти́,-ся.
Налегкѣ – лéгко, злéгка, повóлі.
Налету – ульóт.
Налет – налітáння, нáпад, нáскок.
Наличность, наличіе – 1) присýтність, готови́зна, намíсність, готíвка, готови́к; 2) поготóва.
Наличный – 1) перéдній, лицеви́й, вéрхній, окóлишній; 2) готóвий.
Налог – пóдать, подáток.
Наложеніе – накладáння.
Налѣво – у ліву рýку, ліворýч, на ліво, (*на волів*) соб, цоб, к сóбі, (*на коней*) вістя́, віштá.
Намек – нáтяк, натя́чка.
Намет – 1) (*снігу*) замéт, вáлява, кýпа, кучугýра; 2) намéт, шатрó, курíнь.
Наминка – намýлювання.
Намѣреваться – наміря́ти,-ся, замірáти,-ся, вáжити,-ся, навáжуватися.
Намѣреніе – зáмір, нáмір.
Намѣстник – застýпник, настýпник.
Намѣсто – нáмість, зáмість, натóмість.
Намѣтить – намíтити, назнáчи́ти, намічáти, значи́ти.
Наносить удар, пораженіе – завдавáти удáр, порáжку.
Наобум – навмання́, навманякú.
Наоборот – навпакú, навспáк, навпроти́.
Наоткось – нáвкось і *див*. **Вкось**.
Нападеніе – нападáння, нáпад.
Напилок – терпýг, пи́льник, підпи́лок, (*великий*) рáшпиль.
Наплавной мост – пливýчий, живи́й міст.
Наповал – лóском, пóкотом, від рáзу.
Наподобіе – на взір, взóром, на манíр, подóбно.
Напоминаніе – нагáдування, пригáдування.
Напор – нáтиск, нáпір, навáл.
Направленіе – нáпрям, нáпрямок; прямувáння, простувáння, напрáва, керýнок.

Направляющій – направля́ючий.
Направо – напра́во, право́руч.
Напрасний,-о – даре́мний, даре́мно.
Напримѣр – напри́клад, примі́ром.
Напролет – на́скрізь, нави́літ.
Напропалую – до заги́ну.
Напротив – супроти́, про́ти, напро́ти, навпроти́.
Напрягать,-ся – натяга́ти, натягти́,-ся, напина́ти,-ся, напру́жувати,-ся.
Напряженіе – напру́га, нату́га.
Напряженный,-о – напру́жений, напру́гуватий, напру́го, на́пругом.
Напрямик – пря́мо, навпросте́ць, навпрошки́.
Наровнѣ – врі́вні, врі́вень, на́рівні.
Нарисовать – намалюва́ти, ви́малювати.
Народный – наро́дний, посполи́тий.
Народонаселеніе – лю́дність.
Нарознь – на́різно, рі́зно.
Нарочный,-о – уми́сний,-о, навми́сний,-о.
Наружный – поверхо́вний, зве́рхній, надві́рний.
Наручни – кайдани́, пу́та, залі́за.
Нарушеніе – нару́шення, пору́шення.
Нари – піл.
Нарѣзка – 1) нарі́зування; 2) на́різка, за́рубка.
Нарѣзной – нарізни́й.
Нарядить – зряди́ти, наряди́ти.
Наряд – наря́д, нака́з.
Насадить – насади́ти, посади́ти.
Населеніе – оселе́ння, насе́лення, лю́дність.
Насилу – ле́две, наси́лу.
Насильно – си́лою, си́ломіць, живоси́лом, гва́лтом.
Насквозь – на́скрізь, нави́літ.
Наскоро – по́хапки, по́хапцем.
Наскочить – наско́чить.
Наслоеніе – напластува́ння.
Насос – смок, смокови́к, водотя́г.
Наставленіе – нау́ка, напра́ва, нака́з.
Настаивать – домага́тися, намага́тися, добува́тися.
Настежь – на́встіж, на́встяж.
Настилка – 1) настила́ння, мості́ння; 2) мостови́ння, стели́на, по́стіль; 3) помі́ст.
Настильный – насти́льний, стелю́чий.
Настойчиво – при́тьмо́м, на́висом, невідсту́пно, упе́рто.
Настойчивый – невідсту́пний, насте́рний, упе́ртий.
Насторожѣ – на чеку́.
Настоятельно – при́тьмом, пи́льно, на́гло.
Настоятельный – пи́льний, на́глий.
Настоящій – 1) тепе́решній, суча́сний, сьогоча́сний; 2) спра́вжній, справде́шній, правди́вий, щи́рий, пе́вний, су́щий, су́тий.
Настроеніе – на́стрій.
Наступательный,-о – насту́пний, нападни́й, на́ступом, на́падом; наступо́вий.
Наступать – 1) наступа́ти, наступи́ти; 2) напада́ти.
Наступленіе – на́ступ, на́пад.
Насыпь – на́сип, ви́сип, (*довгий*) вал.
Насѣчка – за́руб, за́рубка, карб.
Натиск – на́тиск.
Натуральный – натура́льний, приро́дний.
Натяженіе – натя́гування, нату́га.
Наугольник – уго́льник, нарі́жник.
Наугольный – уго́льний, нарі́жний.
Научать – навча́ти, навча́ти.
Нахальство – наха́ба, наха́бність.
Находчивый – ме́ткий, спри́тний, тямки́й.
Нахожденіе – знахо́дження, пробува́ння, бу́тність.
Начало – поча́ток, почи́н, почи́нок, зачи́н.
Начальник – нача́льник.
Начальный – початко́вий.
Начальство – нача́льство, старши́на.
Начать, начинать – поча́ти, зача́ти, почина́ти, розпочина́ти.
Начертить – нарисува́ти, нарисо́вувати.
Начет – налі́чення, нащи́тування.
Начинаніе – почи́н, за́мір.
Нашествіе – на́хід, на́пад, на́ступ, наше́стя.
Наѣздник – 1) коза́к, комо́нник; 2) їзде́ць, герцьо́вник.
Наѣздничать – козакува́ти, герцюва́ти.
Наѣзд – на́їзд.
Наяву – уві́ч.
Небезопасный – небезпе́шний.
Небрежный – необере́жний, несторожки́й, необа́чний.
Неблагодарный,-ность – невдя́чний,-ість.
Неблагонадежный – непе́вний.
Неблагопріятный – непри́язний, непого́жий, неслу́шний.
Небрежность – недба́лість, недба́льство.
Невзгода – приго́да, хале́па.
Невзначай – несподі́вано, знена́цька, ненаро́ком.
Невидимый – незри́мий, неви́димий.
Невмѣстительный – немі́сткий, тісни́й.
Невнимательность – неува́жність, неува́га, недо́гляд.
Невнимательный – неува́жний, безува́жний.
Невнятный – незрозумі́лий, невира́зний.
Невозможность – неспромо́га, неспромо́жність, незмо́га, неси́ла, неможли́вість.
Невозможный – неможли́вий, неможе́бний.
Невредимый – ці́лий, неруши́мий.
Невыносимый – нестерпу́чий.

Невѣдомый – невідо́мий, незна́ємий, безвістний.
Невѣдѣніе – несвідо́мість.
Негодный – негодя́щий, него́жий, негі́дний, нездатний.
Недоставать – бракува́ти.
Недостаток – 1) бра́к, недоста́ча, неста́ток; 2) хи́ба, ва́да.
Недостаточный,-о – недоста́тній.
Недостижимость – недося́жність.
Недоступный – недосту́пний, непристу́пний.
Недруг – во́рог.
Недѣлимость – неподі́льність, нерозді́льність.
Недѣля – ти́ждень.
Нежданный – несподі́ваний.
Независимость – незале́жність, непідле́глість.
Независимый – незале́жний, непідле́глий, самості́йний.
Незамедлительно – нега́йно.
Незамѣнимый – незамі́нний.
Незначительный – незна́чний.
Неизбѣжность – немину́чість.
Неизвѣстность – невідо́мість, бе́звість.
Неимѣніе – недоста́ча.
Неисправность – неспра́вність.
Неисчислимый – незлічи́мий.
Немедленно – нега́йно, неба́вом, незаба́ром.
Ненадежный – непе́вний.
Необитаемый – пусти́й, безлю́дний.
Необходимость – потре́ба, коне́чність, необхі́дність.
Неограниченный – необме́жений, безмі́рний.
Неожиданность – несподі́ваність, несподі́ванка.
Неопасный – безпе́шний.
Неопредѣленность – неозна́ченість, неви́значеність.
Неопытный – недосві́дний.
Неосмотрительность – необа́чність, необере́жність.
Неотвратимый – немину́чий, неодворо́тний.
Неотступный,-о – невідступний,-о, безвідсту́пний,-о.
Непобѣдимый – непереме́жний, необо́рний.
Неповиновеніе – непо́слух, непослуше́нство.
Непода́ча – непода́ча.
Неподвіжность – нерухо́мість.
Неподвіжный,-о – нерухо́мий,-о, непору́шний,-о, неруши́мий,-о.
Неподступный – непідсту́пний, непристу́пний, недосту́пний.
Неполнота – непо́вність.
Неполный – непо́вний.
Непосредственный – безпосере́дній.
Непостоянный – неста́лий, непе́вний, непості́йний.
Неправильный – неві́рний, хи́бний.
Непреклонный – незло́мний, непохи́тний.
Непреложный – незмі́нний, неодмі́нний.
Непрерывный – безуста́нний, безпереста́нний, невпи́нний.
Неприступный – непристу́пний, недосту́пний.
Непріятель – не́при́ятель, во́рог.
Непріятельскій – пеприя́тельський, воро́жий, вра́жий.
Непроглядный – безпросві́тний.
Непродолжительный – недо́вгий.
Непроизвольный – неві́льний.
Непроходимый – непрохі́дний, непрола́зний.
Нераздѣльный – нерозді́льний, неподі́льний.
Неразрушимый – непору́шний.
Неразрывный – нерозри́вний.
Несвоевременный – невча́сний, неслу́шний.
Неровность – нері́вність.
Неслышный,-о – нечу́тний,-о.
Несмѣтный – незлічи́мий, несчисле́нний.
Несовмѣстимый – несумі́сний.
Несогласный – незго́дний.
Несоизмѣримый – непомі́рний.
Неспокойный – неспокі́йний.
Неспокойствіе – неспо́кій.
Неспособность – нezда́тність, недоте́пність, незді́бність.
Неспособный – нezда́тний, недоте́пний, нездібний.
Несправедливость – неправди́вість, непра́вда, кри́вда, несправедли́вість.
Нестерпимый – нестерпу́чий, нeсте́рпний.
Нещастье – нeща́стя, недо́ля.
Неудача – невда́ча.
Неудержимый – невпи́нний, безупи́нний.
Неудобный – недого́дний, незру́чний, неприд́обний.
Неудобство – невиго́да, непридо́ба, незру́чність.
Неуклонный,-о – непохи́бний,-о.
Неуклюжій,-же – незґра́бний,-о, незґра́ба.
Неукротимый – невпи́нний, невгамо́вний.
Неуловимый – невлови́мий.
Неустанный,-о – невто́мний,-о.
Неутомимый – невто́мний.
Неуязвимый – невра́зли́вий, невра́зний.
Нефть – на́фта.
Нецѣлесообразный – недоці́льний.
Нечеткій – нерозбі́рний, нечитки́й.

Нивелировать – нівелюва́ти; рівня́ти.
Нижній – ни́жній, низови́й, спідній.
Низменность – низина́, низови́на, низькоділ, (*в степу*) поло́ги, при́падь.
Низменный – ни́зький, припа́дистий.
Низовье – низ.
Низ – низ, спід, діл.
Никакой – ні́який, жа́дний, жо́дний.
Никак – ніяк, ні́яким способом; ма́буть, десь, либо́нь.
Нитевидный – ниткува́тий.
Ниша – ніша, закапе́лок.
Новобранец – новобра́нець, не́крут.
Ножны – піхви́, шабельта́с.
Нож – ніж, (*великий*) колодій.
Ноль – ну́ль.
Нормальний – норма́льний, звича́йний, зразко́вий.
Носилки – но́ші, (*похоронні*) ма́ри.
Носильщик – носи́льник.
Нотація – ви́мова.
Ночь – ніч.
Темная н. – глупа́ ніч.
Ночной – нічни́й, вно́чішний.
Ноша – но́ша.
Ноябрь – листопа́д, ноя́брь.
Нравственность, нравственний – мара́льність, мара́льний.
Нрав – 1) но́ров, вда́ча; 2) зви́чай.
Нужда – потре́ба, потреби́зна; ну́жда, неста́ток.
Нуждаться – нужда́тися, потребува́ти,-ся.
Нумерація – лі́чба́.
Нумеровать – перезнача́ти.
Нырнуть – пірну́ти, порина́ти.
Нѣкогда – коли́сь.
Нѣкоторый – 1) яки́йсь; 2) де́-котрий, и́нкотрий.
Нѣсколько – кільки, кілько, скількись.

О

Обваливать – 1) обва́лювати, обсипа́ти, обвали́ти; 2) розва́лювати, розвали́ти,-ся.
Обвал – обва́лювання, розва́лювання; прова́лля.
Обвертка – обго́ртка, обкла́дина, палятýрка.
Обвести, обводить – обве́сти, обво́дити.
Обвиненіе – обвинува́чення, обви́на.
Обогнуть – обгина́ти, обігну́ти, зігну́ти.
Обдуманный – обду́маний, обмірко́ваний.
Обдѣлка – 1) оброблення, опра́влення; 2) обро́ба, обро́бка, опра́ва, оздо́ба.
Обезлюдѣть – ви́людніти, обезлю́дніти, опустіти.
Обезопасить – забезпе́чити.
Обезпечення – забезпе́чення, зару́ка, зару́ка.
Обезпечивать – забезпе́чувати, убезпеча́ти, запобіга́ти, запобігти.
Оберегать,-ся – берегти́,-ся, стерегти́,-ся, пильнува́ти, вартува́ти.
Обернуть,-ся – 1) огля́нути,-ся, озирну́ти,-ся; 2) поверну́ти,-ся, поверта́ти,-ся; 3) оберну́ти,-ся, оберта́ти,-ся; 4) переки́нути,-ся, перекида́ти,-ся.
Обертка – *див*. **Обвертка**.
Обжим – о́бтиск.
Обзаведеніе – обзавід.
Обзирать – озира́ти, обзира́ти, огляда́ти, озирну́ти, оглядіти.
Обзор – 1) огляда́ння, озира́ння; 2) о́гляд, пере́гляд.
Обезумѣть – збожево́літи, знавісніти, здурі́ти.
Обиліе – ро́скіш, доста́ток.
Обільный – доста́тній, бога́тий.
Обиталище – осе́ля, жи́тло, житля́, обістя, домівка.
Обитать – жи́ти, пробува́ти, ме́шкати.
Обиход – обихід, обихідка.
Обкапывать – обко́пувати, обкопа́ти,-ся, пообко́пувати,-ся.
Обкладывать – 1) обклада́ти, склада́ти, обкла́сти,-ся, (*дерниною*) обдернува́ти, (*камінням*) обмурува́ти; 2) обшива́ти, обши́ти,-ся, облямува́ти, (*по краях*) облямо́вувати.
Облагать – облягáти, оточа́ти, облягти́, оточи́ти, обступи́ти.
Обладаніе – володі́ння, влада́ння, обла́да.
Обладать – володі́ти, влада́ти, обла́дувати.
Облако – хма́ра, оболо́к.
Область – край, краї́на.
Облачный – хма́рний, хму́рний.
Облегчить – уле́гшувати, поле́гчувати.
Облегченіе – пільга, поле́гкість, поле́гчення.
Облическій – облі́чний.
Обложеніе– обло́ження, обло́га.
Обломок – од(від)ло́мок, ви́ломок.
Обманный – облу́дний, обма́нный.
Обмануть – обдури́ти, одури́ти, обмани́ти.
Обманчивый – облу́дний, оми́льний.
Обман – облу́да, ома́на, обма́н.
Обмелѣть – поміли́ти, обміли́ти, помільшати.
Обмундированіе – обмундурува́ння, умундурува́ння.
Обмѣна – заміна, обміна, ви́мін.
Обнажать, обнажить – оголи́ти, оголя́ти.
Обнаруже́ніе – ви́явле́ння.
Обнаруженный – ви́явленний.

Обнаруживать – виявля́ти, визнача́ти, ви́явити.
Обод – о́бід.
Обозначать – познача́ти, означа́ти, означи́ти,-ся.
Обозный – обо́зний.
Обозрѣватель – огля́дач.
Обоз – обо́з, ва́лка, та́бор.
Обойма – вірва́нт, урва́нт.
Оболочка – обго́ртка, обкла́дка.
Оборона – оборо́на.
Оборонительный – оборо́нний.
Оборотный – 1) поворо́тний, зворо́тний; 2) відворо́тний.
Оборот – поворо́т, зворо́т.
Образец – зразо́к, взір.
Образованіе – 1) ви́творення, утво́рення; 2) осві́та.
Образованный – 1) ви́творений, утво́рений; 2) осві́чений.
Образовать,-ся – 1) скла́сти, утвори́ти, ви́творити; 2) просвіти́ти, освіти́ти.
Образцовый – зразко́вий.
Образ – 1) о́браз, вид, ви́гляд; 2) примі́р, при́клад, зразо́к; 3) спо́сіб, по́бит.
Обрати́ть – оберну́ти, поверну́ти, наверну́ти, поверта́ти.
Обратить вниманіе – зава́жити, зверну́ти, зверта́ти ува́гу.
Обратиться к кому-небудь – уда́тися, зверну́тися, уда́ритися.
Обратить в ничто – обернути, поверну́ти, поверта́ти в ніве́ць.
Обратиться в бѣгство – ки́нутись, пусти́тись навтікача́.
Обращаться с кем-небудь – пово́дитися, обіхо́дитися.
Обращаться вокруг – оберта́тися навко́ло.
Обратно – наза́д, навспа́к.
Обратный – зворо́тний.
Обращеніе – 1) зверта́ння, оберта́ння, поверта́ння; 2) пово́дження, пово́діння.
Оброть – обро́ть.
Обрубок – оцу́пок, ути́нок.
Обруч – обру́ч.
Обрыв – кру́ча, прова́лля, у́рвище, безке́да, беске́т.
Обрѣз – 1) край, бе́ріг; 2) пере́різ, зрі́зок.
Обсерваціонный – обсерваці́йний, (*про військо*) чатови́й.
Обстановка – обстано́ва.
Обстоятельство – обста́вина, обста́ва.
Обступить, обступать – обступа́ти, обля́гти́, оточи́ти, обступи́ти.
Осужденіе – о́бмисл, міркува́ння, обміркува́ння.
Обувь – о́був'я, обу́в.
Обучать – вчи́ти, учи́ти, навча́ти.
Обученіе – навча́ння, нау́ка, уче́ння.
Обхват – обі́йма, обхва́т.
Обходіть – обхо́дити, обійти́.
Обход – 1) обхо́д, об'їзд; 2) обхо́д, дозо́р.
Обшанцовать – пороби́ти, покопа́ти ша́нці, обшанцюва́ти,-ся.
Обширный,-о – обши́рний,-о, просто́рий,-о, розло́гий,-о, широ́кий,-о.
Обшлаг – закавра́ш, вило́га.
Общій – спі́льний, зага́льний, сумі́сний, суку́пний.
Об'единеніе – об'є́днання.
Об'единять – об'єдни́ти, об'є́днувати.
Об'емистый – обі́ймистий.
Об'ем – обі́йма, о́бсяг, про́сторонь, об'йо́м.
Об'явить – об'яви́ти, оповісти́ти, оголоси́ти, оповіща́ти.
Об'явленіе – опові́стка, оголо́шення.
Об'ясненіе – об'я́снення, поя́снення.
Об'яснительная записка – поя́снююча запи́ска.
Обыкновеніе – зви́чай, зви́чка.
Обыкновенный,-о – звича́йний,-о.
Обыскать – обшука́ти, обшу́кувати, труси́ти.
Обычай – зви́чай.
Обязанность – обо́в'язок, пови́нність.
Обязательный – обов'язко́вий.
Овальный – яйцева́тий.
Овладѣть – заволоді́ти, здобу́ти.
Овраг – яр, (*неглибокий*) переярок, (*порослий лісом*) байра́к, (*степовий*) ба́лка, (*з положистими берегами*) ви́балок, переҡа́т, (*з крутими берегами*) прова́лля.
Огневой мѣшок – вогнева́ матня́.
Огнестрѣльный – (в)огнепа́льний, па́льний, стрі́льний.
Огнеупорный – (в)огнетрева́лий.
Огонь – (в)огонь.
Огород – горо́д, огоро́д.
Ограда – горо́жа, огоро́жа, (*хворостяна*) ти́н, пліт, лі́са, (*дощана*) парка́н, барка́н, (*з паль сторчо́вих*) частокі́л.
Ограниченный – 1) обме́жений; 2) невели́кий, помі́рний.
Одежда – оде́жа, (в)убра́ння.
Одиночный – поєди́нко́вий, поєди́нчий.
Одновременный,-о – одноча́сний,-о.
Одолѣвать – перемога́ти, змога́ти, перемогти́, поду́жати, здола́ти.
Ожиданіе – трива́ння, чека́ння, ждання́.
Ожидать – жда́ти, дожида́ти, чека́ти.
Озоботиться – потурбува́ти,-ся, клопота́ти, -ся.

Ознакомить,-ся – познайо́мити,-ся, знайо́мити,-ся, ознайо́митися.
Означать,-ся – 1) значи́ти, позначáти, позначи́ти, помíтити; 2) визначáти, знáчити.
Окалина – жу́желиця.
Оканчивать – кінчáти,-ся, скінчи́ти,-ся, закінчи́ти,-ся.
Океан – океáн.
Оклик – о́клик.
Окно – вікно́.
Оковы – кайдани́, закóви, залíза, пу́та.
Околица – окóлиця, окру́га.
Около – на óкóло, навкóло, о́круг, округи́.
Оконечность – кінéць, крáй.
Окончаніе – кінéць, докінчення.
Окончательный – конéшний, остáтній, остатóчний.
Окоп – окíп, окóп, вал, шáнець.
Окраина – край, (*ліса*) узлíсся, (*села*) облямíвка.
Окраска – фарбувáння; окрáса, покрáска.
Окрестность – окóлиця, окру́га.
Окрестный – окóлишній, окóлійний.
Окрест – навкóло, кру́г, округи́.
Окрик – гукáння, óклик.
Округленіе – закру́глення.
Округ – окру́га, окóлиця.
Окружать – окружáти, оточáти, отóчувати.
Окруженіе – отóчення.
Окружность – круг, окру́га, окру́жність, кóло, óбвід.
Окрѣплый – стверді́лий, зміцні́лий.
Окрѣпнуть – зміцнíти, покрíпшати.
Октябрь – октя́брь, жóвтень.
Омут – я́ма, кру́ча.
Опаздывать – опíзнюватися, запíзнюватися, спізни́тися.
Опалзывать – осідáти, осíсти, пору́шитись.
Опасываться – опáсуватися.
Опаска – опáска; обáчність, оберéжність.
Опасеніе – побóювання, опáска.
Опасливый – опáсливий, оберéжний, сторожки́й, обáчний.
Опасность – небезпéчність, небезпéка.
Опасный,-о – небезпéчний,-о, непéвний,-о.
Операція – оперáція.
Операціонная линія – операці́йна лі́нія.
Опилки – (*дерев'яні*) ти́рса, три́на, (*од заліза*) ци́ндра.
Описаніе – óпис.
Описать – описáти, списáти.
Описка – пóмилка, óгріх.
Оповѣстить – оповісти́ти.
Оповѣщеніе – оповíстка.
Ополченіе – ру́шéння.
Опора – 1) підпóра; 2) оборóна, заслóна, підмóга, пóміч.
Опорный пункт – опíрний пункт.
Опор – *див*. **Опора**.
Оправа – опрáва.
Оправданіе – оправдáння, ви́правдання.
Оправдать – 1) опрáвдити, ви́правдити, ви́правдати; 2) справди́ти.
Оправиться – 1) попрáвити, поправля́тися; 2) опрáвити,-ся, оправля́ти,-ся.
Опрашивать – випи́тувати, ви́питати, розпитáти.
Опредѣленіе – 1) ви́яснення, ви́значення; 2) постáнова, при́суд; рішенéць.
Опредѣлять,-ся – 1) виясня́ти, визначáти, ви́яснити, ви́значити; 2) постановля́ти, призначáти, опредíли́ти.
Опрокидать, опрокинуть – перекидáти, вали́ти, звáлювати; повали́ти.
Опрометчивий,-о – необáчний,-о, нерозвáжливий,-о, нерозсу́дливий,-о.
Опрометчивость – необáчність, нерозвáжність.
Опрос – дóпит, рóспит.
Опрятность,-ний – чепу́рність,-ний, охáйність,-ний.
Опускно́й – спускни́й.
Опустошать – пустóшити, спустошáти, плюндрувáти, жакувáти.
Опустошеніе – спустошéння, сплюндрóвáння.
Опушка – 1) облямíвка; 2) узлíсся, узлíсок, зáлісок.
Опытность – досвíдченість.
Опытний – досвíдчений, бувáлий.
Опыт – дóсвід, прóба, пробу́нок.
Опять – знóву, знов.
Орда – ордá.
Ордер – припору́чення, прикáз, óрдер.
Ординарец – ординáрець.
Оріентироваться – орієнтувáтися, розпізнáтися.
Оркестр – оркéстра.
Орудіе – 1) струмéнт, нáчи́ння, спрáва, знаря́ддя; 2) гармáта.
Орудійный корридор – гармáтний коридóр.
Оружейник – пушкáрь, збройний мáйстер.
Оружейная – збрóйня.
Оружейный – збрóйний.
Оруженосец – джу́ра, чу́ра.
Оружіе – збрóя, брóня, брóнь, припáс, ору́жина.
  Поднять оружіе – до збрóї стáти, за збрóю взя́тися.
  Положить оружіе – здáти збрóю.
Осада – облóга, облóжéння.

Осадить, осаждать – обложи́ти, облягти́, обступи́ти.
Осадное положеніе – ста́н обло́ги.
Осаживаніе – оса́жування.
Осажденный – обложе́нець.
Осадный – обло́жний.
Освидѣтельствованіе – о́гляд.
Освободить, освобождать – ви́зволити, визволя́ти, рятува́ти.
Освобожденіе – ви́звіл, ви́зволе́ння, рятӯнок.
Освѣдомиться – дові́датись, дозна́ти,-ся.
Освѣтить – освіти́ти, освітли́ти.
Освѣщеніе – осві́тлення; сві́тло.
Осиливать – перемога́ти, посіда́ти, здола́ти, перемогти́.
Осколок – оскі́лок.
Ослабѣть, ослабѣвать – слабі́ти, слабі́щати, осла́бнути.
Ослабленіе – осла́ба, по́пуск.
Осложнять – ускладня́ть.
Ослушаніе – непослушенство, непо́слух.
Осматривать – огляда́ти, озира́ти, обзира́ти, роздиви́тися.
Осматриваніе – огляда́ння, огля́дини, розгляда́ння.
Осмотрительность,-ный – оба́чність,-ий, обере́жність,-ний.
Осмотр – о́гляд, огляда́ння.
Основаніе – 1) осно́ва, ґрунт; 2) осно́ва, засно́вина, ра́ція, при́від; 3) підпо́ра, підва́лина.
Основаніе ската – осно́ва, закла́дина спа́ду.
Основательность – осно́вність, докла́дність.
Основательный,-о – осно́вний,-о, докла́дний,-о, стато́чний,-о, ґрунто́вний.
Основывать,-ся – засно́вувати, заснува́ти, уґрунтува́ти.
Основной – основни́й, ґрунто́вний.
Особенно – особли́во, на́дто.
Особенность – особли́вість, окре́мність.
Особенный – особли́вий, осі́бний, окре́мний, опрі́чний.
Особность – осо́бність, окре́мність.
Особый – *див*. **Особенный**.
Оставаться – зоста́вати,-ся, лиша́ти,-ся, лиши́ти,-ся.
Оставить – зоста́вити, лиши́ти, залишити, обли́шити, ки́нути, поки́нути.
Оставить без вниманія – занеха́яти, занедба́ти.
Остов – снасть.
Остальной – оста́нній, оста́тній.
Останавливать – зупиня́ти, спиня́ти, припиня́ти, зупини́ти; перейма́ти, перейня́ти.
Остановка – припи́нка, зупи́нка, впин, спин, переста́нок, пере́стань.
Остаток – оста́нок, оста́ча, ре́шта, ли́шка, послі́док.
Остаточний – оста́нній, оста́тній.
Остерегаться – стерегти́ся, берегти́ся.
Осторожность – обере́жність, ба́чність, осторо́га.
Осторожный,-о – обере́жний,-о, бережки́й,-о, оба́чний,-о.
Острее – вістря́, шпинь, шпиньок, (*ножа*) жа́ло, ле́зо, ле́зво, гострі́є, (*списа*) клюга́.
Острить – гостри́ти, (*на точилі*) точи́ти.
Островерхій – гострове́рхий.
Остров – о́стрів.
Острог – остро́г, тюрма́.
Остроконечний – кінча́тий, кінча́стий, шпича́стий, стрімки́й, стрімча́стий.
Остроугольний – гострокӯтний.
Ось – вісь, о́ся.
Осѣдлать – осідла́ти, сідла́ти, кульба́чити.
Осѣчка – о́бмах.
Осязаніе – дотика́ння, до́тик.
Отбивать, отбить,-ся – одбива́ти, одби́ти, -ся; одбороня́ти, одборони́ти,-ся.
Отбивной – відби́вни́й.
Отблеск – ві́дблиск.
Одбой – о́дсіч, о́д(від)бій; о́д(ві́д)ступ.
Отборний – одбі́рний, вибо́рний, добі́рний.
Отваживаться – зва́жуватися, odва́жити,-ся.
Отважность – од(від)ва́га.
Отважный – одва́жний, смі́ливий.
Отверстіе – о́твір, ро́зтвір, відтӯлина.
Отвертка – одве́ртка.
Отвлекать – одволіка́ти; одверта́ти (*увагу*), одхили́ти.
Отводный – обводни́й.
Отвод – о́двід.
Отводная кишка – одво́дяча ки́шка.
Отвѣсок, отвѣс – ґрунтва́га, стро́ма, по́віс, важо́к.
Отвѣтственний – відповіда́льний, одвіча́льний.
Отвѣт – одві́т, о́дповідь, ві́дповідь.
Отвѣчать – одповіда́ти, одповісти́.
Отдавать – 1) оддава́ти, видава́ти, здава́ти; 2) розляга́тися, розтина́тися, луна́ти.
Отдаленіе – 1) од(від)да́лення; 2) далечина́, далина́.
Отдаленность – дале́кість.
Отдалять,-ся – 1) віддаля́ти,-ся, удаля́ти,-ся; 2) одстороня́ти,-ся, одлуча́ти,-ся; 3) одверта́ти, одхиля́ти, одвернӯти.
Отданіе чести (почести) – відда́ння́ поша́ни, вия́ва поша́ни.
Отдача – о́дбій.
Отдача под надзор – віддання́ під до́гляд.
Отдежурить – одбӯти чергӯ.

Отдыхать – одпочива́ти, опочива́ти, спочива́ти, спочи́ти.
Отдых – одпочи́нок.
Отдѣленіе (**назн. наряда**) – виділ (*вартовий*), рій (*чета має 4 рої*), ві́дділ.
Отдѣленіе – о́д(від)діл, по́діл, ро́зділ, ви́діл.
Отдѣльный – од(від)ді́льний, осо́бий, особли́вий, осі́бний, окре́мий, окрі́мний, відлу́чний.
Отдѣльная застава – окре́ма заста́ва.
Отдѣлять – од(від)різня́ти, виділя́ти, одрізни́ти, ви́ділити, ви́лучи́ти.
Отечественный – отчи́стий, отчи́зний, роди́нний.
Отечество – оте́чество, отчи́зна, ба́тьківщина, роди́на.
Отзывать,-ся – 1) одзива́ти,-ся, од(від)клика́ти,-ся; 2) озива́ти,-ся, обзива́ти,-ся, одклика́ти,-ся.
Отзыв – 1) о́д(ві́д)зив, о́д(ві́д)клик; 2) одпо́відь, одмо́ва.
Отказ – од(від)ка́з, од(від)мо́ва.
Отказывать – од(від)ка́зувати, од(від)мовля́ти.
Откидной – одкидни́й.
Отклик – о́д(від)клик.
Отклоненіе – одхиля́ння.
Откомандировать – ви́рядити, ви́правити.
Откосный – кі́сний, скі́сний.
Откос – укі́с, укіс, (*гори*) косогі́р, у́збіч.
Откривать – одкрива́ти, одкри́ти.
Открытіе – одкри́ття́, ви́нахід.
Открытый – 1) од(від)кри́тий, од(від)чи́нений; 2) чи́стий, ві́льний.
Отливка – одлива́ння, ви́лив.
Отличать – 1) одрізня́ти, розрізня́ти; 2) одзнача́ти, визнача́ти.
Отличительный – видатни́й.
Отличіе – 1) од(від)мі́на, ріж(з)ниця; 2) од(від)зна́ка.
Отличный – 1) рі́зний,-о, вида́тний,-о, одмі́тний,-о, опрі́чний,-о.
Отлогій – похи́лий, спа́дистий, припа́дистий, згі́ристий, протя́глий.
Отлогость – згі́ристість, спа́дистість, протя́глість, похи́лость.
Отложеніе – ві́дклад.
Отлучка – одлу́чка, одлу́ка.
Отлучать,-ся – од(від)луча́тися, вилуча́ти, ви́лучити.
Отлынивать – ухиля́тися, уника́ти, ухили́ти, -ся.
Отмель – обмі́л, о́бміль, мілина́, (*довга та вузька*) коса́.
Отмѣна – одмі́на, зне́се́ння.
Отмѣнить приказаніе – одміни́ти ро́зказ.
Отмѣнять – од(від)міня́ти, касува́ти, од(від)міни́ти.
Относительный – 1) відно́сний,-о, стосунко́вий; 2) умо́вний.
Относительность – відно́сність, умо́вність.
Отношеніе – 1) відно́сини, стосу́нок; 2) відно́шення.
Отодвиганіе – одсува́ння.
Отопленіе – о́пал, па́ливо, то́пливо.
Оторванность – оді́рваність.
Отпечаток – од(від)печа́ток, о́д(від)биток, ви́тиск.
Отпечатывать – видруко́вувати, вити́скувати, ви́тиснути.
Отписка – од(від)пи́ска, о́д(від)пис.
Отпор – 1) од(від)по́ра; 2) о́дсіч, відпір.
Отправка – виряжа́ння, виправа; одбу́ток.
Отправитель – поси́лач.
Отправлять – 1) виряжа́ти, одправля́ти, одсила́ти, ви́рядити; 2) пра́вити, одбува́ти.
Отпуск – о́д(ві́д)пуск.
Отпускной билет – квито́к на відпуск.
Отрава – отру́та, труги́зна.
Отравлять – труї́ти, отруї́ти, отрути́ти.
Отравний – отру́йний.
Отражатель – одбива́ч.
Отражать – 1) одбива́ти, одби́ти,-ся; 2) одбива́ти, одби́ти, одсві́чувати, одсвіти́ти.
Отраженіе – 1) о́дсіч і *див.* **Отпор**; 2) о́дсвіт.
Отрасль – га́лузь.
Отрицательний – запере́чний, пере́чний.
Отрицать – одмовля́тися, пере́чити, запере́чувати.
Отрог – ві́тка, (*од гори*) одно́га, ві́дприск.
Отрѣз – одрі́з.
Отрѣшать от должности – звільня́ти, усува́ти з поса́ди.
Отряд – кома́нда, ватага, загі́н, (*на розвідках*) ча́та.
Отрядить – виряжа́ти, одряжа́ти.
Отставка – відста́ва, а́бшит.
Отставной – од(від)ставни́й, абшито́ваний.
Отсталый – од(від)ста́лий, приста́лий.
Отступленіе – о́д(від)ступ, у́ступ, ві́дхід.
Отступательный – одступо́вий.
Отступать – од(від)ступа́ти.
Отсутствіе – небу́тність, одсу́тність, непрису́тність.
Отсюда – ві́дси, відсі́ль, відсіля́, зві́дси.
Отсѣчка – о́друб.
Отсѣкающій зуб – одбива́ючий зуб.
Отсѣчка-отражатель – о́друб-одбива́ч.
Оттиск – одби́ток, ви́тиск.
Отток – ри́нва.
Оттуда – ві́дти, зві́дти, звідтіля́.
Оттѣнять – одтіня́ти, тіни́ти.

Оттѣсненіе – поти́снення.
Оттѣснять – відру́шити, відтруча́ти.
Оттяжка – одтяга́ння, витяга́ння.
Отходить – одхо́дити, одійти́.
Отход – одхі́д.
Отхожее мѣсто – ну́жник.
Отчаливать – одча́лювати, одва́лювати, одвали́ти.
Отчал – одча́лювання, одва́л, одча́л.
Отчасти – поча́сти, части́ною.
Отчаяніе – одча́й, ро́спач.
Отчаянный – безнаді́йний,-о, безпора́дний, -о, очайду́шний,-о.
Отчетливость – докла́дність, вира́зність, досто́тність.
Отчетливый – докла́дний, вира́зний, досто́тний.
Отчетность – одвіча́льність.
Отчет – раху́нок, ві́дчит, справозда́ння.
Отчизна – роди́на; ба́тьківщина.
Отшествіе – од(від)хід.
От – од, від, з.
От'ѣзд – од'ізд, від'ізд, ви́їзд.
Отыскивать – од(від)шу́кувати, ви́шукати.
Офицер – старшина́, офіци́р.
Офицерство – старши́на.
Охватывать – обхо́плювати, обхвати́ти.
Охват – обі́йма, обхо́плення, обхва́т.
Охлажденіе – охоло́да, прохоло́да, осту́да.
Охотник – охо́тник, доброво́лець, компані́єць.
Охотно – охо́че, залюбки́.
Охотный – охо́чий, охітни́й.
Охрана – охоро́на.
Охраненіе – охоро́на, охоро́нення; вартува́ння.
Храни́тель – охоро́нець.
Охранительний – охоро́нний.
Охоронять – охороня́ти, оберега́ти, борони́ти.
Оцѣнка – цінува́ння.
Очаг – кабі́ця.
Очевидец – самови́дець.
Очевидный – очеви́стий, очеви́дний, відо́мий.
Очень – ду́же, ве́льми.
Очередной – черго́ви́й, чередни́й.
Очередь – черга́, че́ред, поря́док.
Очередями огонь – черга́ми вого́нь.
Очерк – о́брис, на́рис, за́рис, на́черк.
Очутиться – опини́тися.
Ошеломлять – отума́нювати, пригло́мшувати.
Ошибаться – поміля́ти,-ся, оміля́ти,-ся, змили́ти, схи́бити.
Ошибка – по́милка, обми́лка, оми́лка, о́гріх.
Ошибочный – оми́льний, хи́бний, похи́бний.
Ощупывать – ма́цати, обма́цати.
Ощупываніе – ла́пання, ма́цання.
Ощупью – по́мацки, по́лапки, навпо́мацки.
Ощутительность – чутли́вість.
Ощутительный – чутни́й, чутли́вий.
Ощущеніе – чуття́, чу́тність, чува́ння.

П

Пагуба – згу́ба, заги́н.
Пагубный – згубний.
Падать – 1) па́дати, вали́тися; 2) ги́нути, загиба́ти.
Паденіе – па́дання, паді́ння, о́пад, спа́д, похи́лість.
Падина – лощи́на, пад.
Паж – паж; джу́ра, чу́ра.
Паз – жо́лоб, уто́р, (*в стовпах*) ушу́л, (*утори*) утір.
Пакет – паке́т, кове́рта, копе́рта.
Пакля – кло́ччя.
Палатка – наме́т, накриття́, шате́р, шатро́, (*на базарі*) я́тка.
Палач – ка́т.
Палаш – меч, міч.
Палительный – па́льни́й, запа́льни́й.
Палить из орудій – гати́ти, бу́хати з гарма́ти.
Палка – па́лиця.
Пальба – пальба́, стрільба́, стріляни́на.
Паника – переполо́х, по́ло́х.
Панталоны – штани́, шарова́ри, (*узенькі*) гала́нці.
Панцирь – па́нцир, па́нцер.
Папка – те́ка.
Парабола – пара́бола.
Параграф – пара́ґраф, арти́кул.
Парадный – 1) пара́дний, парадо́вий; 2) пи́шний, роскі́шний, (*про одежу*) ша́тний, оша́тний.
Парадная форма – пара́дний стрій, ша́та.
Парад – пара́да.
Парализовать – паралізува́ти.
Параллель – парале́ля, рівноле́жник, рівнобі́жник.
Парапет – вал, окі́п.
Параша, парашка – „катери́нка".
Парк – парк, те́рен.
Парламент – парламе́нт, держа́вна рада, ґенера́льна р.
Парные часовые – па́рні, пари́сті варто́ві.
Паровоз – парові́з; маши́на парова́.
Пароль – га́сло, паро́ля.
Парольний – гасло́вий.

Паром – поро́н.
Пароотводное о́тверстіе – пароодво́дний о́твір.
Пароход – парохі́д, пароплáв.
Партизанская война – заго́ни, мала війна.
Партизанскій – партизáнський.
Партія – партія.
Парусина – паруси́на, полотно́.
Парус – пáрус, вітри́ло, вітри́льце.
Парусный – пáрусний, вітри́льний, парусо́вий.
Пасмурный – 1) хмáрний, хму́рний; 2) похму́рний, хму́рий, пону́рий.
Пассивный – паси́вний.
Патронник – патро́нник, ги́рло.
Патронная двуколка – патро́нна двохко́лка.
Патронная сумка – ладівни́ця.
Патронница, патронташ – ладівни́ця, ладу́нка.
Патрон – патро́н, ладу́нок.
Патруль – дозо́р, обхо́д, патро́ля, патру́ля.
Пахоть – ріллЯ́.
Пачка – пáчка; жмут, в'я́зка.
Паяльный – пая́льний, люто́вний.
Паяніе – пая́ння, лютувáння.
Пекарня – пекáрня.
Пекарь – пе́карь, хлібопе́к.
Пемза – пе́мза.
Пемзовать – пемзувáти, чи́стити, начищáти пе́мзою.
Пенька – пря́диво, коно́плі.
Первобытное состояніе – первíсне, початко́ве стано́вище.
Первоначальный,-но – первíстний, початко́вий, спе́ршу, спочатку́, насампере́д.
Перебѣгать – 1) перебі́гти, перебігáти; 2) передавáтися, перекидáтися, передáтися.
Перебѣг, перебѣжка – перебі́г.
Перебѣжчик – перевíтник, переки́дчик, переки́ньчик.
Переваливать – перекидáти, переки́нути,-ся.
Перевал – перевáл.
Переводина – (*під підлогою*) підвáлина, (*під стелею*) сво́лок.
Переводить – 1) перево́дити, перевести; 2) перекладáти, тлумáчити.
Переводной – 1) переводни́й; 2) перело́жений, перекла́дений.
Переводчик – перекла́дчик, перекладáч, тлумáч, товмáч.
Перевод – пере́кла́д.
Перевозка – перевíз.
Перевозочныя средства – перево́зо́ві зáсоби.
Перевѣс – перевáга, перемо́га.
Перевѣс в огнѣ – перевáга у вогні.
Перевѣшивать – перемогáти, перевáжувати, брáти гору, перемогти́.
Перевязка – перев'я́зування; перев'я́зка.
Перевязочный – перев'я́зочний, перев'я́зковий.
Перевязывать – перев'я́зувати, перев'язáти.
Перевязь – перевíсся, черезплі́чник.
Перегиб – 1) перегинáння; 2) зало́м, зáкрут.
Переговорщик – посере́дник.
Переговоры – перемо́ва, перегово́ри.
Перегодить – потрівáть, переждáти, перечасувáти.
Перегородка – перегоро́да, перети́ка.
Передвигать,-ся – пересувáти, пересо́вувати, пересу́нути,-ся.
Передвиженіе – пересувáння.
Передвижной – рухо́мий, пересувни́й.
Передневать – переднювáти.
Передовая линія – пере́дня ли́нія, передовá.
Передовой – передови́й, пере́дній, передови́к.
Перекладина – пере́чка, попере́чка, (*між крокввами*) бáнта, бáнтина, (*під стелею*) сво́лок, трам, (*через канаву*) клáдка.
Перекидной огонь – перекидни́й вогонь.
Перекличка – о́клик, пере́клик, перекликáння.
Перекосина – кривинá, криви́зна, косинá.
Перекос – перекíс і *див.* **Перекосина**.
Перекрестный – перехре́стний.
Перекресток – перехре́стя, розпу́ття, роздро́жжя, росто́ка, ро́з'їзд.
Перелетный – перелíтний.
Перелет – перельо́т, перелі́т.
Перелом – злом.
Перемиріе – переми́рря, зами́рення.
Перемѣна – перемíна, змíна, одмíна.
Перемѣна направленія – змíна нáпрямку.
Перемѣна цѣли – перемíна цілі.
Перемѣнный – перемíнний.
Перемѣнчивий – нестáлий.
Перемѣщеніе – перемíщення, перемíщування.
Переносный плетень – переносни́й тин.
Переписка – пере́пис; перепи́ска.
Перепись – пе́ре́пис, спис.
Переползаніе станка – переповзáння станка.
Переполох – переполо́х, споло́х.
Переправа – перепрáва, перевíз.
Перепруда – загáта, гре́бля.
Перерыв – пере́рва, пере́йма; перестáн, перестáнок.
Перестроеніе – перебудувáння; перешикувáння, пере́стрíй.

Перестрѣливать,-ся – 1) постріля́ти, ви́стріляти; 2) перестре́люватися, перестрі́люватися.
Перестрѣлка – стріля́ння, перестрі́лювання.
Пересѣкать – 1) перерýбувати, перетина́ти; 2) перейма́ти, перепиня́ти, перегороди́ти.
Переход – перехі́д.
Переход в марш – перехі́д до марш-ма́ршу.
Перечень – пере́лік, рее́стр.
Перископ – періскóп.
Період – пері́од.
Перпендикуляр,-ный,-о – перпендікуля́рний,-о, простопа́д,-ний,-но.
Песок – пісóк.
Песочний, песчаний – пісóчний, піскóвий, піскува́тий.
Песчаник – піскóвець.
Печать – 1) печа́ть, печа́тка; 2) друк, письмó.
Пещера – пече́ра, печéря.
Пика – спис.
Пикет – беке́т; ча́та.
Пик – шпиль.
Пила – пи́лка.
Пирами́да – піра́мі́да.
Пироксилиновый заряд – піроксілі́новий набі́й.
Писарь – пи́сарь.
Пистолет – пистóль, штуц.
Письмо – письмó, лист.
Письменный – пи́саний, письмóвний.
Письменныя доказательства – листóвні, письмóвні дóкази.
Письменныя принадлéжности – прила́ди до письма́.
Питательный – си́тни́й, трівни́й; харчóвний.
Питьевой – питни́й.
Питьевая вода – пи́тна вода́.
Пища – і́жа, стра́ва (*горя́ча*).
Пищаль – самопа́л, пища́ль.
Плаваніе – пла́вання, плавба́.
Плавательный – пла́вальний, пливни́й.
Плавный,-о – рі́вний,-о, пла́вкий,-о.
Плавність – пла́вність.
Пламя – пóлум'я.
Планка – плани́ця.
Плантація – планта́ція.
План – план, плян.
Пластинка – пла́шка, пла́тівка.
Пласт – скиба, шар, верства́, (*як лопатою копнуть*) штих.
Плата – 1) опла́та, ви́плата; 2) пла́та, запла́та, платня́.
Платина – пляти́на.
Платформа – платфóрма.
Плаха – колóда.
Плац – плац, пляц, майда́н.
Пашмя – пла́зом, ле́жма, лігма́.
Плащ – плащ, кере́я.
Плетень – плеті́нь, пліт, тин, лі́са, (*впоперечний*) перети́нок.
Плечи – пле́чі, раме́на.
Плечо – плече́.
Плавучій – пливýчий.
Плавучій мост – живи́й, наплавни́й м.
Плоскій – рі́вний, пла́ский, плескува́тий, плеска́тий.
Плоскогорье – узгі́р'я, високорі́вень.
Плоскость – площи́на, плащи́на.
Плотина – гре́бля, зага́та, га́тка.
Плотник – те́сля, те́сляр.
Плотно – щі́льно.
Плотность – щі́льність, дебе́лість, густота́.
Плотный – щі́льний, суці́льний, дебе́лий; густи́й.
Плот – плит, пліт.
Плохо – пога́но, ке́псько, негара́зд.
Площадный – майда́нний, пляцови́й; база́рний, неподобний.
Площадь – майда́н, пляц, плóща; торгóвиця.
Плѣнник – полоне́ник, бра́нець, в'я́зень.
Плѣнный – плі́нний, полóнний.
Плѣн – плін, полóн, невóля, бра́н.
Плѣнить – полони́ти, заполони́ти.
Плѣсень – цвіль, плі́снява.
Побережный – берегови́й, прибере́жний.
Поблажка – потура́ння, пóпуск.
Побороть – побóрювати, поборóти, перемогти́, змогти́, подýжати.
Побриться – поголи́ти,-ся, ви́голити,-ся.
Побужденіе – побýдка, пóвод.
Побѣг – уте́ча, втек.
Побѣда – побі́да, звитя́жство, пермóга, звитя́га.
Побѣдитель – побі́дник, звитя́жця.
Побѣждать – побіжда́ти, побива́ти, звитяжа́ти, побіди́ти, звитя́жити, звоюва́ти, змога́ти.
Поварь – кýхарь.
Поведеніе – поведі́нка, повóдіння, повóдження.
Повелѣть – велі́ти, нака́зувати, зага́дувати, звелі́ти.
Повелѣніе – велі́ння, нака́з,
Поверстный – верх, повéрхня.
Повидимому – здає́ться, ма́буть, либóнь.
Повинность – пови́нність.
Повиновеніе – пóслух, покóра.
Повод – 1) пóвід; 2) при́від, причи́на.
Повозка – віз, пóвіз, повóзка.
Поворачивать – поверта́ть, оберта́ть.
Поворотливый – 1) поворотки́й; 2) мотóрний, ме́ткий, поворóтний.

Поворот – пóворóт, зворóт, вороттá.
Повреждать – шкóдити, пошкóдити, попсувáти.
Поврежденіе – шкóда, попсóвання.
Повседневный – що-дéнний.
Повсемѣстный – повсю́дний.
Повтореніе, повторительный – повтóрення, повтóрний,-о.
Повторить – повтори́ти.
Повышеніе – підви́шення, підня́ття.
Повѣрка – повірка.
Повѣрка караулов – повірка, варт.
Повѣстка – повістка, оповістка.
Повѣрять – звіря́ти, повіря́ти, перевіря́ти.
Повѣстка – пóвістка.
Повѣстка (к зорѣ) – зáграва, повістка.
Погибать – ги́нути, загибáти, погибáти.
Погибель – поги́бель, заги́н, стрáта, згу́ба.
Погибельный – згу́бний.
Поглотить – погли́нути.
Погнать,-ся – погнáти,-ся.
Погнутость – погну́тість.
Погода – погóда, годи́на.
Погон – погóн.
Погоня – погóня, гони́тва, здогін.
Пограничіе – погряни́ччя, кордóн.
Пограничний – погряни́чний, порубéжний, покордóнний обмíжний.
Пограничная стража – кордóнна охорóна.
Погреб – пóгріб, льох.
Погром – рóзрух, руйнувáння, погрóм.
Погрѣшность – óгріх, прóгріх, пóмилка, оми́лка, охи́ба.
Подавно – потóму, поготів.
Подать команду – подáти, рóзказ.
Подача – подáча, подавáння.
Подающій механизм – достáвник.
Подбородок – підборíддя.
Подбор – підбір, добір.
Подвергнуть наказанію – наклáсти кáру.
Подвигать – посувáти, порухáти, подвигáти.
Подвигаться – посувáтися.
Подвиг – пóдвиг, хвáльний вчи́нок.
Подвіжность – рухли́вість.
Подвижный – рухли́вий, рухóвий, рухóмий.
Подвластный – підвлáдний, підлéглий.
Подвода – підвóда, хýра.
Подводный – підвóдний.
Подвоз – привóз, нáвоз.
Подвысь – сáльва.
Подвѣдомственный – підлéглий.
Подговорщик – підмóвник.
Подговор – підмóва, намóва.
Подгон – пригóн.
Подгорье – підгíрря.
Подгорный – підгíрний.
Подгородный – під-, при́горóдний.
Подготовить удар – підготóвити удáр.
Подготовка – підготóвка.
Подготовительный – підготóвчий.
Подданный – піддáнний, піддáнець.
Подданство – піддáнство.
Поддерживать – піддéржувати, підтри́мувати, допомогáти, запомогти́.
Поддержка – підмóга, запомóга, допомóга.
Подземный – підзéмний, підземéльний.
Подкладка – підклáдка, підстáва.
Подкова – підкóва.
Подкоп – 1) підкіп, тайни́к; 2) підкіп, підступ, підхід.
Подкрѣпленіе – підси́лок, підмóга.
Подкрѣплять – підкріпля́ти, підси́лювати.
Подлежать – налéжати, підлягáти.
Подлинность,-о – спрáвжність, пéвність, спрáвді, дíйсно.
Подлинный – первóписний, пертвотвір, су́щий.
С подлинным вѣрно – з первóписом згíдно.
Подлѣ – біля, кóло, край, óбік, пóруч.
Подмостки – рештувáння, підмóсток, при́мость.
Подножіе – пiднíжжа, підгíрря, піднíжок.
Подносчик – піднóсич.
Подобіе – схóжість, подóба, манíр, взір.
Подобный – схóжий, похóжий, подíбний.
Подозрительный – непéвний, підозрíлий.
Подозрѣвать – підóзрити, запідóзрювати.
Подозрѣніе – підóзріння, підозрíлість.
Подорожный – придорóжній.
Подошва – підóшва.
Подошва горы – обнíжжа, підгíрря, спід, ни́з.
Подошва ската – піднíжок, обнíжжа спáду.
Подпилок – терпу́г, пи́льни́к.
Подпись – пíдпис.
Подпора – 1) підпóра, супóра, півáлина; 2) пóміч, підмóга.
Подпочва – підґру́нтя.
Подражаніе – наслíдування.
Подраздѣленіе – пóділ, підрóзділ.
Подробность, подробный – подрóбиця, подрóбність, подрібний.
Подрывать,-ся – підкóпувати, підкопáти,-ся.
Подрывныя средства – підривні зáсоби.
Подрыв – зри́в, ви́бух.
Подставка – пíдстáвка, пíдмóстка.
Подстерегать – вистерегáти, вартувáти, пантрувáти.
Подстилка – постíлка.
Подстрекать – підбивáти, намовля́ти, підмовля́ти.
Подстрекатель – підмóвник.

Подступ – пі́дступ, при́ступ.
Подсудимый – підсу́дний.
Подтрверждеnіе – стве́рження, потве́рження.
Подтягиваніе резерва – підтяга́ння резе́рву.
Подходящій – підхо́жий.
Подход – пі́дхід.
Подчасок – підварто́вий.
Подчиненіе – підле́глість, зале́жність.
Подчиненность – підле́глість зале́жність.
Подчиненный – підле́глий, підвла́дний.
Подшипник – підши́пник.
Под'йомный – під'є́мний.
Под'емный мост – звідни́й міст.
Под'емныя деньги – подоро́жні гроші.
Под'ем – підніма́ння, підня́ття, підо́йма, під'йо́м.
Подѣзд – під'ї́зд.
Под командой – на чолі з..., під при́водом.
Поединок – поєди́нок, (*на війні*) герць.
Поемный луг – лу́ки, пла́вні, запла́ва, оболо́ня.
Пожаловать – 1) пожа́лувати; нада́ти, подарува́ти; 2) одві́дати (*кого*), завіта́ти (*до кого*).
Пожáлуй – неха́й так.
Пожар – пожа́р, поже́жа.
Пожеланіе – бажа́ння, жада́ння.
Позаботиться – потурбува́тися, подба́ти.
Позавчера – позавчо́ра.
Позади – позаду́, ззаду.
Позволеніе – до́звіл, дозво́лення.
Позволять – дозволя́ти.
Позиція – позіція, стано́висько.
Позиціонная война – позіці́йна війна́.
Познакомиться – ознайомитися, спізна́тися.
Позорный – гане́бный.
Позор – ганьба́, позо́рище.
Поимка – пійма́ння, зла́пання.
Поиск – шука́ння, відшукання, пошука́ння.
Поиски развѣдчиков – пошука́ння розві́дчиків, пластуні́в.
Пока – по́ки, по́кіль, до́ки.
Показаніе – по́каз, ви́каз, ви́яснення.
Показ – по́каз.
Показывать – пока́зувати, вка́зувати, виявля́ти.
Покамѣст – поки́-що, доки́-що, тимча́сом.
Покатистый – поко́тистий, згористий.
Покатость – згори́стість, згі́рря, похи́лість, спа́дистість, схи́лість.
Покатый – зго́ристий, похи́лий, спа́дистий, поко́тистий.
Покидать – покида́ти, облиша́ти.
Поклажа – кла́жа, вага́.
Покорять – покоря́ти, підбива́ти, скоря́ти.
По крайней мѣрѣ – прина́ймні.
Покушеніе – поку́са, за́мах.
Полагать,-ся – кла́сти, покла́сти, поклада́ти, -ся.
Полдень – пі́вдень, по́лу́день.
Поле – по́ле.
Поле битвы – бо́їще, бойо́вище.
Поле зрѣнія – по́ле зо́ру.
Полевой – польови́й.
Полезный,-о – кори́сний,-о.
Полет – льот.
Ползать – по́взати, плазува́ти.
Ползком – повзко́м, пла́зом.
Ползти – повзти́, плазува́ти, пластува́ти,-ся.
Ползун – повзу́н, плазу́н.
Ползучій – плазови́тий.
Ползучій номер – плазу́ючій но́мер.
Полигон – поліго́н.
Полицейская власть – поліце́йська влада.
Полковник – полко́вник.
Полковой – полкови́й.
Полность – по́вність.
Половодье – по́вінь, розли́ва.
Пологій – протя́глий.
Пологость – спади́стість.
Положеніе – 1) стан, стано́вище, поло́ження; 2) статут, постано́ва, регу́ла.
Положеніе, правило – пра́вило, те́за, поло́ження.
Положительный – ста́лий.
Поломка – ло́м.
Полоса – сму́га.
Укрѣпленная полоса – укріплена сму́га.
Полоска – пружо́к, сму́жка.
Полукруг – півкру́г, півко́ло.
Полуоборот – пі́взворот.
Полупереход – пі́вперехід.
Полусотня – півсо́тня.
Пол – по́міст, підло́га.
Полый – поро́жній.
Польза – ко́рисuть, виго́да.
Пользованіе – користува́ння, ужива́ння.
Пользоваться – користува́тися, вжива́ти, скористо́вувати,-ся.
Полюс – по́люс, бігу́н.
Поляна – поля́на, прога́лина, майда́н.
Полярный – поля́рний, бігуно́вий.
Помнить – пам'ята́ть.
Помогать – помага́ти, допомага́ти, рятува́ти.
Поморье – примо́рря.
Помост – по́міст.
Помощник – помішни́к, помога́ч.
Помощь – по́міч, підмо́га, запомо́га, пора́да, ра́да.
Помпа – смок, водотя́г.

По мѣстам – по місця́х.
Помѣха – помі́ха, перешко́да.
Помѣщать,-ся – мі́сти́ти,-ся, вміща́ти,-ся.
Помѣщеніе – помє́шкання.
Понадобиться – зда́тися.
Понедѣльник – понеді́лок.
Понемногу – потро́ху, пома́лу, пово́лі.
Пониманіе – розумі́ння.
Понимать – розумі́ти.
Понтонный – понто́нний, мосто́вий.
Понудительный – примусо́вий.
Понуждать – примуша́ти, зму́сити, зму́шувати.
Понятіе – розумі́ння, поня́ття.
Понятний – я́сний, зрозумі́лий.
Поощреніе – заохо́та, заохо́чування.
Поощрять – заохо́чувати.
Попадать – потрапля́ти, попада́ти, влуча́ти, вціля́ти, поці́лити.
Поперек – впопере́к, попере́к.
Поперечный – попере́чний.
Попеченіе – дбання́, кло́піт, пеклува́ння.
Поплавок – поплавець, по́плав.
Поправка – попра́ва, по́правка.
Поправлять – оправля́ти, поправля́ти, виправля́ти.
Поражаемое пространство – поражаєма́ про́сторінь.
Поражать – вражати; уда́рити, врази́ти, поража́ти, побива́ти.
Пораженіе – пора́за, пора́зка, пора́жка.
Поранить – пора́нити, ура́зи́ти.
Порицаніе – ганьба́, дога́на.
Порицать – ганьби́ти, га́ни́ти, ганьбува́ти.
Порог – порі́г.
Поросль – 1) чага́р, чага́рник; 2) па́молодь, па́рост.
Пороховница – порохівни́ця, ладівни́ця.
Порох – по́рох.
Портить – псува́ти.
Портной – краве́ць.
Портфель – листо́вня, те́ка.
Порт – при́стань, по́рт.
Поручать – доруча́ти, доруча́ти.
Порученіе – припору́чення, дору́чення.
Порція – пай, пайо́к, па́йка, (*горілки*) по́рція.
Порча – шко́да, попсува́ння, зопсува́ння.
Поршень – смок, цмок, шпи́ндель.
Порываться – рва́тися, порива́тися.
Порывистый – рвучки́й, рвачки́й, запальни́й.
Порыв – порива́ння, за́пал.
Порѣчный – порі́чний.
Порѣчье – надрі́ччя.
Порядок – поря́док, лад, розпоря́док.
Порядочно – до́сить, дово́лі, добря́че; чима́ло.
Порядочный – пу́тній, добря́чий; чима́лий.
Посад – мiсте́чко.
Посвидѣтельствовать – посві́дчити.
Посвидѣтельствованіе – посві́дчення.
Поселок – ху́тір, ви́селок.
Поселеніе – осе́ля, посі́лля, сели́тьба; засла́ння.
Поскорѣе – скорі́ще, мерщі́й, шви́дче.
Послабленіе – посла́ба, поле́гкість, по́пуск.
Посланец – послане́ць.
Послужной – послужбо́вий, службо́вий.
Послушаніе – по́слух.
Послѣ – пі́сля, опісля́.
Послѣдній – послі́дній, оста́нній, оста́тній.
Послѣдовательность – послідо́вність, насту́пність.
Послѣдовательный,-о – послідо́вний,-о; поряду́, поступо́вний,-о.
Послѣдствіе – на́слідок, ску́ток.
Послѣдующій – насту́пний, пото́мний.
Посматривать – погляда́ти, позира́ти.
Постарѣть – подиви́тися, погля́нути.
Пособіе – 1) посо́ба, підсо́ба, помо́га, поря́тунок; 2) спо́сіб, за́сіб.
Учебное пособіе – підру́чник.
Посовѣтовать – пора́дити, пора́яти.
Посодѣйствовать – підмогти́, запомогти́, підсоби́ти.
Посол – посе́л, посо́л.
Поспѣвать – поспіва́ти, постига́ти, ви́стигнути, ви́спіти.
Поспѣшать – спіши́ти, поспіша́ти.
Поспѣшность – спіх, по́спіх, спі́шність, скваплі́вість, хапани́на.
Поспѣшный,-но – спі́шний, поспі́шний, поспі́шливий, скваплі́вий.
Посреди – посере́д, насере́д, се́ре́д.
Посредственность – мі́рність, звича́йність.
Посредство – спо́сіб, за́сіб.
Посредством – че́рез.
Посредством этого – таки́м спо́собом.
Поставка – поста́ча, приста́вка, вистаче́ння.
Поставить – 1) ста́вити, станови́ти; 2) постача́ти, вистача́ти.
Поставщик – доста́вник.
Постановле́ніе – постано́ва.
Постановлять – постановля́ти, постанови́ти.
Постараться – постара́тися, подба́ти, похлопота́ти.
Постель – по́стіль, посте́ля.
Постепенный,-о – поступо́вий,-о, черго́ю, по-поря́дку.
Постилка – пі́дсті́лка.
Постовая вѣдомость – варто́ва відо́мість.
Постовая одежда – беке́това оде́жда.
Постовой – стійчи́к.
Постой – пості́й.

Посторонній – сторóнній, чужúй.
Постоялый двор – постоя́лий, заїзднúй двір, заї́зд.
Постоянный – 1) стáлий, постíйний; 2) повсякчáсний, безупúнний.
Постоянство – постíйність, стáлість, статéчність.
Построеніе – будувáння; збудувáння; ушикувáння, стрій.
Построеніе лавами – ушикувáння лáвами.
Постройка – будóва, будíвля, будинóк.
Построить – 1) пострóїти, збудувáти, постáвити; 2) вшикувáти, пошикувáти,-ся.
Постромка – посторóнок.
Поступать – діяти, робúти, чинúти, повóдитися.
Поступок – вчúнок, чин, подíя.
Поступленіе – вступ.
Пост – 1) стíйка, бекéт; 2) уря́д (*службóвий*).
Пост внутренній – бекéт внýтрішній.
Наружний – надвíрний.
Посуда – пóсуд, начúння.
Посылать – слáти, посилáти, відсилáти.
Посыльный – посланéць, оповíстник.
Посягательство – посягáння, зáмах.
Потеря – згýба, втрáта, стрáта; шкóда.
Поток – потíк, струмóк, струмéнь.
Потолок – стéля.
Потому – бо, затíм, томý, томý що.
Потом – пóтім, після́ того.
Потребленіе – уживання, вжúток.
Потребность – потрéба.
Поутру – зрáна, врáнці, рáнком.
Похвала – хвалá, похвалá.
Походный – похíдний.
Поход – похід, похóд, виправа.
Похожий – схóжий, подíбний.
Почва – ґрунт.
Почвенный – ґрунтóвий.
Почему – чом, чомý, на щó, про щó.
Почерк – писáння, письмó.
Почесть – шанóба, шáна, повáга.
Почетный караул – почéсний бéкет, вáрта.
Починить – полагóдити, поладнáти.
Почин – 1) пóчин, зачúн, почáток; 2) пóвод, прúвід.
Почитаніе – шанувáння, поважáння.
Почта – пóшта.
Почтальон – поштáрь.
Почти – слúвé, мáйже.
Почти что – мáло що, мало не.
Почтительность – повáга, шанóба.
Почувствовать – почýти, вчýти, відчýти.
Пошлина – мúто.
Поѣзд – пóтяг, пóїзд.
Потому – томý, чéрез те.

Появлятися – появля́тися, з’явля́тися, витикáтися.
Появленіе – поя́ва, з’я́ва, проя́ва, поя́влення.
Поясненіе – поя́снення, вúяснення.
Поясница – пояснúця.
Пояс огня – пóяс вогню́.
Правдивый, правдивость – правдúвий, -вість, щúрий,-рість, спрáвжній,-ність.
Правúло – правúло, стернó, (*на плоту, на барці*) треплó.
Прáвило – прáвило.
Правильность – прáвильність, правдúвість.
Правильный – прáвильний, вíрний, правдúвий.
Править – прáвити, заправля́ти, керувáти, орýдувати.
Поправлять – виправля́ти, поправля́ти, справля́ти.
Правобережный – правоберéжний, правобíчний.
Правописаніе – правóпис.
Праздность – бездíлля, бáйдики.
Праздный – 1) порóжній; 2) гуля́щий.
Практика,-чный – прáктика, практúчний.
Прапорщик – хорýнжий.
Пребываніе – пробувáння, пóбут.
Превосходство – перевáга, перемóга, перевúшення.
Превышать – перевисшáти, надвишáти.
Превышеніе – перевúсша(е)ння, перевúшка.
Преграждать – 1) перегорóжувати, перетинáти, загородúти; 2) перепиня́ти, перепинáти, запинúти.
Прегражденіе – 1) перегорóда; 2) загорóда, горóжа; 3) перепóна, перешкóда, завáда.
Прегрѣшеніе – гріх, прогрíшення.
Преданный,-о – прихúльний,-о, віддáний.
Предатель – зрáдник.
Предварительный – поперéдній, передýщий.
Предварять – упережáти, упередúти, запобігáти.
Предводитель – провіднúк, привíдця.
Предводительство – прóвід.
Предводительствовать – перéд вéстú, отаманувáти.
Предгоріе – передгíрря.
Предисловіе – передмóва, предмóва.
Предлагать – предложúти, пропóнувáти.
Предлог – одмóвка.
Предметный – предметóвий.
Предмет – предмéт, річ, метá.
Предмѣстье – передмістя.
Предназначать – призначáти, признáчити.
Предназначеніе – признáчéння.
Предоставлять – зоставля́ти, здáти, дозвóлити.

Предостерегать – остерега́ти, остерегти́.
Предостереженіе – осторо́га, пересторо́га.
Предосторожность – осторо́га.
Предохранительный выступ – предо́хоро́нний ви́ступ.
Предписаніе – при́пис.
Предполагать – гада́ти, ду́мати, припуска́ти.
Предположеніе – га́дка, до́мисел.
Предпослѣдній – передоста́нній.
Предпочтеніе – перева́га, пе́ред.
Оказать предпочтеніе – да́ти перева́гу.
Предпринимать – предприйма́ти.
Предпріимчивый – сміливий; замі́ристий.
Предпріятіе – підприє́мство.
Предразсвѣтный – до́світній.
Представленіе – уя́ва, уя́вління.
Представленіе – (*чого-небудь начальству*) пропозі́ція, вне́сення, вне́сок.
Представлять,-ся – 1) приставля́тися; 2) представля́ти; 3) уявля́ти, з'явля́тися.
Представить (*документи*) – пода́ти, предста́вити, яви́ти.
Предстоять – ма́ти, му́сіти, бу́ти на меті́.
Предстоящій – майбу́тній.
Предупреждать – запобіга́ти, упереджа́ти, попереджа́ти, упереди́ти.
Предусматривать – забача́ти, передбача́ти.
Предусмотрѣніе – передбача́ння.
Предшествующій – переду́щий, попере́дній.
Пред, предо – перед, пе́ре́до́.
Пред'явитель – пред'яви́тель, яви́тель.
Пред'являть – пред'явля́ти, явля́ти.
Предыдущій – попере́дній.
Предѣл – 1) гряни́ця, грань, межа́, рубі́ж; 2) кіне́ць, край.
Предѣльный – погряни́чний, рубі́жний; кра́йній.
Прежде – пе́рше, спе́ршу, попере́д.
Прежде всего – наса́мпере́д.
Преждевременный,-о – невча́сний,-о, передвча́сний,-о, не ча́сно.
Преждевременность – невча́сність, нechа́сність.
Прежній – пре́жній, попере́дній, коли́шній.
Презирать – зневажа́ти, гордува́ти.
Презрительный – знева́жливий, пого́рдливий.
Преимущественный,-о – перева́жний, перева́жно.
Преимущество – 1) перева́га, перемо́га; 2) привиле́й.
Преимуществовать – переважа́ти, ма́ти перева́гу.
Прекратить бой, сраженіе – припини́ти, зупини́ти бій, бата́лію.
Прекращать – припиня́ти, спиня́ти, зупиня́ти.
Прекращеніе огня – припи́не́ння вогню́.
Прекращеніе – переста́нок, закі́нчення.
Пренебреженіе – знева́га, пого́рда.
Преобладаніе – панува́ння, перева́га.
Преодолѣть препятствія – перемогти́ перешко́ди, перепо́ни; подола́ти.
Препона – прити́ка, перепо́на, перешко́да.
Препроводительная бумага – супрові́дний ли́ст.
Препятствовать – заважа́ти, чини́ти перешко́ду.
Прерывистый – перери́вча(с)тий.
Преслѣдованіе – пересліду́вання.
Преслѣдовать – гна́тися, переслі́дувати.
Пресс – гніт.
Преступленіе – пере́ступ, злочи́нство.
Преступник – злочи́нець, винува́тець.
Преступный – злочи́нний.
Прибирать – прибіра́ти, убіра́ти, чепури́ти.
Приближать,-ся – наближа́тися, зближа́тися, приближа́тися.
Приближеніе – набли́ження, збли́ження.
Приблизительный,-о – прибли́жний,-о, примі́рний,-о.
Прибор – при́стрі́й, струме́нт, прила́д.
Прибрежье – побере́жжя, берегови́на.
Прибрежный – побере́жний, берегови́й.
Прибыль – прибу́ток.
Прибѣгать – 1) прибіга́ти, прибі́гти; 2) удава́тися, уда́тися.
Привал – 1) прича́л; 2) спочи́нок, опочи́вок.
Приварочний – прива́рковий.
Привести в извѣстность – з'ясува́ти, ви́яснити.
Приварок – прива́рок.
Привилегія – привиле́і.
Привоз – при́віз.
Привычка – зви́чка, нави́чка.
Привычный – зви́клий, прави́клий; звича́йний.
Привязь – при́в'яз, припі́н, припо́на.
Приговор – при́суд, ви́рок.
Пригодность – прида́тність.
Пригодный – прида́тний, зда́тний, придо́бний.
Пригонка – пригі́н.
Пригородный – підгоро́дний.
Пригорок – пі́дгі́рок, узгі́рря.
Приготовленіе – готува́ння, пригото́ва́ння.
Придворное званіе – надво́рна ра́нґа.
Принимать – прити́скувати.
Прижим – гніт; при́ти́ск.
Признак – знак, призна́ка, прикме́та, озна́ка.
Приказаніе – ро́зказ, нака́зування.

Приказ – ро́зказ, за́гад, прика́з; вели́ння.
Прикладной – прикладни́й.
Приклад – прикла́д, ко́льба.
Приключаться – трапля́тися, тра́питися, ста́тися.
Приключеніе – приго́да, прити́чина, трапу́нок.
Прикосновеніе – до́тик, доткне́ння.
Прикосновенный – 1) суме́жний; 2) прича́стний, приче́тний.
Прикрывающая часть – прикрива́юча части́на.
Прикрытіе – 1) прикриття́, накриття́; 2) за́хист; 3) ва́рта, конво́й.
Прилежаніе – пи́льність.
Прилежный – пи́льний,-о, упа́дливий,-о.
Прилив – припли́в.
Приличный – го́жий, звича́йний.
Приложеніе – дода́ток.
Примыканіе – прилу́чення.
Примѣненіе – при́клад, приноро́влення, пристосува́ння.
Примѣненіе к мѣстности – пристосува́ння, приноро́влення до місце́вости.
Примѣнительной,-о – відповідний,-о.
Примѣнять,-ся – приклада́ти, пристосо́вувати, принорови́ти,-ся.
Примѣр – 1) зразо́к, взір; 2) примі́р, при́клад.
Примѣта – прикме́та, ознака, озна́ка; слід.
Примѣтный,-о – прикме́тний, помі́тний,-о, по знаку́.
Примѣчаніе – примі́тка, ува́га.
Примѣчать – поміча́ти, прикміча́ти, вважа́ти, постерега́ти.
Принадлежать – нале́жа́ти, нале́жатися.
Принадлежащій – принале́жний, нале́жний, належа́чий.
Принадлежность – вла́сність, принале́жність; спра́ва, причанда́л.
Принуждать – примуша́ти, приму́сити, зму́шувати, принево́лити.
Принужденіе – при́мус, приму́шення, принево́лення.
Принужденный – зму́шений.
Принятіе – прийма́ння, одбіра́ння.
Принятіе боя – прийняття бою.
Принять влѣво, вправо – взя́ти ліво́руч, право́руч.
Припас – припа́с, запа́с.
С'ѣстные припасы – ха́рч, харчі́.
Приподнимать – підніма́ти.
Приправа – припра́ва, присма́ка.
Прислуга – слуга́, че́лядь.
Прислуга орудія – гарма́тна че́лядь.
Присмотр – до́гляд, на́гляд.
Присоединеніе – прилу́чення, прилу́ка, прие́днання.
Присоединять – прилуча́ти, прие́днувати.
Приспособленіе – прила́д, пристрі́й, приму́сія.
Пристальный – пи́льний, ува́жний, ува́жливий.
Пристань – при́стань.
Пристройка – прибудува́ння, при́мурок.
Пристрѣлка – пристрі́лка.
Приступ – при́ступ, штурм.
Присутственные дни – службо́ві дні.
Присутственныя мѣста – урядо́ві устано́ви, місця́.
Присутствіе – бу́тність, прису́тність.
Присутствующій – прису́тній.
Присущій – власти́вий.
Присылка – 1) присила́ння; 2) поси́лка.
Притворный – фальши́вий.
Притворяться – прикида́тися, удава́ти, приставля́ти.
Приток – прито́к, припли́в, прито́ка, до́плив.
Притѣсненіе – гніт, у́тиск, при́тиск.
Притѣснительный – утиска́ючий.
Приходить – 1) прихо́дити, надхо́дити, прибува́ти; 2) настава́ти, наступа́ти, наступи́ти.
Приходиться – дово́дитися, припада́ти.
Приход – 1) прихі́д; 2) дохі́д, прибу́ток.
Прицѣливаться – приціля́тися, націля́тися, ці́литися.
Прицѣл – 1) прицілювання; 2) ціль, мета́; 3) прицíл, мі́рник.
Прицѣльная линія – приці́льна лі́нія.
Прицѣльная рамка – мірнико́ва ра́мка.
Прицѣпка – пе́тля́, гачо́к.
Причастный – приче́тний, прича́стний.
Причина – причи́на, ра́ція.
Причинный – причи́но́вий.
Причинять – учиня́ти, учини́ти, вді́яти.
Пріемник – прие́мник.
Пріем – прийо́м; одбіра́ння.
Пріиск – копа́льня, рудоко́пня.
Пріобрѣтать – добува́ти, здобува́ти, набува́ти, здобу́ти.
Пріобрѣтеніе – надба́ння́, придба́ння́, здобу́ток, прибу́ток.
Про – 1) про, за-для; 2) про, о, об, за.
Проба – 1) про́ба, спро́ба, пробу́нок; 2) зразо́к.
Пробка – про́бка, ко́рок, чіп.
Пробный – про́бний, спро́бний.
Пробовать – про́бувати, спи́тувати.
Пробоина – пробо́їна, ді́рка.
Пробойчик – пробі́й, пробі́єць, ско́бель.

Пробѣл – прóпуск, прогáлина.
Провал – провáлля, я́ма, прíрва.
Проведеніе – прóвід.
Провизія – прови́зія, харчí, жи́вність.
Провіант – прóв'я́нт, харчí.
Проводить – провóдити, провéсти.
Проводник – провідни́к, проводни́чий.
Провод – прóвід.
Провоз – провíз, перевíз.
Проволока – дріт, дрот.
Проволóчка – гáянка.
Проволочная сѣть – дротянá сíть.
Проволочное заграждеиіе – дротянá зáгорода.
Проволочный еж – дротяни́й їжáк.
Проворность – motóрність, жвáвість.
Проворный – motóрний, жвáвий, метки́й, хвáтки́й.
Провѣрить вѣсы – ви́тарувати.
Провѣрка – пóвірка.
Прогалина – прóліс, пролíсок, прогáлина.
Прогиб – вгну́ття.
Прогон – прогíн.
Прогресс – пóступ, поступувáння, проґрéс.
Прогрессивный – поступóвий, прогреси́вний.
Продовольственный – кормови́й, харчови́й.
Продовольствіе – харчувáння, харч, запáс, припáс.
Продолжать – продóвжувати.
Продолженіе – продóвження, прóтяг.
Продолжительность – дóвгість, довготá, вели́кість.
Продолжительный – дóвгий, довгочáсний.
Продольный,-о – повздóвжний,-о, подóвжний,-о, вздовж, уподóвж.
Продольное обстрѣливаніе – повздóвжне обстрíлювання.
Продукт – проду́кт, добу́ток, здобу́ток.
Проэкція – проéкція.
Прозваніе – при́звіще, прóзвище, прóзвисько.
Прозрачность – прозíрність, прозóрність.
Прозрачный – прозóрий, прозíрни́й.
Производить – твори́ти, утвóрювати, чини́ти, дíяти
Производный – похíдни́й.
Производство – утвóрення.
Произвольний,-о – самовíльний,-о, вільноóбраний, взя́тий, довíльний,-о.
Происхожденіе – початок, похóдження.
Происшествіе – окáзія, подíя.
Прокладка – зáкладка; проклáдування.
Прокладывать – прокладáти, провóдити.
Прок – путтá, прóк, кóрисить.
Пролет – прольóт, пролíт.
Пролив – проли́в, протóка,
Проложеніе – прóклад.
Пролом – пролóм, ви́лом, ви́рва.
Пролѣсок – пролíсок.
Промахнуться – схи́бити, обмахну́тися, збóчити.
Промах – óбмах.
Промежуток – перемéжок, перéрва, (*що до часу*) прóтяг.
Промежуточный – промíжний, промéжний, перемéжковий, промíжковий.
Промежуточный траверс – промíжний заслóн.
Промой – проми́вина, прíрва.
Промоина – водори́й, водоми́й.
Промѣривать – промірятти, ви́міря́ти.
Промѣр – ви́мір.
Прóнзительный – прони́зливий, гóстрий.
Проникать – проникáти, прохóдити, прони́кнути.
Проницательный – прони́зуватий, прони́кливий.
Пропадать – пропадáти, ги́нути, заги́нути.
Пропасть – 1) провáлля, безóдня; 2) си́ла, бéзліч.
Пропитаніе – пóжиток, прожи́ток; харч.
Пропуск – прóпуск, перéпу́стка.
Прорубь – ополóнка.
Прорывать, прорываться – продирáти,-ся, проривáти,-ся, пробивáти,-ся.
Прорыв – прори́в; рів, канáва; прíрва.
Прорѣз – прóріз.
Проселочная дорога – степовá, польовá дорóга.
Прослѣдить – ви́слідити, простежи́ти.
Прослѣдовать – пройти́.
Прослойка – міжвéрстя.
Просторный – (*двір*) простóрий, (*земля́*) розлóгий, (*посуд*) обíймистий.
Пространство – прóстір, простóр, прóстор, óбшир, розлóг, просторóнище.
Простреливать – пострíлювати, прострíлити.
Проступок – вчи́нок, винá, перéступ.
Просѣка – прóсік, прóруб.
Проталина – 1) талови́на; 2) прогáлина.
Проталкивать – пропи́хувати, проти́скувати, проти́снутися.
Противиться – опірáтися, опинáтися, сперечáтися, змагáтися.
Противник – супроти́вник.
Противный,-о – 1) ги́дки́й, оги́дний; 2) проти́вний.
Противогаз – протигáз.
Противодѣйствіе – протидíя; проти́вність, перешкóда.

Противодѣйствовать – протидíяти, перéчити, на перешкоді ставáти.
Противодѣйствіе охвату – протидія обхвáтові.
Противоположный – протúвний, супротилéжний, протилéжний.
Противорѣчіе – суперéка, сýперіч.
Противу, против – прóти, навпротú, сýпротúв.
Проток – протíк, (*в широкому місці*) плéсо, (*в глибокому*) бакáй.
Протяженіе – прóтяг.
Протяженіе фронта – прóтяг фрóнту.
Протяжно – з прóтягом, прокврóлом.
Протяжный – протя́глий, прокврóлистий.
Проушина – ýхо, дíрка.
Профильная линія – профільова лúнія.
Профильная плоскость – прóфільóва площúна.
Профиль – прóфіль.
Прохлада – прохолóда, холодóк, погóжість.
Проходить – 1) прохóдити; 2) минáти, проминáти.
Проходный – прохіднúй; скрізнúй.
Проход – хід, прохíд.
Процентный – процéнтовий.
Процент – процéнт, відсóток.
Процессія – процéсія, прóвід.
Прочій – úнший, остáнній.
Прочность – міцність.
Прочный – міцнúй, цупкúй, тривáлий.
Прошлогодній – торíшній.
Прошлый – минýлий.
Прошлое – минýле, минýвшість.
Проѣзд – проїзд; переїзд.
Проѣзжій – проїзднúй.
Проявленіе – прóяв.
Прудовой – ставóвий.
Пруд – став.
Пружина – пружúна.
Пружина подавателя – пружúна подавачá.
Пружинная часть – пружинóва частúна.
Прут – лозúна, хворостúна.
Прыганіе – плúгання, стрúбáння.
Прыжок – плиг, скік.
Прыткій,-о – прудкúй,-о, швидкúй,-о, меткúй,-о.
Прыть – прýдкість, motóрність, швúдкість.
Прѣсный – прíснúй, (*про воду*) солóдкий.
Прядь – пáсмо.
Прямизна – прямотá.
Прямо – пря́мо, прóсто, навпростéць.
Прямой – прямúй, простúй.
Прямой выстрѣл – прямúй стріл, вистріл.
Прямолинейный – прямолінійний.
Прямоугольник – прямокýтник.

Прятать – ховáти, крúти, хоронúти.
Публика – пýблика, публúчність.
Публичный – публúчний.
Пугливость – ляклúвість, жахлúвість, полохлúвість.
Пугливый – ляклúвий, жахлúвий, полохлúвий.
Пуговка – ґудзь, ґýдзик.
Пузырек – бáнька; слóїк.
Пулевой – кулéвий.
Пулеметная команда – кулемéтна комáнда, сóтня.
Пуля – кýля.
Пулеметная лента – кулемéтний пас.
Пункт – 1) артикýл, пункт; 2) пункт, місце, станóвище, осередóк.
Пункт атаки – пýнкт атáки.
Пункт наблюдательный – дозóрний пункт.
Пуктированіе, пунктир – точкóвання, пунктúр.
Пускай – нехáй, хай, най.
Пустой – 1) порóжній, пустúй; 2) дарéмний мáрний.
Пустое мѣсто – пустúрь.
Пустинный – глухúй, пустúнний, пустéльний.
Пустыня – пустúня, пустéля.
Путаница – плутанúна, мішанúна.
Путеводитель – провіднúк і *див.* **Проводник**.
Путеводный – провіднúй.
Путь – 1) путь, шлях; 2) спóсіб.
Путь слѣдованія – шля́х перехóду.
Путь сообщенія – шлях зносин.
Пушечный – гармáтний, гарматóвий.
Пушка – гармáта, пушка, гаківнúця, моздúр, мушúр гáвбиця, гаківнúця, мортúра.
Пушкарскій – гармашéвий пушкáрський.
Пушкарь – гармáш, пушкáрь.
Пуща – пýща, нéтря; гущинá, гущáвина.
Пшено – пшонó.
Пыж – клéйтух, клúнтух, пиж.
Пылать – палáти, палахкотíти.
Пылить – пилúти, курúтися.
Пылкій – пáлкúй.
Пылкость – пал, пáлкість.
Пыл – пал, зáпал, óпал.
Пыль – пил, пóрох; (*що мететься*) кýрява.
Пытливость – допúтливість.
Пытливый – допúтливий.
Пьянство – п'янство, пія́цтво.
Пѣвец – співáк, співéць.
Пѣсня – пісня, спів.
Пѣть – співáти.
Пѣхота, пѣхотинець – піхóта, піхотúн, піхотúнець, піхóтник.

Пѣхотный – піхо́тний, пі́ший.
Пѣшком – пі́шки, піхо́тою.
Пядь – п’ядь, п’я́дя.
Пята,-ка – п’я́та,-ка.
Пятница – п’я́тниця.
Пятно – пля́ма, ця́тка.

Р

Работа – робо́та, ді́ло, пра́ця.
Работать – роби́ти, працюва́ти.
Работник – робі́тни́к, працьовни́к.
Рабочій – робо́чий, робітни́к, робу́чий.
Рабство – нево́ля, ярмо́.
Раб – раб, нево́льник.
Равненіе – рівня́ння.
Равнина – рівни́на, (*на горах*) полони́на, (*вздовж річки*) поло́г, обо́лонь,-я.
Равнобедренний – рівнобе́дрий.
Равнобочный – рівнобо́кий.
Равновѣсіе – рівнова́га, рівнова́жність.
Равнодушный – байду́жий, байду́жний.
Равнозначащій – рівнозна́чний.
Равномѣрный – рівномі́рний.
Равносторонній – рівнобо́кий.
Равняйсь – рівня́йсь.
Равнять – рівня́ти, вирі́внювати.
Ради – ради, за-для́.
Радіус – лу́ч, ра́діус.
Разбивать – розбива́ти.
Разбивка – розбива́ння, ро́зділ.
Разбойник – розбі́йник, розбиша́ка, харци́з.
Разборка – розбіра́ння.
Разбор – розбі́р, ви́бір.
Разбрасывать – розкида́ти, розсипа́ти.
Разбросанная армія – розки́дана армія.
Разбросанность – розки́даність.
Разбѣг – ро́збіг, розго́н.
Развалина – руі́на, ва́лява.
Развернутый строй – розго́рнутий стрі́й.
Развертываніе – разгорта́ння.
Развилистый – розло́гий, розхи́листий.
Развитіе – розвиття́, ро́зви́ток, ро́звій, розви́нення.
Развить огонь – розви́ну́ти вого́нь.
Развлеченіе – розва́га, розважа́ння, ба́влення.
Разводка – розві́д.
Разводящій – розвідни́к.
Развод караулов – варто́вий збір.
Развозка – розві́з.
Разворачивать – розгорну́ти, розгорта́ти.
Разврат – роспу́ста.
Развѣдка – розві́дка, ча́та.
  Посылать на развѣдку – посилати на ро́звідки, на пі́дслухи.
Развѣдываніе – розві́дування.
Развѣдывательная партія – ча́та.
Развѣдывать – розві́дувати, визнава́ти.
Развѣдчик – розві́дчик, (*у козаків*) пласту́н.
Разгар – ро́зпал.
Разгибать – розгина́ти.
Разговаривать – розмовля́ти.
Разговор – мо́ва, розмо́ва, бе́сіда.
Разграничивать – межува́ти, розмежо́вувати.
Раздаваться – розтина́тися, розляга́тися.
Раздача – роздава́ння, розда́ча.
Раздвоеніе – роздво́єння, (*дороги*) роздо-ро́жжя, (*річки*) розто́ка.
Раздолье – роздо́лля, приві́лля.
Раздольный – приві́льний, широ́кий.
Роздор – ро́злад, незго́да, ро́зрух.
Раздробленіе – роздро́блення.
Раздроблять – роздробля́ти, роздроби́ти.
Раздутость – оду́тість.
Раздѣленіе – ро́зділ, по́ділі.
Раздѣльное прицѣливаніе – розді́льне прицілювання.
Раздѣлять – розділя́ти, поділя́ти, (*здобич*) дува́нити.
Разжаловать – розжа́лувати.
Раскрыть сили – ви́явити си́лу.
Разлад – розла́ддя, безла́ддя.
Разлив – по́вiдь, па́відь, пі́йма.
Различать,-ся – 1) відрізня́ти, розпізнава́ти; 2) відрізня́тися.
Различіе – рі́жниця, рі́зниця.
Различный – рі́зний, уся́кий, розмаі́тий.
Разложеніе – ро́зпад, ро́склад.
Размах – ро́змах, розго́н.
Размыкать – розво́дити.
Разом-кнісь – розій-ди́сь.
Размышлять – розмишля́ти, міркува́ти, гада́ти.
Размѣр – ро́змір, мі́ра.
Разница – рі́жниця, одмі́на.
Разновидный – розмаі́тий, рижнови́дий.
Разнообразіе – розмаі́тість, ріжномані́тність.
Разнородность – ріжноро́дність.
Разносить – 1) розно́сити, розне́сти; 2) розганя́ти, розго́нити.
Разнос – розно́с.
Разность – рі́зність, рі́зниця, рі́жниця.
Разореніе – ро́зо́р, руі́на, зни́щення.
Разоруженіе – роззбро́єння.
Разоружать – роззбро́ювати, роззбро́їти, обеззбро́їти.
Разорять – розоря́ти, руйнува́ти, жакува́ти, ни́щити, плюндрува́ти.
Разрушеніе – руйнува́ння, зни́щення, плюндрува́ння.

Разрушительный – руйну́ючий.
Разрывать,-ся – розрива́ти,-ся, рва́ти,-ся.
Разрывать, розрыть – розко́пувати, розрива́ти, розри́ти.
Разрывной – розривни́й.
Разрыв – розри́в.
Разрѣзать – розрі́зати, розрі́зувати.
Разрѣз – ро́зріз.
Разрѣшать – 1) дозволя́ти; 2) розв'я́зувати, виріша́ти.
Разрѣшеніе – до́звіл.
Разряд – розря́д.
Разряжай – розряжа́й.
Разсвѣтать – світа́ти, розсвіта́ти.
Разсвѣт – світа́ння.
На розсвѣтѣ – на світа́нні, на світа́нку.
Разсказ – оповіда́ння, о́повідь.
Разсказать, разсказывать – розказа́ти, оповіда́ти, оповісти́.
Разслѣдованіе – ро́звідка.
Разсматриваніе – ро́згляд.
Разсматривать – розгляда́ти, розгле́діти, роздиви́тися.
Разспрос – ро́зпит, о́пит.
Разстояніе – ві́дстань, про́тяг, про́сторінь, відда́лення, далечина.
На разстояніи выстрѣла – на ви́стріл.
Разстраивать – розстро́ювати, розла́жувати.
Разстройство – ро́зстрій, не́ла́д.
Разстрѣливать – розстрі́лювати, розстріля́ти.
Разсудительный – розсу́дливий, розва́жний.
Разсуждать – міркува́ти, гада́ти, розміркува́ти.
Разсужденіе – міркува́ння, о́бмисел.
Разсчитывать – лічи́ти, рахува́ти; розлічи́ти, розплати́тися.
Разсылать – розсила́ти, розісла́ти.
Разсыльный – послане́ць, гіне́ць.
Разсыпать,-ся – 1) розсипа́ти, розсипа́тись; 2) розбі́гтися.
Разсыпать цѣпь – розси́пати цеп.
Разсѣдлать – розсідла́ти, розкульба́чити.
Разсыпной – розсипни́й.
Врозсыпную – вро́стіч, вро́стич.
Разсѣиваться – розсіва́тися.
Разсѣлина – розпа́лина, розпа́дина, розко́лина.
Разсѣяніе – розсіва́ння.
Раз'единеніе – роз'є́днання.
Раз'единять – роз'єдиня́ти, розрізни́ти.
Раз'ѣзд – 1) ро́з'їзд; 2) ча́та.
Раз'яснять – роз'ясня́ти, ви́яснити.
Разыскивать – розшу́кувати, одшу́кувати, ви́шукати.
Район – раї́он, окру́га.
Ракета – раке́та.
Раковіна – жолобо́к, рівчачо́к.
Рама – ря́ма.
Рана – ра́на.
Ранг – ра́нґа.
Раненый – ра́нений, пора́нений.
Ранец – ра́нець.
Ранить – ра́нити, пора́нити.
Ранній – ра́нній.
Рано – ра́но, ра́нком.
Раньше – рані́ш, рані́ще, передні́ше.
Рапорт – ра́порт.
Раскат – розка́т.
Расквартированіе – розквати́ро́ва́ння.
Раскладка – розкла́д, розкла́дка.
Раскладывать – розклада́ти, розкла́сти.
Раскопка – розко́пування; ро́зко́пи.
Раскрывать – 1) розкрива́ти, розкри́ти, (*зачинене*) розчиня́ти, розчини́ти; 2) ви́явити, виявля́ти.
Расписаніе – спи́сок, табли́ця.
Расписаніе постов – ро́зпис беке́тів.
Расписка – ро́зписка.
Расплата – розпла́та, запла́та.
Располагать – 1) розположи́ти, улаштува́ти, (*військо*) ушикува́ти; 2) става́ти, ста́ти, розпомісти́тися, розположи́тися.
Расположиться лагерем – ота́боритися, та́бором ста́ти.
Расположеніе – 1) ро́зполог; 2) хіть, охо́та; 3) прихи́льність, схи́льність.
Расположеніе номеров орудія – розполо́ження че́ляди при гарма́ті.
Расположеніе противника – розполо́ження супроти́вника, розташува́ння, ро́зполог супроти́вника.
Расположиться – упорядкува́тися.
Распорядитель – впоря́дник, розпоря́дник.
Распоряжать,-ся – ряди́ти, порядкува́ти, ору́дувати.
Распоряженіе – розпоря́док, розпоря́дження.
Разспрашивать – пита́ти, розпи́тувати.
Распредѣленіе – по́діл.
Распредѣленіе цѣлей – по́діл ці́лий.
Распредѣлить – поділи́ти, розділи́ти.
Распространеніе – ши́рення, розпросто́рення.
Распространять,-ся – розпросто́рювати, розпросте́ртни, поши́рити.
Распрос – ро́зпит, ви́відка.
Распутица – бездоро́жжя, сльо́та.
Распутіе – розпу́ття, роздоро́жжя, перепу́ття.
Раствореніе – розши́рення, розчи́нення.
Раствор – ропа́, ро́зчин.
Расторопность – жва́вість.
Расторопный – жва́вий, ме́ткий, мото́рний.
Растрата – розтра́та, переві́д.

Растянутый – ростя́гнутий.
Расходиться – 1) розхо́дитись, розійти́ся; 2) розмину́тися.
Расходный – розхі́дний.
Расход – ро́зхід, вида́ток, кошт, втра́та.
Расходящійся – розхо́жий, розхідни́й.
Расчет – раху́нок, пораху́нок, розчо́т, рахува́ння, обраху́нок.
Расчет караула – ро́злік ва́рти.
Расширять,-ся – ши́ршати, поширя́ти,-ся, розши́рити,-ся.
Расщелина – щі́лина, ще́лина, розко́лина.
Расщеп – ро́зщіп.
Ратный – військо́вий.
Ратовать – воюва́ти,-ся, стоя́ти за що, повстава́ти.
Рвеніе – дбання́, щи́рість.
Ревностный – ре́вний, щи́рий, упа́дливий.
Револьвер – пісто́ль, револьве́р.
Регулярний – 1) пості́йний, ста́лий; 2) реєстро́вий, хорунго́вий.
Редут – раду́т, ша́нець.
Реестр – рее́стр.
Резервный – резерво́вий.
Резерв – резе́рва, запа́с, запасне́ ві́йсько.
Резервуар – збі́рка, запа́с; водозбі́р.
Резина – гу́ма, гумела́с.
Резон – ра́ція.
Результат – здобу́ток, на́слідок, ску́ток.
Рейка – ла́та, ре́йка.
Реквизиція – реквізі́ція.
Рекогносцировка – ча́ти, рекогносціро́вка, ро́звідка.
Рекогносцирующій – рекогносці́р, розві́дчик.
Рекрутскій – некру́тський, новобра́нський.
Рекрутскій набор – набі́р, бра́нка.
Рекрут – не́крут, новобра́нець, ре́крут.
Рекрутированіе – набіра́ння, набі́р, бра́нка.
Рельеф – релье́ф, горорі́зьба.
Рельсы – ре́льси, ко́лія.
Реляція – реля́ція, донові́щення.
Ремень – ремі́нь.
Ремесло – реме́ство́, руко́месло́.
Ремонтированіе – ремонтува́ння.
Ремонт – 1) поста́ча коней для ві́йська, ремо́нт; 2) попра́вка, поно́ва.
Республика – респу́блика, річ посполи́та.
Ретирада – відступ ві́йска.
Ретироваться – відступа́ти.
Ретраншемент – вал, окі́п, переко́п, ретраншеме́нт.
Решотка – гра́та, решíтка.
Ржавчина – ржа́, іржа́.
Ржавый – іржа́вий.
Рикашет – ві́дскок, відби́ття, рікоше́т.
Рисковать – ризикува́ти, піти на уда́чу, на одча́й.
Рисовальний – рисунко́вий.
Рисованіе – рисува́ння, (*фарбами*) малюва́ння, писа́ння.
Рисовать – рисува́ти, (*фарбами*) малюва́ти.
Ристаніе – ґерцюва́ння.
Ристалище – бігови́сько, го́ни.
Рисунок – рису́нок, малю́нок, (*друко́ваний*) куншт.
Риф – підво́дна скеля, кли́пень.
Робкость – боя́зність, боя́зкість.
Робѣть – боя́тися, торопі́ти.
Ровный – рі́вний.
Ров – рів, переко́п, ша́нець.
Рогатина – ви́ла, рога́тина.
Рогатка – рога́тка.
Рогожа – рого́жа, (*соло́м'яна*) ма́та, ма́тка.
Рогулька – криву́лька, рогу́ля.
Рог – ріг.
Родина – рі́дний край, ба́тьківщи́на.
Родители – роди́телі, батьки́.
Род – рід, поро́да, ґату́нок.
Род оружія – рід збро́ї.
Розыск – ро́звід, ро́звідка, слі́дство.
Роковой – су́дний, призна́чений.
Рок – до́ля, призна́чення.
Рослый – висо́кий.
Роспись – спи́сок, рее́стр.
Роспуск – розпуска́ння, ро́зпуск.
Рост – ріст, зріст.
Рота – со́тня.
Ротный – соте́нний (*отама́н*).
Роща – гай.
Рощица – гайо́к.
Ртуть – живе́ срібло́.
Рубаха – соро́чка.
Рубец – 1) пруг; 2) шрам; 3) рубе́ць.
Рубить – руба́ти, розруба́ти.
Рубка – руба́ння, ру́банка.
Руда – руда́.
Рудник – копа́льня.
Ружейник – ору́жник.
Ружейный – рушни́чний, мушке́тний.
Ружейный огонь – мушке́тний во́го́нь.
Ружье – рушни́ця, фу́зія, мушке́т.
Ружья в козлы – мушке́ти в тага́н.
Рукавица – рукави́ця.
Руководитель – руководни́к, ору́дарь, керовни́к, провідни́к, керовни́чий.
Руководительство – при́вод, ору́да, керовни́цтво, руково́дство.
Руководство – про́від, керовни́цтво, ору́да, керува́ння.
Рукопашный – рукопа́шний.
Рукопашная схватка – рукопа́шна сути́чка.

Рукопись – рукóпис.
Рукоятка – руків'я, (*шаблі*) держáк, рýчка.
Рулевой – стерни́к, стерни́чий.
Руль – стернó, прави́ло, корми́ло, (*у плота*) треплó.
Рунд – помішни́к чергóвого залóги.
Рупор – рýпій.
Русло – річи́ще, стри́жень, водотóк, руслó, лóжбище.
Ручательство – порýка, запорýка.
Ручей – струмóк, течія́, ручáй, потíк.
Ручной – ручни́й.
Рынок – ри́нок, базáр, торг.
Рысь – рись, ристь.
Рысью, галопом, в карьер – ри́стю, чвáлом, на взáводи.
Рытвина – ри́тва, рівчáк, ви́рва, баю́ра, водори́й, ковбáня.
Рыть,-ся – ри́ти, копáти.
Рыхлый – крихки́й.
Рыцарь – ли́царь.
Рыцарскій – лицáрський.
Рычаг – корóмисло, двигáч, дви́жник, (*щоб піднімáть вагý*) підóйма, підвáжня, важни́ця.
Рѣдкій – рідки́й.
Рѣзать – рíзати, розрізáти.
Рѣзкій – різки́й, гóстрий.
Рѣзня – різня́, різани́на.
Рѣка – рікá, рíчка.
Рѣпка – рíпка.
Рѣчной – річни́й, річкóви́й.
Рѣчной бассейн – порíччя, водостíк.
Рѣчь – річ, мóва, промóва, розмóва.
Рѣшать – 1) рішáти, ріши́ти; 2) постановля́ти; 3) вáжити, зважáтися, навáжитися, вирішáти.
Рѣшеніе – рíшення, рішéнéць постанóва.
Рѣшетка – ґрáта, решóтка.
Рѣшимость – ріши́мість, відвáга.
Рѣшительно – рішýче, відвáжно; зóвсім, цілкóм.
Рѣшительность – рішýчість.
Рѣшительный – рішýчий; конéшний, остáнній.
Рѣшительный удар – рішýчий удáр.
Рядовой – рядови́й, рядови́к; прóсти́й.
Ряд – ряд, лáва, шерéга.
Ряд – ряд(óк).

С

Сабельный – шáбéльний.
Сабля – шáбля, шаблю́ка.
Саврасый – булáний.
Садись – сідáй.
Сад – сад.
Сажа – сáжа.
Саженный – сажнéвий.
Сажень – сáжінь, ся́жень.
  Косая сажень – косови́й, крижови́й ся́жень.
Саквояж – багýл.
Сало – сáло.
  Внутренее сало – здір.
Салютація – сáльва, ясá.
Салютовать – ясувáти, ясу, сальву воздавáти.
Салют – сáльва, салю́т.
Самоволіе – самовóля, свавóля, свавóльство.
Самовольный – самовó(і)льний; сваво(і)льний.
Самодѣйствующій – самодíючий.
Самодѣльный – саморóбний, саморóбок.
Самолет – самолíт, самольóт.
Самоличность – особи́стість.
Самоличный – особи́стий.
Самомнѣніе – гóнор, зарозумíлість.
Самообладаніе – самовладáння.
Самоокапываніе – самоокóпування.
Самопожертвованіе – саможéртва.
Самосохраненіе – самоохорóна.
Самостоятельность – самостíйність, самостáйність.
Самостоятельный – самостíйний, самостáйний.
Самоуваженіе – самоповáга.
Самоувѣренность – самонадія.
Самоувѣренный – самонадíйний, пéвний в сóбí.
Самоуправный,-о – самопрáвний,-о, самопи́хом.
Самоуправство – самопрáвство.
Сани – сани, (*без грядок*) ґринджóли.
Сапа – підкіп, тайни́к, сáпа.
Сапер – сапéр, підкóпник.
Сапог – чóбіт, (*сап'янові*) сап'я́нці.
Сапожная мастерская – шéвня.
Сапожник – чоботáрь, швець.
Сап – носати́зна, сап.
Сарай – шóпа.
Садѣян – сап'я́н.
Сахар – сáхар, цýкор.
Сберегать – зберегáти, зберегти́, ощади́ти.
Сбереженіе – бережíння, збережíння, ховáння.
Сбивать – збивáти, зби́ти.
Сбиваться – збивáтися, зби́тися, заблуди́ти, змішáтися.
Сбивчивость – нея́сність, замішани́на.

Сбивчивый,-о – нея́сний,-о, безла́дний,-о, заплу́таний,-о.
Сбиранie – збіра́ння, збір.
Сбить артиллерiю – перемогти́, зби́ти арма́ту.
Сближаться, сблизиться – зближа́ти, наближа́ти, зблі́зити, набли́зити,-ся.
Сближенie – збли́же́ння.
Сборище – збо́рище.
Сборка – збіра́ння.
Сборный – збі́рний.
Сборный пункт – збі́рний пункт.
Сбор – збір, збі́рня.
Сброд – на́брід, на́волоч.
Сбывать – 1) збува́ти, збу́ти,-ся; 2) спада́ти, убу́вати, убу́ти, збу́ти.
Сбѣгать, сбѣжать – 1) збіга́ти, збі́гти; 2) спада́ти, збіга́ти; 3) утіка́ти, втіка́ти.
Свайный – пальови́й.
Сваливать – вали́ти, зва́лювати, повали́ти.
Свалка – 1) звалювання; 2) на́товп, ти́ск; 3) бі́йка, колотне́ча.
Сварка – зва́рювання.
Сварной – зва́рений, злюто́ваний.
Свая – па́ля.
Свергать – скида́ти, ски́нути, зіпхну́ти.
Сверженie – скида́ння, зпиха́ння.
Сверкать – бли́скати, вибли́скувати.
Сверленie – свердлі́ння.
Сверлильный – свердло́вий.
Сверлить – свердли́ти, верті́ти.
Сверло, сверл – све́рдел, све́рдло.
Свертывать – 1) згорта́ти, зго́ртувати, згорну́ти; 2) скру́чувати, скрути́ти, зверті́ти.
Сверху – зве́рху, пове́рх.
Сверх – над, на́дто, збі́льш; о́крім, о́пріч.
Сверх мѣры – над мі́ру, на́дто, че́рез верх.
Сверх силы – над си́лу, чере́з си́лу.
Сверх того – о́крі́м то́го.
Сверх чаянiя – несподі́вано, зовсі́м несподі́вано.
Сверх'естественный – надзвича́йний.
Свинец – свине́ць.
Свидѣтель – сві́док.
Свидѣтельство – свідо́цтво, посві́дчення.
Свист – свист, по́свист.
Свисток – сви́щик.
Свита – 1) сви́та, (*сі́рого сукна*) сірмя́га, сіря́к; 2) по́чет, почо́т.
Свиток – су́верток.
Свихнуть,-ся – звихну́ти,-ся, ви́вихнути,-ся.
Свобода – свобо́да, во́ля.
Свободный – 1) свобі́дний, ві́льний,-о; 2) пові́льний, вільго́тний.
Свободолюбивый – вільнолю́бний.
Сводить, свести – зво́дити, зве́сти, позво́дити.
Сводный – 1) збі́рний; 2) зве́дений.
Свод – 1) звід; 2) збір, збірник; 3) склепі́ння, скле́п.
Своеволiе – сваво́ля, самово́ля, сваві́льство.
Своевременный,-о – слу́шний, ча́сний, вча́сний,-о, у свій час.
Своеобразный – власний, пито́мий.
Своеручний,-о – власнору́чний,-о.
Свойственний,-о – власти́вий,-о.
Свойство – власти́вість, прикме́та; вда́ча, нату́ра.
Сворачивать – 1) поверта́ти, поверну́ти; 2) зверну́ти, збо́чити.
Свыше – *див*. **Зверх**.
Свѣдущiй – зна́ючий, свідо́мий, тяму́чий.
Свѣдѣнiе – відо́мість.
Свѣдѣнiя о непрiятелѣ – відо́мости про супроти́вника.
Свѣжiй – сві́жий.
Свѣжiй вѣтер – холо́дний, зі́мний ві́тер.
Свѣтанiе – світа́ння.
Свѣтильня – ґніт.
Свѣтить – світи́ти.
Свѣтлобуланый – polови́й.
Свѣтлобурый – яснокаштанова́тий.
Свѣтлогнѣдой – світлогніди́й.
Свѣтлокоричневый – рудова́тий.
Свѣтлый – я́сний, ви́дний.
Свтѣтопись – світо́пись.
Свѣт – світ.
Свѣча – свіча́, сві́чка.
Связка – 1) в'я́зка, (*ниток*, *пепе́ру*) жмут, (*дров*) в'я́занка, (*тютюну*) папу́ша; 2) шнуро́к, мотузо́к.
Связность – зв'язь, зв'я́зність.
Связный – складни́й, зв'я́зни́й.
Связываться – єдна́ти,-ся, з'єдна́тися.
Связь – зв'язо́к, зв'я́зка, (*в будові*) пов'я́зина.
Священик – пан'оте́ць, свяще́ник, піп.
Сгадить – спаску́дити, спога́нити.
Сгараемость – горю́чість, па́лкість.
Сгораемый – горю́чий, палки́й.
Сгоранie – горі́ння.
Сгорать – пали́тися, горі́ти, згорі́ти.
Сгибанie – згина́ння.
Сгибать – гну́ти, згина́ти.
Сгибной – гинки́й, гнутки́й, гнучки́й.
Сгиб – за́гинка, зало́м.
Сгинуть – зги́нути, пропа́сти.
Сгнивать – згнива́ти, зогни́ти.
Сгоряча – з го́рячу, з о́палу.
Сгромождать, сгромоздить – нава́лювати, накида́ти, копи́чити.
Сгрупировать – згуртува́ти,-ся, згрома́дити,-ся, угрупува́ти,-ся, ску́пчити,-ся.

Сгущать – згущáти, густíти, густíщати.
Сдаваться – 1) здавáтися, піддавáтися; 2) здáтися, піддáтися.
Сдавливать – здáвлювати, сти́скувати, здави́ти, сти́снути.
Сдаточный – признáчений до здáчі.
Сдатчик – здавéць.
Сдача – здавáння, здáча.
Сдача поста – здáча бекéту.
Сдваивать – подвоíти, подвоя́ти.
Сдвигать – зсувáти, зсýнути, зрýшити, посýнути.
Сдерживать – 1) видéржувати, ви́тримати, здéржáти; 2) спиня́ти, впиня́ти, зупини́ти, затримáти.
Сдержанность – здéржливість, стри́маність.
Сдержанный – здéржливий, стри́маний.
Сдѣлаться – зроби́ти,-ся,
Сдѣлать возможним – уможли́вити.
Сдѣланный – зрóблений.
Сегмент – сéґмент, окрáєць, відрíзок.
Сейчас – зáраз.
Секретный,-о – секрéтний,-о, тáйний, таéмний,-о, таємни́чий,-о.
Секретное мѣсто – тайни́к, потайни́к.
Секрет – секрéт, тáйність; потайни́к.
Сектор обстрѣла – сéктор óбстрілу.
Сельдь – оселéдець.
Семейный – сімéйний, семéйний.
Семья – сім'я́, сем'я́.
Сентябрь – вéресень, сентя́брь.
Сербія – Сéрбія.
Серб – сéрбин.
Сердитый – серди́тий, гнíвний.
Сердце – сéрце.
Сердцевина – осерéдок, осерéддя, стри́жень.
Серебрянный – срíбний, срібня́ний.
Серебристый – сріблястий, срібли́стий.
Серебро – сріблó.
Середина – серéдина, промíжжя.
Серповидный – серповáтий.
Серьезно – 1) повáжно; 2) спрáвді, впрáвді, навспрáжки.
Серьезность – повáжність, статéчність.
Серьезный – повáжний, статéчний, сер'йóзний.
Сжато – сти́сло.
Сжатый – сти́слий.
Сжимаемый – стискáльний.
Сжиманіе, сжим – стис, стиск, сти́снення.
Сигналист – сіґналíста, гаслови́й.
Сигнал – сіґнáл, гáсло, знак.
Сигнальная ракета – сіґнáльна, гасловá ракéта.
Сигнальный – сіґнáльний, гаслóви́й.
Сигналізація – сіґналізáція.
Сила – си́ла, міць, снагá.
Воєнная сила – військóвá потýга.
Силиться – силкувáтися, змагáтися, намагáтися.
Силуэт – óбрис.
Сильно – дýже, си́льно, вéльми.
Сильный – 1) си́льний, дýжий, міцни́й, потýжний; 2) могýчий, дýжий, потýжний.
Симметрическій – сіметри́чний.
Систематическій – сістемати́чний.
Сифилис – прáнці.
Сифилитик – пранцювáтий.
Скакать – скакáти, плигáти, стрибáти.
Скала – скéля.
Скалистый – скéлистий.
Скамья – лáва, лáвка.
Скандал – бéшкет.
Скат – спуск, згíрря, ýбіч, спохи́лість, скат, схил.
Скатывать – згортáти, звивáти.
Скачок – скік, стриб, ви́стриб.
Скашивать – зрíзувати нáвкось, скíсно.
Скважина – щíлина, шпáра, шкалýбина.
Скважистый – діркувáтий, дірчáстий.
Сквозной – скрізни́й, крізни́й.
Сквозь – кріз, проз, чéрез.
Скелет – кістя́к, шкелéт, снасть.
Складочный – складни́й, складóвий.
Скад – склад, маґáзин, ґамазéя.
Складывать – 1) складáти, склáсти; 2) згортáти, згорнýти.
Склоненіе – похи́лість, схил.
Склонность – схи́льність, нахи́льність, хіть, охóта.
Склон – спáд, пóхи́л.
Склон горы – ýзбіч, спід, пóхил гори, ребрó горú.
Склонять,-ся – нахиля́ти, схиля́ти, нагинáти, склони́ти,-ся.
Скоба – скóба, скáбка, (*коло дверей*) кля́мка.
Скобель – скóбель, струг.
Скользить – скóвзати,-ся, сковзнýти,-ся.
Скользя – пóкóвзом, пóпóвзом.
Скользкій – скóвзьки́й, сли́зьки́й.
Сколько – скíльки, кíлько.
Скомандовать – дáти рóзказ.
Скопировать – скопіювáти.
Скопленіе – скýпчення, згромáдження, стóвпище, тиск.
Скоплять – збірáти, прикопи́ти.
Скопиться – згромáдитися, скýпчитися.
Скоро – скóро, шви́дко, прýдко, хýтко.
Скоропись – скорóпис.
Скорострѣльный – скорострíльний, скоропáлкий.
Скорость – скóрість, шви́дкість, прýдкість.

Скоротечный – бистроплúнний.
Скороход – бігýн.
Скóрый – скóрий, швúдкúй, мотóрний.
Скорѣе – швúдче, скоріще, скоріш, мерщíй, хутчíй.
Скос – косогóр, згíрря.
Скот – товáр, скот, скотúна.
Скошенный паз – скóшений утóр.
Скребница – скребнúця, с(ш)креблó.
Скребок – с(ш)кребáчка.
Скрещивать, скрестить – згорнýти, склáсти нáвхрест, скрижувáти.
Скрывать, скрыться – 1) ховáти, вихóвувати, крúти, скрúти, заховáти; 2) таíти, крúти, ховáти,-ся.
Скрытность – скрúтість, тáйність.
Скрытный,-о – 1) закрúтний,-о; 2) потайнúй, потаéмний, пóтай, пóтайці, таéмний.
Скрыт – похорóнка, потайнúк.
Скрѣпа – 1) скріпа, закріпа; 2) підпис, ствéрження.
Скрѣплять – 1) скріпля́ти, кріпúти, зкріпля́ти, уміцняти, зміцнювати; 2) свідчити, ствердúти підписом.
Скудность – скудóта, нестáток.
Скудный – злидéнний.
Скука – нудьгá, нудá.
Скучный – нуднúй, марýдний.
Слабо – 1) слáбко; 2) помáлу, повóлі.
Слабость – слáбість, недýжність, мля́вість.
Слава – слáва.
Славный – слáвний, славéтний, славýтний.
Славянин – слав'янúн.
Славянскій – слав'я́нський.
Слагать – складáти, укладáти, зложúти, склáсти.
Слазить – злáзити, вилáзити.
Сламывать – вилáмувати, злáмувати, розлóмувати.
Слать, посилать – слáти, посилáти.
Слегка – злéгка, легéнько; трóхи, почáсти; хваткóм.
Слесарная – слюсáрня.
Слесарскій – слюсарський.
Слесарь – слю́сáрь.
Сливать,-ся – 1) зливáти, переливáти; 2) виливáти, злúти.
Слив – спад, спадáння.
Слитно – вкýпі, рáзом.
Сличать – рівня́ти, прирівня́ти, зрівня́ти.
Слишком – дýже, нáдто, занáдто, чéрез край.
Слóвесно – словéсно, на словáх.
Словесный – словéсний, ýстний.
Слово – слóво; річ, мóва.
Словно – мовля́в, нáче, бýцім, ніби-то.
Сложность – склáдність.
Сложный – складнúй; складчáстий.
Слой – шар, ряд, вéрствá, верхня́к, спідня́к.
Слом – злóм.
Служба – слýжба,
Служебный – службóвий.
Служебный билет – службóвий білéт.
Служитель – служéбник.
Служить – служúти, слугувáти.
Слуховой – слухóвúй.
Слух – слух.
Случай – случáй, окáзія, нагóда, вúпáдок, трапýнок; пригóда, припáдок.
Случайно – случáєм, вúпадком, припадкóво, випадкóво.
Случайность – випадкóвість, нагóда.
Слышать – чýти, чувáти, учувáти.
Слышно – чýти, чýтно.
Слышный – чýтний.
Слѣдить – 1) слідúти; 2) слідкувáти, стéжити, наглядáти, пильнувáти, зорúти.
Слѣдованіе – прохід, перехід.
Слѣдователь – слідчий.
Слѣдовательно – знáчить, себ-то, вихóдить.
Слѣдовать – 1) ітú, слідкувáти, прямувáти; 2) наступáти; 3) налéжати, випадáти.
Слѣдом – у слід, слідóм, слідкóм.
Слѣдствіе – 1) нáслідок, добýток; 2) вúвід; 3) слідство.
Слѣдуемый – налéжний, належúстий, налéжачий, приналéжний.
Слѣдующій – настýпний, наступáючий, слідуючий.
Слѣд – слід, тропá.
Слѣзать – злáзити, злізти, схóдити.
Слѣпок – зліпок, вúліпок, вúтиск; відбúток.
Слѣпки печатей – одбúток, вúліпок печáтий.
Слюда – блисня́к, блестня́к.
Слякоть – сля́котá, сльотá, хля́ка.
Смазка – 1) мáзання; 2) омáста, мазúло, шмаровúдло.
Смазывать – мáзати, мастúти, вúмазати.
Смежность – сумíжство.
Смежный,-о – сумíжний, сумéжний, сýмеж, сýміж.
Смекалка – догáдка.
Смеркаться – сутеніти, примеркáти, примéркнути.
Смертность – смéртність, смертéльність.
Смертоносный – смертéльний, смертодáйний.
Сметка – догáдливість.
Смогти, смочь – могтú, змогтú.
Смола – смолá, (*біла*) живúця.
Смолкать – замовкáти, стихáти, замóвкнути.
Смольня – майдáн.

Смотка – змо́тування.
Смотритель госпиталя – догляда́ч за шпи-та́лем.
Смотр – о́гляд.
Смотрѣть – 1) глядíти, споглядáти; 2) огля-дáти, озирáти.
Смута – баламу́тство, колотне́ча, ро́зрух.
Смутный,-о – нея́сний,-о, неви́ра́зний,-о.
Смущать,-ся – мішáти,-ся, заморо́читися.
Смыкать – з'єдиня́ти, злучáти, зво́дити.
Смыканіе – злу́ка, злу́чення, зве́дення.
Смьканіе невязки – злу́чення нев'я́зки, до-в'я́зка.
Смыслить – тя́мити, розумíти.
Смыслящій – тяму́чий, тяму́щий.
Смысл – тя́ма, тя́мка, розумíння.
Смышленность – тямучість, спри́тність.
Смѣлость – смíливість, смíлість, відвáга, відвáжність.
Смѣлый – смíлий, смíливий, відвáжний.
Смѣльчак – смíлий, небоя́н.
Смѣна – змíна, замíна.
Смѣна стрѣлковой линии – змíна стрíле́ць-кої лі́нії.
Смѣнять – змíня́ти, перемíня́ти.
Смѣривать – мíряти, змíря́ти.
Смѣсь – мішани́на, мішани́ця.
Смѣта – обраху́нок, розрахувáння, кошто-ри́с.
Смѣть – смíти, посмíти.
Смятение – замíшання, спо́ло́х, веремíя.
Смѣщеніе – змíщення.
Снабжать – постачáти, вистачáти, надáти.
Снабженіе – постачáння, вистачáння.
Снаружи – звéрху, з'о́колу, зовнí.
Снаряд – ришту́нок, знаря́д.
Снаряжать – знаряжáти, наряжáти, споря-жáти, рихтувáти, рештувáти, знаряди́ти, зряди́ти.
Снаряженіе – снаря́дження, споря́дження.
Снасть – снасть, спрáва, знаря́ддя.
Сначала – попе́реду, спе́ршу, напере́д, спо-чáтку́.
Снизу – зни́зу, зі споду, спід, спо́ду.
Снимать – знімáти, здіймáти, зня́ти.
Снимать с передка – здіймáти гармáту з передкá, розколесо́вувати.
Снимок – знíмок, зни́мок; спи́сок.
Снисходительный – поблáжливий, вибáч-ли́вий.
Снисходить – схо́дити, зíхо́дити.
Снисхожденіе – поле́гкість; потурáння.
Снова – знов, зно́ву, ізно́в.
Сноровка – 1) принорóвлення, пристосувáн-ня, прилаштувáння; 2) зру́чність, спри́т-ність.
Сносить – 1) зно́сити, перено́сити; 2) зтéр-піти, ви́терпіти; 3) складáти, ски́нути.
Снурч – шнур, шнуро́к.
Снѣг – сніг.
Снѣжный – снíжний.
Снятіе с передков – здіймáння з передкíв.
Снятіе кроки́ позиции – зни́мок позíції, на-рисувáння шкíців позíції.
Снять лагерь – зви́нути табор.
Собесѣдованіе – розмо́ва, бе́сіда.
Собираніе – збірáння, збір.
Собірательный – збíрний, зборо́вий.
Собирать,-ся – 1) збірáти,-ся, на-, ви-, по-збірáти, згромáдити, ску́пити, ску́пчити; 2) виряжáти, ви́рядити,-ся.
Соблазнительный – споку́сливий, знáдни́й, знадли́вий.
Соблазн – споку́са, ску́са, спокуше́ння.
Соблазнять – спокушáти, знáджувати.
Соблюдать, соблюсти – виповня́ти, спов-ня́ти, доглядáти, берегти́, зберегáти; до-де́ржати,-увати.
Соблюденіе – ви́повне́ння, ви́конáння; до-де́ржання.
Собраніе – 1) зібрáння; збір, збíрка, збіра-ни́ця; 2) збо́рище, громáда, гурт.
Собственно – влáсне, сáме, власти́ве.
Собственноручный,-о – саморучний, власно-ру́чний,-о.
Собственный – влáсний.
Событіе – подíя.
Совершать, совершиться – роби́ти, дíяти, чини́ти, сподíятися,-ся, учини́ти.
Совершеніе – ви́повне́ння, ви́конáння.
Совершенно – зо́всім, о́всім, цілко́м.
Совершеннолѣтіе – повнолíття, повнолíт-ність.
Совершенный – 1) дове́ршенний, доскона́-лий; 2) по́вний, цíлий, цілкови́тий.
Совершенствовать – удосконáлювати.
Совершенство – досконáлість, соверше́н-ність.
Совладать – здолíти, здолáти, зду́жати, змог-ти́, осягти́.
Совмѣстно – вку́пі, соку́пно, спíльне, рáзом.
Совмѣстный – сумíсний, спíльний, суку́п-ний.
Совмѣщать – місти́ти, уміщáти, увміщáти.
Совмѣщеніе – умíщення, увмíщення.
Совокупное построеніе движенія и дѣй-ствія войск – сполу́чення ру́ху та чи́нів вíйська.
Совокупность – суку́пність, ску́пність.
Совокупный – суку́пний, спíльний.
Совпадать – траплятися, прихо́дитися, зув-падáти, прийти́ся.

Современность – сучáсність; сьогочáсність.
Современный – сучáсний, одночáсний; сьогочáсний, тепéрішній.
Совсѣм – зóвсім, óвсім, цілкóм.
Совѣтник – порáдник, рáдця.
Совѣт – порáда, рáда.
Совѣщаніе – обрáда, нарáда.
Совѣщательный – дорáдний, дорáдчий.
Совѣщаться – рáдитися, рáдити.
Согласіе – згóда, злáгода.
Согласно – в згóді, лáгідно; згíдно.
Согласность – згóдність, згíдність.
Согласный – відповíдний, згó(í)дний.
Согласованіе – згóжування, погóдження.
Соглашеніе – згóда, угóда, поéднання.
Содержаніе – удéржання, дéрживо, кошт.
Содержать,-ся – 1) містúтися; 2) держáти, тримáти, утрúмувати.
Соединеніе – з'éднання, сполýчення, злýчéння, сполýка, злýка.
Соединительная планка – лучнúк, лучнúця.
Соединительный – сполучáючий.
Соединять – єднáти, злучáти, з'єдинятú.
Созвѣздіе – сузірря;
Большой Медвѣдицы – Віз;
Близнецы – Чепíга;
Кассіопея – Боронá;
Плеяды – Волосожáр.
Создавать – творúти, споружáти, утворúти.
Созданіе – (у)твóрéння, будувáння; твір, твóрево, ýтвір.
Созидáніе – будувáння.
Сознавать – визнавáти, признавáти, вúзнати.
Сознаніе – 1) визнáння, признáння; 2) свідóмість; притóмність.
Сознательность – свідóмість.
Сознательный – свідóмий; притóмний.
Созывать – сзивáти, скликáти.
Созыв – склик, склúкання.
Сокращáть – скорóчувати, вкорочáти, скоротúти, вкоротúти.
Сокращеніе – скорóчення, вкорóчення.
Сокращенный,-о – скорóчений,-о, вкорóчений,-о.
Сокрушать – розбивáти, трощúти, розбúти, потрóщúти.
Сокрушеніе – зламáння, розтрóщення.
Сокрывать – таíти, покривáти.
Сокрытіе – тáювання, утаéння.
Солдат – воя́к, салдáт, жовнíр.
Солидный – статéчний, статéцький; валéжний.
Соломенная мата – солóм'яна мáтка.
Соль – сіль.
Сомкнутая часть – злýчена, звéдена частúна.
Сомнительность – непéвність.
Сомнительный,-о – непéвний,-о; сумнíвний,-о.
Сомнѣваться – сумнівáтися, сумнúтися, вагáтися, зневіря́тися.
Сомнѣніе – сýмнів, непéвність, зневíра.
Соображать – вáжити, міркувáти, обрахóвувати, зміркóвувати.
Соображеніе – міркувáння, зміркувáння.
Сообразительность – спрúтність, обáчність, увáжливість.
Сообразность – згíдність, відповíдність.
Сообразный – згóдний, згíдний, відповíдний, подíбний.
Сообразоваться – стосувáтися, принатуря́тися.
Сообща – гуртóм, спíльне.
Сообщать – 1) уділя́ти, надавáти, надáти; 2) повідомля́ти, повідомúти; 3) злучáти, зполучáти.
Сообщеніе – 1) уділéння; 2) повідóмлення; 3) злýчення, сполýчення.
Сообщительный – сполучáючий.
Сооружать – споруджáти, спорýдити, будувáти.
Сооруженіе – 1) будувáння, збудувáння; 2) будóва, спорýдження.
Соотвѣтственность – відповідність.
Соотвѣтственный,-о – відповідний, відповідно, згíдно.
Соотвѣтствовать – від(од)повідáти.
Соотношеніе – взаéмини, віднóшення.
Соперничество – супéрництво.
Сопка – сóпка, сопýха, горíла могúла.
Соприкасаться – торкáтися, дотикáтися, стикáтися.
Соприкосновеніе – дотикáння, доткнéння, стик.
Соприкосновенный – прилéглий, сумéжний, дотикáльний,
Сопровождать – супровóдити.
Сопровожденіе – сýпровід, прóвід.
Сопротивленіе – противéнство, óпір.
Сопротивляться – супротивля́тися, змагáтися, опірáтися, опинáтися.
Сопрягать – спрягáти, злучáти.
Соразмѣрность – помíрність.
Соразмѣрный,-о – помíрний,-о, сорозмíрний,-о.
Сорванец – зайдú-головá, шибáй-голова, палúвода, отчáй-душá, урвú-головá.
Соревнование – супéрництво.
Соревновать – на перебíй, на впереваги (*робити що-небудь*).
Сортировать – сортувáти, добірáти, розбірáти.
Сортировка – сортувáння, рóзбір.

Сорт – сорт, ро́збір; ґату́нок.
Сосна – со́сна.
Сосок – пи́птик.
Сосредотачивать – гуртува́ти, згуртува́ти, згрома́дити, з’осере́дити.
Сосредоточеніе огня – з’осере́дження вогню́.
Составлять – склада́ти, уклада́ти, скла́сти; таға́нити (*мушкети*).
Составлять соображенія – склада́ти га́дки́, міркува́ння.
Составной – складни́й, розкладни́й, скла-до́вий.
Состав – скла́д.
Состояніе – 1) стан; 2) си́ла, змо́га.
Состояться – ста́тися, счини́тися.
Состязаніе – спі́рка.
Состязательный – спі́рний.
Сосуд – по́суд, начи́ння, посу́дина.
Сосѣдній – сусі́дній, суме́жний.
Сотенный – со́те́нний, со́тний.
Сохраненіе – хоро́нення, захо́вання.
Сохранность – ці́лість.
Сохранять, сохранить,-ся – берегти́, хорони́ти, зберегти́,-ся.
Сочетаніе – сполу́чення, злу́чення.
Сочлененіе – суста́в.
Сочувствіе – спочуття́, співчуття́.
Сошник – лемі́ш.
Союзник – сою́зник, спі́льник.
Союз – сою́з, спі́лка, зв’язо́к.
Спаденіе, спад – спад, спа́док.
Спайка – пая́ння, лют, злютова́ння.
Спалзывать – зла́зити, зповза́ти, зповзти́.
Спасать – рятува́ти, визволя́ти, одвола́ти.
Спасеніе – рятуно́к, порятуно́к.
Спасибо – спаси́бі, дякую.
Сперва – спе́ршу, попере́д.
Спертый – сти́снутий.
Спертый воздух – тяжки́й, важки́й дух, заду́ха.
Спеціалист – спеціали́ста; мисте́ць, фахове́ць.
Спина – спи́на, хребе́т.
Спиральный – спира́льний, ґвинтува́тий.
Список – спи́сок, ре́єстр.
Спица – 1) шпи́ця; 2) прут, дрот.
Спичка – шпи́чка; сірни́к.
Сплавной – сплавни́й.
Сплачивать – з’єдиня́ти, злуча́ти.
Сплетать – сплі́та́ти.
Сплошной – суці́льний, позплі́чний; одно-ма́стний.
Сплошь – ря́дом, су́спіль.
Сплющивать – плю́щити, сплю́снути, сплес-ка́ти.
Сподручный,-о – похватни́й, поплі́чний, зручно, на́руч.
Спокойный – спокі́йний, супокі́йний.
Сполох – споло́х, ґвалт.
Сполошить – споло́хати.
Спорить – спо́рити,-ся, змага́ти,-ся.
Спор – спір, супере́чка.
Способность – зда́тність, доте́пність, здібність, хист.
Способный – 1) зда́тний, зді́бний, хистки́й; 2) спосо́бний, прида́тний.
Способствовать – помага́ти, спомага́ти.
Способ – спо́сіб, по́бит, кшталт.
Справедливость – справедли́вість, правди́вість.
Справедливый – справедли́вий, правди́вий, ві́рний, пе́вний.
Справка – спра́вка, ро́звідка.
Спрашивать – пита́тися, спита́ти, запита́ти, домага́тися.
Спрос – спит, спи́ток, попита́ння, по́пит.
Спрятать,-ся – хова́ти, захова́ти,-ся.
Спускать,-ся – спуска́ти, спусти́ти,-ся; здаватися (*на кого*).
Спусковой – спускови́й.
Спусковой механизм – спуско́ви́й механі́зм.
Спусковой рычаг – спуско́ви́й двигун.
Спусковой крючок – соба́чка, ці́нґель.
Спуск – спуск.
Спустя – опісля́, згі́дом.
Спѣх – спіх, по́спіх.
Спѣшивать – спі́шуватися.
Спѣшенный – спі́шений.
Спѣшить – спіши́ти, поспіша́ти,-ся.
Спѣшно – спі́шно, по́хватком.
Сравненіе – рі́вня́ння, порі́вня́ння.
Сравнивать – рівня́ти, прирівня́ти, порівня́ти.
Сравнительный – порі́внюючий.
Сражать – збива́ти, побива́ти, зби́ти, повали́ти.
Сражаться – би́тися, стя́тися.
Сраженіе – бата́лія, бій, би́тва, поти́чка, ва́лка.
Сразу – одра́зу, з ма́ху, ра́птом.
Среда – осере́док, сере́дина.
Средина – сере́дина.
Среди – сере́д, посере́д, помі́ж.
Средоточіе – осере́док.
Средство – за́сіб, за́соб, спромо́га, мо́жність, снага́; ярми́с, знаря́ддя.
Средства пораженія – за́соби пора́жки.
Срисовывать – спи́сувати, змалюва́ти, змальо́вувати.
Срок – строк, ре́чень, рече́нець, те́рмін.
Срочный – строкови́й, термі́но́вий.

Срубать – зру́бувати, стина́ти, зітну́ти.
Сруб – зруб, (*в будові для зв'язку*) о́щеп, (*в колодязі*) ця́мрина, (*нижче земної поверхні*) по́кліть.
Срывать, срыть – ско́пувати, скопа́ти, зри́ти.
Срываться – зрива́тися, обрива́тися.
Срѣзать – зріза́ти, стина́ти, зітну́ти.
Срѣзок – зрі́зок.
Срѣз – зрі́зування; зрі́зок, перері́з.
Ссадина – садно́.
Ссуда – пози́ка, пози́чка.
Ссудный – позичко́вий.
Ссылка – зси́лка.
Ставать, стать – 1) става́ти, ста́ти; 2) почина́ти, става́ти, захо́дитися; 3) спиня́тися, зупиня́тися.
Ставень – віко́нниця.
Ставить – 1) ста́вити, станови́ти; 2) вважа́ти.
Ставка – Наме́т, (*отаманський*) Кіш.
Стадо – ста́до, (*коней*) табу́н, (*кобил з огирем*) кося́к, (*овець*) ота́ра, вата́га.
Сталь – сталь, (*м'яка*) кри́ця, (*загартована, дуже тверда*) дуле́вина.
Стальной – стале́вий.
Стамезка – долотце́.
Станица – курі́нь.
Становиться, стать – 1) става́ти, ста́ти; 2) становитися, зупини́тися; 3) роби́тися.
  С. лучше – кра́щати, лі́пшати.
  С. хуже – гі́ршати.
  С. глубже – гли́бшати.
Становище – стан, стано́вище, стано́висько, кіш, та́бор.
Станок – стано́к, верста́т, верста́к, стелю́г.
Станція – ста́нція.
Стараніе – стара́ння, дбання́.
Старательный – дбайли́вий, пи́льний, упа́дливий.
Старательность – стара́нність, пи́льність, дба́лість.
Стараться – стара́тися, дба́ти, піклува́тися.
Старина – старина́, старови́на́, давни́на́.
Старинный – староðáвній, старови́нний.
Старожил – старожи́тель.
Староста – староста.
  Церковный ст. – ти́тарь.
Старшій сторожевого поста – старши́й сторожово́го беке́ту, ча́ти.
Старшина – старшина́, старши́й.
Старшинство – старши́нство́.
Статный – ставни́й, поставни́й, огрядни́й, сановитий.
Статочный – можли́вий.
Статскій – шта́тський, циві́льний.
Стать в ружье – ста́ти до зброї.
Стать на якорь – об'я́коритися.
Статья – стаття́, артику́л.
Ствол – 1) сто́вбур, ці́вка; 2) ствіл, ру́ля, ці́вка (*у рушниці*).
Ствольная накладка – надло́же.
Створ – створ.
Стебель – стебло́.
Стебельный – стебло́вий.
Стекло – скло, шкло.
Стекловидный – стекли́стий.
Стекляный – скляни́й, шкляни́й.
Стелажи – рештова́ння.
Стелька – у́стілка.
Стемнѣть – стемні́ти, приме́ркнути.
Степень – 1) ступі́нь, щабе́ль; 2) клас, стан, ра́нга.
Степной – степови́й.
Степь – степ.
Стеречь – стерегти́, берегти́.
Стержень – 1) сто́вбур; 2) стри́жень (*в чиряку*); 3) рі́чище; 4) штаба.
Стеченіе – 1) стіка́ння; 2) сплив, су́тич; сто́впище, на́товп.
Стиль – стиль, штиль, штиб.
Стирать – 1) стира́ти, витира́ти; 2) пра́ти, ви́прати.
Стирка – прання́, (*в холодній воді*) сухопі́р.
Стискиваніе – ти́скання, сти́скування.
Стискивать – сти́скувати, стиска́ти, сти́снути.
Стог – стіг, стіжо́к.
Стой – стій.
Стойка – 1) стоя́ння, сті́йка; 2) стовп, соха́ (*що підпірає стелю*).
Стойкій,-о – сті́йкий,-о, непохи́тний,-о.
Стойкость – сті́йкість, непохи́тність.
Стойло – сті́йло, стано́к.
Стоимость – ва́ртість, кошто́вність, ціна.
Стоймя – сті́йма, стойма́.
Стоить – коштува́ти, сто́їти.
Сток – 1) (*у водяного млина*) лотоки́, (*у будови*) ри́нва; 2) спад.
Столбовой – стовпови́й.
  Ст. дорога – верстови́й шлях.
Столб – стовб, стовп, (*для підпо́ри*) со́ха́, присо́ха.
Столица – столи́ця.
Столкнове́ніе – сути́ка, сути́чка, поти́чка.
Столовая – їда́льня.
Столовый – 1) столе́шний; 2) харчо́вий.
Столпленіе – сто́впище, на́товп.
Столярный – столя́рський.
Столяр – сто́ляр.
Стора – заві́са.
Сторожевой – сторожови́й, вартови́й.
Сторожевой отря́д – сторожови́й загі́н.
Сторожевое охраненіе – сторожова́ охоро́на.

Сторожевой пост – сторóжова чáта, стий бекéт.
Сторожить – сторожи́ти, вартувáти.
Сторожка – сторóжка, калавýрня.
Сторожкій – сторожки́й і *див*. **Осторожний**.
Сторож – стóрож, вартівни́к.
Сторона – 1) сторонá, бік, бéрег;
В сторонѣ – пóсторонь, óдсторонь, на ýзбіч, по обóчі.
В противоположную сторону – навпаки́; 2) край, краíна.
Сторониться – бокувáти, цурáтися, усувáтися, ухилятися.
Сторонник – прихи́льник, прибíчник.
Сторонній – сторóнній, бокови́й.
Стоянка – постíй, постоя́нка, станóвисько.
Стоять – стоя́ти, стáти.
Стоять на часах – вартувáти, чатувáти.
Стоять вольно – стоя́ти вíльно.
Стоячій – стоя́чий.
Страданіе – страждáння, стрáда.
Стража – стóрóжа, вáрта.
Страна – сторонá, край, краíна.
Страница – сторíнка.
Страстный – рéвний, жагýчий, при́страстний.
Страсть – 1) мýка, страждáння; 2) жадáння, жагóта, страсть; 3) страх, жах; 4) дýже, нáдто, страшéнно.
Стратегическій ключ – стратеґíчний ключ.
Страх – страх, óстрах, ляк, жах, страхотá, переполох.
Страх – дýже, страшéнно.
Страшить, устрашиться – страхáти,-ся, лякáти,-ся, жахáти,-ся, страши́ти,-ся.
Страшно – стрáшно, бóязко; страшéнно.
Страшный – страшни́й, страшéнний.
Стремглав – стрíмголóв, прóжóгом, ми́ттю.
Стремешка – штри́пка.
Стремительнó – прожóгом, ми́ттю.
Стремительная атака – прудкá, навáльна, валкá атáка.
Стремительний – валки́й, навáльний.
Стремиться – 1) ли́нути; 2) змагáтися, намагáтися, прямувáти, поривáтися.
Стремленіе – змагáння, поривáння, прямувáння, (*вперед*) розгóн, намагáння.
Стремнина – крýча, стромá, стромови́на, ýрвище.
Стремнистый – крути́й, ýрви́стий.
Стремѣть – стирчáти.
Стремя – стрéмень, стрéмéно.
Стремянка – 1) ступáнка; 2) схóдня, драби́нка.
Стременный – стременни́й.
С. ремень – пýплиця, пíслище.
Стреноживать – тренóжити, потренóжити.
Стричь – стри́гти.
Строгательный – стружни́й.
Строгать – стругáти, застругáти.
Строгій – стрóгий, гóстрий.
Строгость – стрóгість.
Строевой – 1) будовáльний, будівéльний; 2) шерегови́й, строєви́й.
Строеніе – 1) будувáння; 2) будóва, буди́нок, будовáння, будíвля.
Строй – 1) стрíй, шик, (*в шерегу*) лáва, (*в три лáви*) батóва, (*в гострий трьохкутник*) тріяʹнгула, (*в кольонах*) сакмá; 2) (*в музиці*) лад.
Стройно – згóдно, стрýнко, (*в музиці*) згрáйно.
Стройность – стрýнкість, (*в музиці*) лад, зграйність.
Стройный – стрункий́, ставни́й, стрімки́й.
Строитель – будовни́чий, будовни́к.
Строительство – будовни́цтво.
Строить,-ся – 1) будувáти, стрóíти, стáвити, мурувáти; 2) (*струменти*) ладнувáти, настрóювати; 3) стрóíти, шикувáти, шерегувáти, ви́строíти, вшикувáти,-ся.
Строка – стрíчка, рядóк.
Стропилина – крóква, (*на розі*) нарíжник, (*під стелею*) ощéпини, ключи́ни.
Стропилить – стáвити крóкви.
Стропильный – кроківни́й.
Строптивый – суперéкуватий, сварки́й.
Струг – байдáк.
Стружки – 1) стругáння; 2) стрýжка, острýжка.
Струить – точи́тися, дзю́рити,-ся.
Струна – струнá.
Струсить – злякáтися, вжахнýтися.
Струя – струя́, стрýмень, струмóк.
Стрѣла – стрілá, стрíлка.
Стрѣлковий – стрілéцький, стрільцéвий.
Стрѣлковая ступень – стрілéцька ступни́ця.
Стрѣлковая цѣпь – розстрíльна, стрілéцький цеп.
Стрѣлок – стрілéць, (*влучний*) цілéць.
Стрѣльба навѣсная – стрільбá зви́сла.
Стрѣльба прицѣльная – стрільбá прицíльна.
Стрѣльба – стріля́ння, стрільбá і *див*. **Пальбá**.
Стрѣльбище – стрíльбище.
Стрѣльбищный – стрільбóвий.
Стрѣльчатый – стрілкувáтий.
Стрѣляніе – стріля́ння.
Стрѣлять – стріля́ти, пали́ти, стрéльнýти, ви́палити.
Стужа – хóлод, холоднéча.
Стукать – стýкати, грю́кати, стýкнути.
Стук – стук, стýкот.

Стул – сту́лець, стіле́ць, дзи́ґлик.
Ступать – ступа́ти, ступи́ти.
Ступень – ступі́нь, щабе́ль.
Ступеньки – хо́ди, схо́ди.
Ступица – ма́точина, ступи́ця.
Стучать – сту́кати, грю́кати.
Стычка – поти́чка, колотне́ча.
Стѣна – стіна́, (*кам'яна*) мур.
Стѣнной – стінни́й.
Стѣнобитный – муроломний.
С. орудіе – тара́н.
Стѣсненіє – стис, сти́ск, у́тиск.
Стѣснительный – утиска́ючий, тісни́й.
Стѣснять – 1) тісни́ти, стиска́ти; 2) тісни́ти, утісня́ти.
Стягивать – стяга́ти, стягти́.
Стяжать – набува́ти, дба́ти.
Суббота – субо́та.
Сугроб – заме́т, (*великий*) кучугу́ра.
Судебный – судо́ви́й, су́дний.
Судебный слѣдователь – судо́ви́й слі́дчий.
Судейській – судови́й, суді́йський.
Судно – судно́, барка́с, байда́к, дуб, ча́йка, ґале́ра, корабе́ль.
Судопроизводство – судочи́нство, спра́ва судо́ва.
Судоходный – судохо́дний, сплавни́й.
Суд – суд, спра́ва.
Верховный с. – ґенера́льний суд.
Судьба – до́ля, тала́н.
Судья – суддя́, суде́ць.
Суевѣріе – суєві́рря, суєві́рство, забобо́нність.
Суевѣрный – суєві́рний, забобо́нний.
Суета – 1) ма́рність, марно́та, суєта́; 2) метушня́, шамотня́, шарва́рок.
С'уживать – у́зити, пову́зити.
Сукно – сукно, (*червоне*) карма́зин, (*біле*) габа́, (*англійське*) сае́та.
Сума, сумка – то́рба, торбина, (*на тютюн*) гама́н, (*на овес*) ша́нька, (*для патронів*) ладівни́ця.
С. переметная – бе́сага, са́ква, сакви́.
Сумерки – смерк, смерка́ння.
Сумма – сума́, кошт.
Суматоха – метушня́, гарми́дер.
Сумрак – су́тінок, сме́ркань, мря́ка, мо́рок, те́мрява.
Сумрачный – хму́рий, хму́рний, похму́рний, те́мрявий.
Сундук – скри́ня.
Супесок – су́пісок, піщани́ця, піскови́на.
Супещаный – су́піскуватий.
Супонь – супо́ня.
Супостат – во́рог, супроти́вник.
Супруга – супру́га, дружи́на, жі́нка.
Суп – суп, ю́шка.
Суровость – суво́рість.
Суровый – суво́рий.
Сурьма – су́рьма.
Сутки – су́тки, доба́.
Сутолока – гарми́дер, безла́ддя, бігани́на.
Суточный – сутко́ви́й, добови́й.
Суть – істо́та, суть, суття́.
Суходол – суході́л.
Сухой – сухи́й.
Сухопутная крѣпость – сухопу́тна крі́пость, форте́ця.
Сухопутныя и морскія войска – сухозе́мне й морське ві́йсько.
Суша – суході́л.
Существенный – істо́тний, і́стний.
Существо – істо́та.
Существовать – істнува́ти, животі́ти.
Сущность – і́стность, суття́, суть, ста́тність.
Сфера дѣйствительна ружейнаго огня – сфе́ра, о́бсяг ді́йсного мушке́тного вогню́.
Сфера дальняго огня – сфе́ра, о́бсяг дале́кого вогню́.
Сферическій – сфері́чний; опу́клий, куля́стий.
Сформировать,-ся – зформува́ти,-ся.
Схватка – поти́чка, бі́йка, герць, сути́чка.
Схватываться – 1) хвата́ти, схопи́ти; 2) стина́ти,-ся, счепи́ти,-ся.
Схематическій план – схемати́чний плян.
Сходить – схо́дити, зіхо́дити, одійти́; зійти́.
Сходи́ться – схо́дитися, грома́дитися.
Сходня – схо́дні.
Сходственный – відпові́дний, схо́жий, поді́бний.
Сходство – схо́жість, поді́бність, подо́ба.
Сходствовать – похо́дити, подо́битися.
Сход – схід.
Счерчивать – зпи́сувати, списа́ти, зрисува́ти.
Счетный – полі́чений, злі́чений, зрахо́ваний; рахунко́вий.
Счет – лік, лі́чба, раху́нок, раху́ба.
Счеты – що́ти, рахівни́ця.
Считать – лічи́ти, рахува́ти, злічи́ти, обрахува́ти.
Считаться – рахува́тися.
Счищать – зчища́ти, зчи́стити.
Сшибать – зби́ти, збива́ти, звали́ти.
С'емка – здійма́ння; зни́мок, зні́мок.
С'емщик – знима́ч.
С'умѣть – з'умі́ти.
С'ѣзд – з'ї́зд; на́їзд.
Сыпучесть – си́пкість.
Сыпучій – сипки́й, сівки́й.
С. тѣло – сипе́ць.

Сырой – вóхкий, мóкрий, вільгóтний; сирови́й.
Сырость – вóхкість, вóгкість.
Сырье – сирéць.
Сытный – ситни́й, тревни́й.
Ситость – си́тність.
Сѣверное сіяніе – окáзія.
Сѣверный – сíверний, північний, (*про вітер*) горови́й, горíшній.
Сѣверо-восточный, западний – півнíчно-схíдний, зáхідний.
Сѣвер – сíвер, пíвніч.
Сѣданіе – сідáння.
Сѣделка – черéзсідéльник.
Сѣдлать – сідлáти, кульбáчити, осідлáти, окульбáчити.
Сѣдлистый – линкувáтий.
Сѣдло – сідлó, кульбáка.
Без сѣдла – óхляп.
Сѣдловина – сідлó, сідлови́на, (*на горі*) влогóвина.
Сѣни – сíни.
Сѣно – сíно.
Сѣновал – сінни́к.
Сѣнокос – сінокíс, сінóжáть.
Сѣнь – 1) тінь, холодóк; 2) намéт, шатрó; 3) оборóна.
Сѣра – сíрка.
Сѣрнистый – сірчáтий.
Сѣрмяга – сірмя́га, сіря́к.
Сѣрнистий, сѣрний – сірчáний; сірчáстий, сірчи́стий
Сѣрый – сíрий, шáрий.
Сѣть – сіть, сíтка.
Сѣча – сíчка.
Сѣча – сíча, сíчня, батáлія.
Сѣченіе – пéрéсіч, перéсік, перети́н, перерíз.
Сѣчевой – січови́й.
Сѣчка – сíчка, рíзка.
Сѣчь,-ся – сíкти,-ся, рубáти,-ся.
Сѣчь запорожская – сíча, січ, (*член сѣчи*) січови́к.
Сюда – сюди́, сюдóю.
Сюрма – сю́рма.
Сюртук – сертýк, сурдýт.

Т

Табак – тютю́н, табáк, (*міцний*) бакýн, (*в листках*) папýшний, (*для нюхання*) табáка, кабáка.
Табель – табли́ця, тáбель,-я.
Табель постам – табеля бекéтів.
Таблица – табли́ця.
Таблица стрѣльбы – табли́ця стрільби́.
Табурет – стíльчик, табурéт.
Тавро – *див*. **Клеймо**.
Таган – тренóг, тагáн.
Тайком – пóтай, пóтайці, тайкомá, ни́шком.
Тайна – тáйна, тáйність, таємни́ця.
Тайник – тайни́к, схóванка, кри́ївка.
Тайно – таємно і *див*. **Тайком**.
Таинственный – таємний, потаємний, таємни́чий.
Тайный – тáйний, потайни́й, потаємний.
Таить,-ся – таíти,-ся, кри́ти,-ся, ховáти,-ся.
Также – тáкож, теж, тож.
Такса – тáкса, тáкція.
Тактика – тáктика.
Тактическое положеніе – такти́чне полóження.
Тактическое условіе – такти́чна умóва.
Такт – такт, лад.
Талант – талáн, кебéта, хист.
Талер – тáляр.
Талія – стан.
Тальник – білотáл, шéлюг.
Таможенная пошлина – ми́то.
Таможенный – тамóженний, ми́тний.
Таможня – тамóжня, ми́тниця, кордóн.
Танец – тáнець, танóк.
Танцовать – танцювáти.
Танцор – танцю́ра, танцюри́ста.
Таран – муролóм, тарáн.
Тарелка – тарíлка, (*глибóка*) полýмисок.
Таскать,-ся – тягáти,-ся, волочи́ти,-ся.
Татаре – татáри.
Татарскій – татáрський.
Тащить,-ся – тягти́,-ся, волокти́,-ся, ви́тягти.
Таять – тáнути, ростáнути.
Твердить – тверди́ти, повторя́ти, торóчити.
Твердость – твéрдість, твердóта,
Твердый – 1) тверди́й, міцни́й; 2) непохи́тний, незмíнний.
Твердѣть – твéрднути, твердíти, твердíшати.
Творить – твори́ти, чини́ти, роби́ти, дíяти.
Творческій – твóрчий.
Творчество – твóрчість.
Театр войни – теáтр війни́.
Театр – теáтер, теáтр.
Текст – тéкст.
Текучій – текýчий; бігýчий, біжýчий.
Телѣга – повóзка, віз, мáжа.
Темляк – ки́тиця.
Темнота – темнóта, тéмність.
Темный – тéмний, тмя́ний.
Темнѣть – темнíти, мéркнути.
Темперамент – вдáча, темпарáмент.
Теперь – тепéр, тепéра.
Тепло – теплó.
Тепломѣр – тепломíр.

Теплота – тепло́, теплота́.
Тереть,-ся – те́рти,-ся, (*щоб вичистить*) шарува́ти, (*залізом то-що*) шмугля́ти, шмо́ргати.
Терка – те́ртка, тре́чка, те́рка.
Терновище, терновник – те́рни́к, терни́на.
Терн – те́рн, те́рен.
Терпентин – терпенти́на.
Терпимость – терпи́мість.
Терпкость – те́рпкість,
Терпѣливость – терпели́вість, терпли́вість.
Терпѣливый – терпели́вий, терпля́чий, терпу́чий.
Терпѣніе – терпі́ння, терпля́чка.
Терять – теря́ти, губи́ти, тра́тити, стра́чувати.
Терять время – га́яти, тра́тити час, вакува́ти, марнува́ти час.
Терять сознаніе – чмані́ти.
Терять состояніе – ни́щитися.
Тесать – теса́ти.
Тесемка – тасьо́мка, стрі́чка, поворо́зка.
Тес – тес, шальо́вка, тесни́ця.
Тесьма – тасьма́, тясма́.
Тетива – тетива́, тятива́.
Тетрадь – тетра́дь,-я, зши́ток.
Техника – те́хника.
Техническій – техні́чний.
Теченіе – 1) те́ча, течія́, біг, водоте́ча; 2) про́тяг, про́довж.
Течь – 1) текти́, бі́гти, ли́тися, точи́тися; 2) протіка́ти, протекти́.
Течь – те́ча, прото́чина.
Тина – два́нь, твань́ка, на́мул.
Тинистый – багни́стий, мулки́й.
Типографія – друка́рня, тиска́рня.
Типографскій – друка́рський.
Тиранить – мордува́ти, души́ти.
Тисканіе – ти́ска́ння.
Тиски – ле́щата, дави́ло, ще́мки, кліщі́.
Титул – титу́л, ти́тло.
Тиф – ти́ф, ти́фус.
Тихнуть – ти́хнути стиха́ти, затиха́ти.
Тихо – ти́хо, потихе́ньку, сти́ха, пово́лі.
Тихомолком – сти́ха, тихце́м, ти́шко́м.
Тише – ти́хше, тихі́ще.
Тишина – тишина́, ти́ша, ти́хість.
Ткань – ткани́на.
Товарищескій – товари́ський.
Товарищество – товари́ство.
Товарищ – това́риш.
Товар – това́р, крам.
Тождественный – іденти́чний, тото́жний.
Тождество – іденти́чність, тожса́мість, тото́жність.
Токарная – тока́рня.
Токарь – то́карь.
Ток – 1) поті́к; 2) тік, ток; 3) про́тяг (*воздуху*), течія́.
Толкать,-ся – пха́ти,-ся, штовха́ти,-ся, товка́ти,-ся.
Толкованіе – товма́чення, тлума́чення.
Толковать – тлума́чити, товма́чити, виясня́ти.
Толковый – виясню́ючий; 2) тямки́й, тяму́чий.
Толкотня – то́вча, на́товп, товкотня́.
Толк – 1) толк, тя́ма, глузд; 2) по́голос, погові́р.
Толпа – товпа́, сто́впище, тиск, ю́рба́, ю́рма́, ку́па.
Толстый – товсти́й.
Толчок – товчо́к.
Толща – то́вща, ски́ба, товщи́на́.
Толщина – то́вща, товщина́, товщиня́.
Толщиною – завто́вшки́.
Только – ті́лько, ті́льки.
Томительный – томли́вий, нудли́вий, нудни́й.
Томиться – томи́тися, нуди́ти,-ся, нудьгува́ти.
Тонить – тони́ти, тончи́ти.
Тонкость – тонкота́.
Тонкій,-о – грузьки́й,-о.
Топкость – гру́зкість, грузо́та.
Топливо – то́пливо, па́ливо.
Топорище – топори́ще, топори́сько.
Топор – соки́ра, топо́р.
Топот – ту́пання, тупоті́ння, топотня́.
Топтаніе – топта́ння, топцюва́ння.
Топтать,-ся – топта́ти,-ся, топцюва́ти,-ся.
Топь – багно́, багни́на, драгови́на, моча́ра.
Торба – ша́нька.
Торговля – торг, торгі́вля.
Торг – торг, ри́нок, торго́виця.
Торжество – торжество́, урочи́стість, вели́чність.
Торжественный – торже́ственний, урочи́стий, пи́шний.
Тормазить – гальмува́ти.
Тормаз – га́льма, гальмо́.
Торная дорога – би́тий шлях, би́та доро́га.
Торопить – гали́ти, скро́ри́ти.
Торопить,-ся – ско́рити,-ся, спіши́ти, хапа́тися.
Торопливость – спіх, по́спіх, ха́пання, сквапли́вість.
Торопливий – спішли́вий, поспі́шний, скороспі́шний.
Торс – ту́лу́б, торс.
Торф – торф, болотни́на.
Торфяной – торфо́вий, торфя́ний.

Торчать – сторча́ти, стирча́ти, стремі́ти.
Торчком – то́рчма́, сторч, на́встир.
Тотчас – за́раз.
Точило – точи́ло, гостри́ло.
Точильный камень – брус.
Точить – 1) точи́ти, ви́точти; 2) точи́ти,-ся, вилива́ти,-ся.
Точка – 1) точі́ння, гострі́ння; 2) то́чка, кра́пка.
Ставить точки – точкува́ти.
Точно – 1) спра́вді, ді́йсно, са́ме, істо́тно, достоме́нно; 2) спра́вно, докла́дно, пе́вно; 3) мов, немо́в, на́че, нена́че, бу́ці́м.
Точность – докла́дность, спра́вність, то́чність.
Точный – 1) спра́вжній, ді́сний, то́чний, істо́тний; 2) спра́вний; 3) одна́ковий, поді́бний, пе́вний.
Трава – трава́.
Траверс – засло́н, тра́верс.
Травить – 1) трави́ти, випаса́ти, толо́чити; 2) цькува́ти, зацькува́ти, під'ю́жувати.
Трактовать – трактува́ти.
Тракт – тракт, би́тий, вели́кий шлях, гости́нець.
Трамбовать – убива́ти, уто́рувати, бу́ти́ти.
Трамбовка – до́вбня, то́лок.
Транспарант – ра́штра.
Транспортир – кутомі́р.
Транспорт – обо́з, ва́лка, тра́нспорт.
Траншейное орудіе – око́пна гарма́та.
Траншея – окі́п, транше́я.
Трап – схо́ди.
Трата – тра́та, стра́та, (*по дурному*) марнотра́тство, марнотра́та.
Тратить – тра́тити, витрача́ти, зтра́тити.
Траур – жало́ба.
Траэкторія – траекто́рія.
Требованіе – вимога́ння, домага́ння, вимо́га.
Требовать – 1) вимага́ти, тре́бувати, (*судом*) допомина́тися; намага́тися, пра́вити; потребува́ти.
Требовательная вѣдомость – вимого́ва, потребо́ва відо́мість.
Тревога – триво́га, тріво́га, по́рух, споло́х, ґвалт.
Ударить, забить тревогу – вда́рити на споло́х, на ґвалт.
Тревоженіе – турбування, поло́хання.
Тревожить – тріво́жити, турбува́ти, поруха́ти, бенте́жити.
Тревожный – неспокі́йний, турбо́тний, баламу́тний, ґвалто́вний.
Трегранный – трьохбоко́вий, трибо́чний, трьохсті́нний, триґра́нний.
Трезво – твере́зо.
Трензель – тре́нзель, тре́нзля.

Треніе – те́ртя.
Треног – трені́г.
Треножить – трено́жити.
Треножник – трино́г, трині́жок, тага́н.
Трепать – тріпа́ти, ша́рпати, то́ргати.
Трепет – тре́пет, тремті́ння.
Трепетать – трепоті́ти, тремті́ти.
Трепетный – тремтя́чий, тремтю́чий.
Трескать,-ся – трі́скати,-ся, ло́пати,-ся, ре́пати,-ся, трі́снути,-ся, розсі́сти,-ся.
Трескотня – трі́скотня́.
Треск – трі́ск, труск; луск, хруск.
Треснуть – трі́снути, ге́пнути.
Треть – треть, трети́на.
Третьягоднишній – поза́торі́шній.
Треугольник – треуго́льник, трику́тник, трьохку́тник.
Треугольный – трику́тний, трьохку́тний.
Трехгранный – трьохру́бовий, трьохсті́нний, трьохґра́нний.
Трещать – тріща́ти, тріскоті́ти, хру́пати.
Трещина – трі́щина, розко́лина, шпа́ра.
Тридневный – трьохде́нний.
Трижды – три́чі.
Трогать – 1) займа́ти, чіпа́ти, торка́ти, зачепи́ти; 2) поруша́ти, зворуша́ти, зру́шити.
Тройка – (*коней*) тро́йка.
Тройной – трійни́й, тройча́тий, троі́стий.
Тронуть,-ся – спричи́нити,-ся, зрухну́тися, збожево́літи і *див*. **Трогать**.
Тропа – сте́жка, пути́вець.
Тропик – зворо́тник.
Тросак – шип (*підкови*).
Тростник – очере́т, коми́ш, тро́ст.
Тротуар – пішохо́д, тротуа́р.
Труба – труба́, сурма́; дима́рь.
Труба дымовая – дима́рь.
Труба пожарная – смок.
Т. зрительная – підзо́рна.
Трубач – труба́ч, сурма́ч.
Трубить – труби́ти, сурми́ти.
Трубка – тру́бка, ру́рка.
Трубка курительная – лю́лька.
Трубный – тру́бний; комино́вий, дима́рний.
Трудиться – труди́тися, працюва́ти.
Трудно – тру́дно, ва́жко, тя́жко, скру́тно.
Трудность – тру́дність, трудна́ція.
Трудный – трудни́й, тяжки́й.
Трудолюбивый – трудя́щий, робу́чий, працьови́тий.
Трудолюбіе – працьови́тість.
Труд – труд, пра́ця.
Труп – труп.
Трусить – страха́тися, боя́тися, тру́сити.
Трусливость – трусли́вість, полохли́вість.
Трусливый – трусли́вий, полохли́вий.

Трус – трус, страху́н, страхополох.
Трут – гу́бка.
Труха – труха́, по́терть.
Трухнуть – трухні́ти, трухля́віти.
Тряпка – ганчі́рка, шмати́на.
Трясина – трясо́вина, драговина, прогно́їна, цмокови́на.
Тряска – трясі́ння.
Тряскій,-о – труськи́й, тру́сько.
Трясти,-ся – трясти́,-ся, труси́ти,-ся.
Тугой,-о – туги́й,-о, цупки́й,-о.
Туземец – тубо́лець, тубі́лець.
Туземный – тубо́льний, тубі́льний, краєви́й.
Туловище – ту́луб, туло́вище.
Тулуп – кожу́х, (*критий*) байбара́к.
Туманиться – тума́нитися, тумані́ти, хмарні́ти.
Туманный – тума́нний, мря́чний.
Туман – тума́н, (*густий, з дрібним дощиком*) мря́ка.
Тумба – підста́вка, (*біля пішоходу, при дорозі*) сто́впчик, ту́мба.
Тундра – моча́р, моча́рі.
Тупик – тупа́к.
Стать в тупик – очмарі́ти, остовпі́ти.
Турецкій – туре́цький, ту́рський.
Турок – ту́рок, ту́рчин.
Турція – Туре́щина.
Тусклый – тмя́нний, нея́сний.
Тухлость – ту́хлість.
Тухлый – ту́хлий, проту́хлий.
Туча – 1) хма́ра; 2) хма́ра, ту́ча, си́ла, тиск.
Покрываться тучами – хма́ритися, похма́ритися, нахма́рити,-ся.
Тучевой – хма́рний, ту́чний.
Тушить – гаси́ти, туши́ти.
Тушь – туш.
Тщательность – стара́нність, пи́льність, рете́льність.
Тщательный,-о – стара́нний, пи́льний, рете́льний,-о.
Тщедушный – малоси́лий, кволий.
Тщеславный – гонори́стий, бундю́чний, чванли́вий.
Тщетный,-о – ма́рний,-о, даре́мний, дарма́, даре́мне.
Тыл – тил, зад.
С тылу – з-за́ду, з ти́лу.
Обратить тыл – навті́ки, навтікача́ ки́нутись, поти́лицю показа́ти.
Тыльный траверс – тилови́й заслóн.
Тыльний – за́дній, тилови́й, ти́льний.
Тын – частокі́л, вірря́, тин.
Тычина – тичи́на, ти́чка.
Тычком дернина – верни́на впо́перек.

Тьма – 1) тьма́, темно́та, те́мрява; 2) тьма́, си́ла, тьма-тьму́ща.
Тѣлесный – тіли́стий, тіле́сний.
Тѣло – ті́ло.
Тѣлодвиженіе – рух, ру́хи.
Тѣлосложеніе – штату́ла, стату́ра.
Тѣневой – ті́нявий.
Тѣнистое мѣсто – холодо́к, за́тінок.
Тѣнь – 1) тінь, холодо́к, за́тінок; 2) (*в малюванню*) тінь.
Тѣсненіе – 1) стиска́ння, ти́скання; 2) стис, сти́ски.
Тѣснина – суточки́.
Тѣснить,-ся, затѣснить – тісни́ти, затісни́ти.
Утѣснить – тісни́ти, утісня́ти, утиска́ти.
Стѣсниться – тісни́тися, ти́снутися.
Тѣснота – тіснота́, ти́снява, по́товп.
Тѣсный – тісни́й; тяжки́й, скру́тни́й.
Тюрьма – тюрма́, ве́жа, хурди́ґа, в'язни́ця.
Тюфяк – матра́ц, сінни́к.
Тяга – тя́га, про́тяг.
Дать тягу – дмухача́, тя́гу, дра́ла да́ти.
Тягостный,-о – тяжки́й, важки́й,-о.
Тягость – тягота́, тя́гость, тя́гар.
Тяготить – тя́жи́ти, заважа́ти.
Тяготѣніе – ваготі́ння, тяготі́ння.
Тяготѣть – тяготі́ти, ваготі́ти.
Тягучій – тягу́чий, розтя́гливий; протяжни́й.
Тяжело – тя́жко, ва́жко, суту́жно.
Тяжеловѣсный – важки́й.
Тяжелый – тяжки́й, важки́й, суту́жний; при́крий.
Тяжесть – вага́, вагота́, тягота́, тя́гар.
Тянуть – тягти́, притягти́.
Тянуть бичевой – бичува́ти.
Тянуться – витяга́тися, тягти́ся, простяга́тися.

У

Убавка – уба́ва, уба́вка.
Убавлять – зме́ншувати.
Уберегать – уберега́ти́, зберега́ти, зберегти́, -ся.
Убивать – убива́ти, забива́ти, губи́ти, стра́тити.
Убирать,-ся – убіра́ти,-ся, прибіра́ти,-ся, опоряди́ти,-ся, опоряжа́ти,-ся.
Убійственный – убі́йчий, убі́йницький.
Убійство – убі́й, уби́вство, душогу́бство.
Убійца – убі́йник, (у)вби́вця.
Убой – убі́й, забі́й.
Убойный – убі́йний.
Убористий,-о – убо́ристий,-о, сти́слий,-о.
Уборка – убіра́ння, прибіра́ння; убі́р.
Уборний – убі́рний.

Убор – убíр, стрій.
Убояться – побоя́тися.
Убываніе – убува́ння, убу́ток.
Убывать – убува́ти, убу́ти.
Убыль – убу́ток, упа́док, спад, спа́док.
Убыток – шко́да, уби́ток, втра́та.
Убыточный – утра́тний,-о, накла́дни́й,-о.
Убѣгать – тіка́ти, утіка́ти, умика́ти, втекти́.
Убѣдительный – переко́нуючий,-че.
Убѣждать – запевня́ти, у(в)певня́ти, переко́нувати, пересві́дчити.
Убѣжденіе – 1) умовля́ння; 2) переконáння, пересві́дчення, досві́дчення.
Убѣжище – приту́лок, пристано́вище, за́хисток.
Уважать – поважа́ти, шанува́ти.
Уваженіе – пова́га, поша́на, шано́ба.
Уважительный – ува́жний, ва́ртий ува́ги.
Увалистый – вибо́їстий.
Увеличеніе – побільшення, збільшення.
Увеличивать – побільшувати, збільшувати, побільшати.
Увеличительный – побільша́(у)ючий.
Увидать,-ся – у(в)бача́ти, заба́чити, поба́чити,-ся, угле́діти.
Увиливать – ухиля́тися, ухили́тися.
Увлекательность – знадли́вість, пова́бність.
Увлекательный,-о – знадни́й,-о, знадли́вий,-о, зваблі́вий,-о.
Увлекать,-ся – 1) залуча́ти, затяга́ти; 2) на́дити, ва́бити, мани́ти, зна́жувати, чарува́ти.
Увлеченіе – порива́ння, за́пал.
Уводить – 1) уво́дити, одве́сти; 2) займа́ти, заганя́ти.
Увоз – захва́т.
Увольненіе – увільнення.
Увольнять – увільня́ти, ослобоня́ти, уво́льнити.
Увѣдомленіе – увідо́мле́ння, повідо́млення, оповіщення.
Увѣдомлять – увідомля́ти, повідомля́ти, сповіща́ти, оповісти́ти, сповісти́ти.
Увѣреніе – запе́вне́ння.
Увѣренность – пе́вність.
Увѣренный – пе́вний.
Увѣрять – упевня́ти, запевня́ти, запе́внити, завірити.
Увѣсистый – ува́жистий.
Увѣчный – калíка.
Увѣщаніе – вмо́ва, усо́віщува́ння.
Увязать – гру́зти, загруза́ти, загру́знути.
Увязка полигона – дов'я́зка полі́го́на.
Увязчивый – уі́дливий, приче́пливий.
Угарный,-о – ча́дни́й,-о.
Угловатый – угла́стий, угли́стий.
Угловой – углови́й, ку́тній, рогови́й, нарі́жний.
Углоначертательный – куторисо́вний.
Углубленіе – заглу́блення, у(в)ло́говина, влу́ка, загли́бина, ви́долинок, ковдо́бина і *див.* **Впадина, Ложбина, Лука**.
Углублять – углибля́ти, угли́бити.
Угнетать – 1) пригніта́ти, пригніти́ти; 2) угніта́ти, утиска́ти.
Угнетеніе – у́гніт, у́тиск.
Угнетенность – пригно́бленість, пригло́мшеність.
Уговаривать,-ся – вмовля́ти,-ся, нара́дити, -ся.
Уговорный – умо́вний, умо́влений.
Уговор – уго́да, вго́да, умо́ва.
Угодный,-о – уго́дний,-о, вго́дний,-о, сподо́бний, уподо́бний.
Угодье – вгі́ддя, уго́ди.
Уголовный – ка́рний, кримина́льний, горлови́й.
Угол – у́гол, ріг, кут.
На углу – на рогу́, на ро́зі, на рі́жку́.
Уголь – у́голь, ву́гіль, вугли́на, (*що горить*) жар.
Угольник – уго́льник.
Угомонять,-ся – угомони́ти, тихоми́рити, гамува́ти,-ся.
Угонять – угоня́ти, уго́нити, загоня́ти.
Угорать, **угорѣть** – ча́діти, у(в)ча́діти.
Угражать – погрожа́ти, загро́жувати, страха́ти.
Угроза – погро́за, по́страх.
Угрозливый, **угрожающій** – погро́зливий, загро́жуючий.
Угрюмость – хму́рість, пону́рість.
Угрюмый – хму́рий, похму́рий, пону́рий.
Удаваться – вдава́тися, удава́тися, похо́дити (*на кого*), уда́тися.
Удавливать – дави́ти, души́ти, удуши́ти.
Удаленіе – відда́лення.
Удалец – удале́ць, браве́ць, молоде́ць, юна́к.
Удалой – уда́лий, уда́тний, голі́нний, смі́ливий, відва́жний.
Удаль – уда́лість, юна́цтво, відва́га.
Удалять,-ся – 1) віддаля́ти,-ся, удаля́ти,-ся; 2) відлуча́ти, відтруча́ти; 3) одверта́ти (*небезпеку*); 4) ухиля́тися, цура́тися.
Удариться – уда́ритися, заби́тися.
Ударник – уда́рник.
Удар в штыки – (у)вда́р багне́тами.
Удар – уда́р, уда́рення, (*кулаком в спину*, *в боки*) стуса́н, штовха́н.
Удар наносить – завда́ти, завдава́ти, уда́р.
Ударять – би́ти, лупи́ти, колоти́ти, уда́рити.
Удача – уда́ча, вда́ча.

Удачный,-но – уда́чливий, у(в)да́чно.
Удваивать – двоїти, удво́ювати, удво́їти.
Удвоеніе – удво́їння, подво́їння.
Удержать позицію – вде́ржати, утрима́ти позіцію.
Удерживаніе – заде́ржання, затри́мання.
Удерживать, **удержать,-ся** – уде́ржувати, зде́ржувати, утри́мувати, втри́мувати, спини́ти, зупини́ти,-ся.
Удержка, **удерж** – спин, впин, стрим.
Удивительный – ди́вний, диво́чний.
Удивлять,-ся – дивува́ти,-ся, подивля́ти,-ся.
Удило – уди́ло, вуде́ла.
Удильный – уде́ловий.
Удлиненіе цѣпи – подо́вження це́пу.
Удлиненіе – удо́вжіння, до́вжіння.
Удлиннять,-ся – до́вжити,-ся, удо́вжити,-ся, до́вшати, подо́вжити,-ся.
Удобность – виго́да, придо́ба, зру́чність.
Удобный,-о – удо́бний,-о, придо́бний,-о, зру́чний,-о, виго́дний,-о, слу́шний,-о, пого́дний,-о.
Удобоисполнимый – ле́гкий до ви́конання.
Удобокопаемый – копки́й.
Удобоносимый – похватни́й.
Удобопонятный – зрозумі́лий.
Удобство – удо́ба, приго́да, зру́чність, придо́бність.
Удовлетворительный – удовольня́ючий, задовольня́ючий, доста́тній, дого́дний.
Удовлетворить – доста́вити, до, приста́вити.
Удовлетворять – удовольня́ти, задовольня́ти, удово́льнювати, задовольни́ти, вволи́ти волю.
Удовольствовать – поста́вити, при- і *див.* далі.
Удостовѣреніе – удостові́рення, посві́дчення, свідо́цтво.
Удостовѣриться – упе́внитися, переконáтися.
Удостовѣрять – запевня́ти, упевня́ти,-ся, сві́дчити, посві́дчувати.
Удостоивать – шанува́ти; сподо́бити,-ся, удосто́їти.
Удосуживать,-ся – ви́гадати час.
Удрать – утікти́, втікти́.
Удушливый – уду́шливий, заду́шливий; задуша́ючий.
Удушье – заду́ха, уду́шшя.
Удѣлять – уділя́ти, уділи́ти.
Уединеніе – самота́.
Уемистый – місткий́.
Ужасаться – жаха́ти,-ся, вжахну́ти,-ся, страха́ти,-ся.
Ужасающій – страхови́тий, страше́нний.
Ужасно – 1) страх, стра́шно; 2) ду́же, на́дто, стра́х, страше́нно.
Ужасный – страше́нний, страше́зний.
Ужинать – вече́ряти.
Ужин – вече́ря.
Узда, **уздечка** – узда́, узде́чка, (*з брязкальцями*) канта́рка, (*без удил*) недо́уздок, обро́ть.
Узел – 1) у́зол, ву́зол, за́шморг; 2) клу́нок, тлумо́к.
Узкій – вузьки́й, узьки́й.
Узнавать – 1) пізнава́ти, впізна́ти, призна́ти; 2) дозна́тися, дові́дуватися, ви́знати.
Узник – в'я́зень, нево́льник, бра́нець.
Указаніе – ука́з, вка́зівка.
Указаніе и обозначеніе цѣли – зазна́чення і ви́значення цілі.
Указатель – ука́зник, ука́жчик, пока́жчик.
Указываніе – у(в)ка́зування.
Указывать – у(в)ка́зувати, наказа́ти, у(в)каза́ти.
Укалывать – у(в)коло́ти, підколо́ти.
Укатывать – уко́чувати, уто́рувати.
Укатанный – нако́чений, накатистий.
Укладка – укла́дування, кладь, укла́дка.
Укладывать,-ся – уклада́ти, лаштува́ти,-ся, укла́сти,-ся.
Уклончивый – ухи́льний.
Уклон – схил, по́хил.
Уклоняться – ухиля́тися, уника́ти, збо́чувати, огина́тися, ухили́тися.
Уключина – ко́чет, кочети́, гребки́.
Укомплектовать – укомплєктува́ти.
Укора – укір, дога́на.
Укарачивать – короти́ти, укоро́чувати, у(в) короти́ти.
Украдкою – крадькома́, тишкома́.
Укромный,-о – зати́шни́й, захи́стни́й.
Укрощать – усмиря́ти, присмиря́ти.
Укрывать, **укрываться** – укрива́ти,-ся, кри́ти,-ся, покри́ти,-ся.
Укрытіе от взоров и выстрѣлов противника – закриття́ від зо́ру та стрі́лів супроти́вника.
Укрытость – скри́тність.
Укрѣпа – скрі́па.
Укрѣпленіе – 1) змі́цнення; 2) крі́пость, о́кріп, форте́ця, укрі́плення.
Укрѣпляться – кріпи́ти, укріпля́ти,-ся, зміцня́ти,-ся, уґрунтува́ти,-ся, ошанцюва́ти,-ся.
Уксус – о́цет.
Укопоривать – затика́ти; пакува́ти, запако́вувати.
Улаживать – ула́джувати, ла́годити.
Улегаться – уклада́тися, укла́стися.
Ули́ка – до́каз, пол́ика.
Улица – у́лиця, ву́лиця.
Уложеніе – 1) укла́дування; 2) у́клад, уложе́ння, уста́в, стату́т.
Улус – кочо́вище.

Улучшать,-ся – улýчшувати, зліпшувати, крáщати.
Улучшеніе – поліпшення.
Умалять – умáлювати, змéншувати.
Уменшивать – вмéнши(á)ти, змéншувати, дрібні(ща)ти.
Уменьшенний – змéньшений.
Уменьшеніе – зменшення.
Уменьшительный – зменшáючий, поменшáючий.
Умѣренно – помірно, повóлі.
Умираніе – умірáння, конáння.
Умирать – умірáти, помірáти, конáти, помéрти.
Умножать,-ся – мнóжити,-ся, умнóжувати,-ся, збільшувати,-ся, побільшувати,-ся.
Умноженіе – помнóження.
Умный,-о – ýмний, розýмний,-о.
Умственный – ýмственний, розумóвий.
Ум – ум, рóзум.
Умывальная – умывáльня.
Умысел – нáмір, зáмір, дýмка.
Умышленный,-о – уми́сний, навми́сний, уми́сне, завми́сно, навми́сне.
Умѣнье – уміння, умілість, хист.
Умѣлый – у(в)мілий.
Умѣренность – мірність, помірність.
Умѣренный – помірний, поміркóваний, повільний.
Умѣстный,-но – доділький, долáдній, до ладý, до рéчі.
Умѣть – уміти; відати, знáти.
Умѣющій – уміючий, умілий.
Уничтожать – ни́щити, касувáти (*права*), руйнувáти, плюндрувáти, вибавля́ти, трáтити, звóдити.
Уничтоженіе – зни́щення, зруйнувáння, плюндрувáння.
Уничтожить – зни́щити.
Уносливый – баски́й, горя́чий.
Уносныя лошади – упрóстяжні коні, запря́жені упрóстяж.
Унтер-офицер – підстаршинá.
Унывать – трáтити надію; сумувáти, журáтися.
Уныніе – сум, сумóга, смýток.
Упадать – 1) пáдати, спадáти; 2) занепадáти, марніти.
Упадок – упáдок, підупáд, занéпад.
Упаковка – пакувáння, упакóвування.
Упирать, уперéть,-ся – 1) упірáти,-ся, упéрти,-ся; 2) упинáти,-ся, змагáтися, óпір, стáти.
Уплата – уплáта, заплáта, (*части́на*) ви́плат.
Уплачивать – уплáчувати, виплáчувати.
Уполномоченный – повномóчний, уповновáжений.
Уполномочить – уповномóчити, уповновáжити.
Упоминать – згáдувати, нагадáти, згадáти.
Упомянутий – згáданий.
Упорное сопротивленіе – упéртий óпір.
Упорный,-о – 1) супроти́вний; 2) у(в)пéртий, затяжни́й, зати́нливий, упíристий, запéклий, упéрто, завзя́то.
Упорство – у(в)пéртість, упóрність, завзя́ття, запéклість.
Упор – 1) упір; 2) підпóра, супóр.
Упорядочить – у(в)порядкувáти, у(в)поряди́ти.
Употребительный – ужи́вний, ужи́тний, ужи́точний.
Употребленіе – уживáння, у(в)жи́ток, ужи́вок, пожи́ток.
Употреблять – у(в)живáти, поживáти, у(в) жити.
Управленіе – правувáння, керувáння орýдування; упрáва, уря́д, управління.
Управлять,-ся – прáвити, управля́ти, заправля́ти, орýдувати, керувáти, кермувáти, ряди́ти, порядкувáти, (*судном*) стернувáти.
Упражненіе – робóта, діло, впрáва.
Упражняться – займáти,-ся (*чим*), працювáти (*над чим*), вправля́тися.
Упраздненіе – скасувáння, знéсéння.
Упразднить – касувáти, скасóвувати, знóсити.
Упрочиться на позиции – зміцни́тися на позíції, уґрунтуватися на п.
Упругій – туги́й, пружи́нистий, напрýгий.
Упругость – напрýга.
Упряжь – ýпряж, запря́г.
Упрямство – упéртість, впóр і *див.* **Упорство**.
Упускать – у(в)пускáти, випускáти, ви́пустити.
Упущеніе – ýпуск, прóпуск; занéдбáння.
Ура – гуррá; слáва.
Уравненіе – рівня́ння, зрівня́ння.
Уравнивать – рівня́ти, вирíвнювати, порíвнювати.
Уравновѣшивать – (у)рівновáжити, зрівновáжити.
Ураган – ураґáн, хуртови́на, бóрва, гураґáн.
Уразумѣть – розуміти, зрозуміти.
Урегулировать – уладнáти, управильни́ти, уреґулювáти.
Уровень – 1) ґрунтвáга, середвáга; 2) шми́ґа, рівень.
Урок – урóк, робóта.
Урон – шкóда, стрáта.
Урочище – у(в)рóчище.
Урывок – ури́вок, обри́вок.
Урывочный – ури́вковий.

Уряжать, **урядить** – 1) уряжáти, урядúти; 2) вирЯжати, вúрядити.
Усадьба – селúтьба, осéля, садúба, посíлля, помíстя.
Усердіе – щúрість, пúльність, рéмство.
Усердный,-о – щúрий, запопаднúй, чéпкий, щúро, пúльно.
Усердствовать – пильнувáти.
Усиленный марш – збільшений марш.
Усиленіе – у(в)сúлення, зміцнéння.
Усиливать – 1) додавáти сúли, зміцнЯти; 2) силкувáти,-ся, намагáти,-ся.
Усиліе – силкувáння, змагáння, потýга, зусúлля.
Усильный – усилóвний.
Ускореніе – прискóрення.
Ускоренный – прискóрений.
Ускорять – скóрити, прискóрити, прискорЯти.
Условіе – умóва, вмóва, уговóр, варýнок, постанóва, (*між державами*) уклáд.
Условленный – умóвлений, домóвлений.
Условливаться, **условиться** – умовлЯтися, домовлЯтися, годúтися, умóвитися, погодúтися.
Условность – умóвність.
Условный – умóвний, домóвний, умóвно, з умóвою.
Усложнять – утруднЯти, утруднúти, ускладнúти, ускладнЯти.
Услуга – послýга, услýга.
Услыхать, **услышать** – почýти,-ся, вчýти, зачýти, прочýти.
Усматривать – у(в)бачáти, у(в)бáчити, побáчити, постерегтú.
Усмотрѣніе – рóзгляд, пóгляд.
Усобица – усóбиця, чвáра, кóлот.
Успокоеніе – заспокóєння, спóкій, вгамувáння.
Успокоивать – успокóювати.
Успѣвать – у(в)співáти, поспівáти, у(в)спíти, встúгти.
Успѣх – пóспіх, ýспіх, пóступ.
Успѣшность – успíшність.
Успѣшный,-о – успíшний,-о, спíрний,-о.
Уставать – томúти,-ся, утомлЯти,-ся, утомúти,-ся, знемогтúся.
Устав – устáв, устáва, устанóва, статýт.
Устоять – 1) стоЯти, тримáтися, устоЯти; 2) відстоЯти.
Усталость – у(в)тóма, устáнок.
Без усталі – невтóмно, без устáнку.
Усталый – у(в)тóмлений, стóмлений, (*від походу*) підбúтий, підтóптаний.
Устанавливать – установлЯти, стáвити, уставлЯти, установúти.
Установить прицѣл – постáвити прицíл, мíрник.
Установка – вставлЯння.
Установленіе – устанóва.
Устарѣлый – застарíлий, задáвнений.
Устарѣть – пристáріти, застáріти.
Устерегать – 1) спостерегáти; пильнувáти; 2) берегтú, уберегтú і *див*. **Оберегать, Охранять**.
Устилать – устилáти, вистелЯти, вúстелити, заслáти.
Устой – (*в будові*) стовп, стоЯн, сохá.
Устойчивость – стáлість, стíйкість.
Устойчивый – стáлий, стійкúй, непохúтний.
Устраивать – устрóювати, уряжáти, впоряжáти, рештувáти, урядúти, у(в)порядкувáти, спрáвити.
Устраненіе – усувáння.
Устраненіе поврежде́ній – усýнення зопсувáннь.
Устранять – усувáти, відсторонЯти, усýнути.
Устрашать,-ся – страхáти,-ся, стращáти, застрахáти, настращáти, налякáти.
Устрашеніе – страхáння.
Устремлять – направлЯти, справлЯти, звертáти, напрáвити, спрáвити.
Устройство – стрій, ýстрій, спрáва, улаштувáння.
Устройство окопов наносом – утвóрення, збудувáння окóпів нáсипом.
Устроитель – спорýдник.
Уступать – поступáти,-ся, уступáти, уступúти.
Уступка – ýступ, вíдступ, постýпок.
Уступчивость – устýпливість, устýпчивість.
Уступчивый – устýпний, устýпчивий.
Уступ – устýп, лáва, прúступок, (*на скалі*) прúскалок.
Устье – (*річки*) гúрло, (*печі*) чéлюсти.
Усѣкать, усѣчь – усікáти, утинáти, одтинáти, у(в)тЯти.
Утаптывать – утóптувати, у(в)топтáти.
Утвердительный,-о – потверджáючий, ствéрджуючи.
Утвердиться – уґрунтувáтися.
Утверждать – утверджáти, стверджáти, потвéрджувати.
Утвержденіе – ствéрдження, затвéрдження, потвéрдження.
Утерять – згубúти, загубúти і *див*. **Терять**.
Утесистый – урвúстий, крутúй.
Утес – ýрвище, стромовúна, крýча, скéля, стрíмчак, (*боковий*) прúскалок, прúскалка.
Утиральник – рушнúк, утирáло.
Утирать – утирáти, утéрти.
Утихать – утихáти, стихáти, затúхнути, стúхнути.

Утомительность – вто́мність.
Утомительный,-о – уто́мний, вто́мно.
Утомленіе – уто́млення, вто́ма, знемо́га.
Утомлять – томи́ти,-ся, у(в)томля́тися, стоми́ти,-ся.
Утончать – тончи́ти, тони́ти, то́ншати, утончи́ти.
Утопать – потопа́ти, потону́ти, втопи́ти,-ся.
Уторить – у(в)топта́ти.
Уторенный – у(в)то́птаний.
Утор – уто́ра.
Утрамбовывать – *див.* **Трамбовать**.
Утрата – у(в)тра́та, стра́та, потра́та, згу́ба.
Утрачивать – тра́тити, утеря́ти, згуби́ти.
Утренник – при́морозок, за́морозок.
Утренній – ра́нішній, вра́нішній, ранкови́й.
Утюг – залі́зко, пра́ска.
Уха – ю́шка, щє́рба.
Ухабистый – вибо́їстий, бакаюва́тий, труськи́й.
Уход – ви́бій, вибо́їна.
Ухаживать – ходи́ти (*за ким-нб.*), глядіти (*кого*), догляда́ти (*кого, за ким*), впада́ти (*за ким*).
Ухват – рога́ч.
Ухитряться – хитрува́ти, метикува́ти.
Ухищреніе – хитрува́ння, хи́трість, хи́трощі.
Ухлопать – заби́ти, уколо́шкати.
Ухо – у́хо, ву́хо, *мн. ч.* – ву́ха, у́ші.
Уходить – вихо́дити, ви́йти.
Уход – 1) ви́хід, відхо́д; 2) до́гляд, нагляд, пильнува́ння.
Ухудшать – (з)угіршувати, гіршати, погіршати.
Ухудшеніе – угіршення, згіршення.
Уцѣлѣть – уціліти, заціліти.
Уцѣнить,-ся – чіпляти,-ся, зачепи́ти,-ся, учепи́ти,-ся.
Участвовать – бра́ти, ма́ти у́діл, у́часть.
Участіе – у́діл, у́часть, спілка, спільництво.
Участковый – участко́вий.
Участник – уча́стник, сумі́сник, спільник, приче́тник, (*в поганому ділі*) полі́чаг.
Участный – уча́стний, приче́тний.
Участок – уча́сток, ча́стка, у́діл.
Участь – до́ля, тала́н.
Учащать, **участить** – учаща́ти, участити.
Учащеніе – учаща́ння.
Учащій – уча́щий, учи́тель, (*муштри*) му́штер.
Учащійся – учени́к, у́чень.
Ученик – учени́к, у́чень, школя́р.
Ученіе, **ученье** – 1) уче́ння, учі́ння, нау́ка, навча́ння; 2) (*строєве*) му́штра, муштрува́ння.
Ученый – у(в)че́ний, науко́вий.
Учет – учо́т, ві́дліч, розраху́нок.
Учинять,-ся – учиня́ти, роби́ти, чини́ти, (*що-нб. лихе*) ко́їти, ско́їтися.
Учить,-ся – учи́ти,-ся, навчи́ти,-ся, вчи́ти, -ся, (*муштрі*) муштрува́ти,-ся.
Учреждать – установля́ти, уряжа́ти, заклада́ти, уряди́ти, заложи́ти.
Учрежденіе – устано́ва, за́клад.
Учтивость – пошти́вість, ґре́чність.
Учтивый – пошти́вий, ґре́чний, че́мний.
Ушат – це́бер, (*широ́кий*) ба́лія.
Ушиб – уда́р.
Ушко – у́шко.
Ущеліе – межигі́рря, уще́лина, стича́к, (*без ви́хода*) гузи́рь, проліґ.
Ущемливать – вщикну́ти, прищикну́ти.
Ущерб – 1) уще́рб, шко́да, утра́та; 2) уще́рб (*місяця*).
В ущерб – на шко́ду.
Ущерб причинить – зроби́ти шко́ду.
Уѣздный – повіто́вий.
Уѣздний воинскій начальник – повіто́вий військо́вий начальни́к.
Уѣзд – повіт.
Уѣзжать – од'їзди́ти, виїзди́ти, од'їхати, ви́їхати.
Уютный,-о – зати́шний,-о, захи́стний,-о, щи́тний.
Уют – за́тишок, за́хист.
Уязвлясь – у(в)ража́ти, у(в)рази́ти.
Уязвимость – у(в)разли́вість.
Уясненіе – ви́яснення, ви́розумлення.
Уяснить, **уяснять** – виясня́ти, ви́яснити, з'ясува́ти, ви́яснити, роз'ясни́ти.

Ф

Фабрика – фа́брика.
Фабрикат – ви́ріб, ви́роб.
Фагот – фаго́та.
Фаза – ква́дра, odміна (*місяця*).
Факел – похо́дня, смолоски́п.
Фактическій – факти́чный.
Фактор – фа́ктор, чи́нник.
Факт – факт, поді́я, чин.
Фалда – збі́рка; пола́.
Фальшивать – фальшува́ти.
Фальшивый – фальши́вий, підро́блений.
Фальш – фа́льш.
Фамилія – 1) рід, пле́м'я, поколі́ння; 2) сім'я́, роди́на; 3) про́звище, при́звіще, при́звісько.
Фарватер – стри́жень, (*в річці*) течія́, бистри́нь, бистриня́, рі́чище, фарва́тер, пото́чина, фо́са.
Фасадный – чі́льний, фаса́дний.

Фасад – чо́ло, лице́, фаса́д.
Фас – фас.
Фасол – квасо́ля.
Фасон – крій, стрій, зразо́к, фо́рма.
Фашина, фаши́нник – та́рас, та́рос.
Укрѣплять фаши́нами – тарасува́ти.
Фашинный – тарасо́вий.
Февраль – лю́тий, февра́ль.
Федеративный – федерати́вний, федераці́йний.
Фейерверк – фе́йверк, фе́йверок.
Фельдфебель – со́цький, фельдфе́бель.
Фельдшер – фе́ршал.
Фельд'егерь – гене́ць.
Ферма – ху́тір, фо́льварк, фе́рма.
Фигура – 1) вид, ви́гляд, поста́ва, по́стать; 2) фіґу́ра.
Фигурировать – фіґурува́ти.
Физический – фізі́чний.
Фильтровать – фільтрува́ти, ціди́ти.
Фильтр – фі́льтра.
Финал – кіне́ць, фіна́л.
Финансовый – скарбо́вий, фіна́нсо́вий.
Финансы – скарб (*держа́вний*), фіна́нси.
Фитиль – ґніт, ґно́т.
Флаг – стя́г, пра́пор.
Фланговый – бокови́й, фланго́вий.
Фланг – бік, криле́, фланг.
Фланкировать – фланкува́ти.
Фланкированіе – фланкува́ння.
Фланкирующая постройка – фланку́юче збудува́ння.
Флейта – фле́йта, сопі́лка.
Флетист – флейти́ста.
Флигель – флі́ґель, офіци́на.
Флот – фльо́та.
Флюгер – пого́дник, флю́гер.
Фляга, **фляжка** – фля́ша, пля́шка.
Фокус – фо́кус, збіросві́т.
Фольварк – фольва́рок.
Фонарь – ліхта́рь, ліхта́рня.
Фонтан – водоме́т, водогра́й.
Фон – тло, по́ле, ґрунт, фон.
Форма – фо́рма, зразо́к, кшталт.
Формировать – набіра́ти, набра́ти; формува́ти.
Формировка – формува́ння.
Формулярный список – службо́вий спи́сок.
Форпост – передова́ ва́рта, форпо́ст.
Форсировать – скори́ти, прискоря́ти.
Фортификація – фортифіка́ція.
Фортка, **форточка** – квати́рка, хві́ртка.
Форт – фо́рт.
Форштат – передмі́стя.
Фортографировать – фотоґрафува́ти.
Фотоґрафія – фотоґра́фія.
Фронтальный огонь – лобови́й, фронта́льний вого́нь.
Фронт – фро́нт, стрій, шик, чо́ло, пе́ред.
Фрукт – фрукт.
Фугонок – фуґа́нок.
Фугасная бомба – фуга́сна бомба.
Фугас – фуґа́с.
Фундаментальний – фундамента́льний, ґрунто́вний.
Фундамент – фундаме́нт, спід, (*мурований*) підму́рок, (*дерев'я́ний*) підва́лина.
Фунт – фу́нт.
Фуражка – *див.* **Картуз**.
Фура – підво́да, ґа́ра, гарба́.
Фураж – фура́ж, (*сіно та соло́ма*) па́ша, (*зерно*) обро́к.
Футляр – футера́л, покрове́ць.
Фут – стопа́, сту́пень, фут.
Фыркать – чми́хати, фо́ркати, при́хкати.

Х

Хаос – розгардія́ш, гарми́дер, хао́с.
Хаотическій – хаоти́чний.
Характеризовать – характеризува́ти.
Характерный – 1) нату́рливий; 2) характе́рний, одмі́тний, вида́тни́й.
Характер – уда́ча, вда́ча, нату́ра, но́ров, хара́ктер.
Харч – харч.
Хаять – гу́дити, гани́ти.
Хвалить – хвали́ти, велича́ти, сла́вити.
Хватаніе – хвата́ння.
Хватать – 1) хвата́ти,-ся, хапа́ти,-ся, схопи́ти,-ся, ухопи́ти,-ся; 2) досяга́ти, достава́ти, досягти́.
Хвойник – хвойня́к.
Хвойный – хвойни́й, хвойови́й.
Хвораніе – слабува́ння, хорува́ння, неду́га.
Хворать – хвора́ти, хворі́ти, неду́жати.
Хоростина – хворости́на, хвойди́на.
Хворост – хворо́ст, хмиз.
Хворость – хво́рість.
Хвост – хвіст, (*з самого початку*) ри́пиця.
Хвоя – хво́я, гли́ця.
Хижина – ха́тка, хати́на, (*аби-яка*) халу́па.
Хилость – кво́лість, хи́рність.
Хилый – хво́лий, хи́рний.
Химик – хи́мик.
Химическій – хими́чний.
Химія – хи́мія.
Хитрить – хитрува́ти.
Хитрость – хи́трість, хи́трощі.
Хищеніе – краді́ж.
Хищничество – хижа́цтво.

Хищность – хи́жість.
Хищный – хи́жий, хижа́цькій.
Хладнокровіе – холоднокро́вність; байду́жність.
Хладнокровный – холоднокро́вний, байду́жий; байду́жо, холодним се́рцем.
Хлам – мо́тлох.
Хлопаніе – хло́пання; ля́скання.
Хлопать – хло́пати, ля́скати, хло́пнути.
Хлопок – кло́ччя; бав́овна.
Хлопотать – клопота́ти, дба́ти, піклува́ти,-ся.
Хлопоты – кло́піт, за́ходи.
Хлопчатобумажный – бавовня́ний.
Хлынуть – ли́нути, ри́нути.
Хлыст – би́ч, би́чик.
Хлѣб – хліб; пашня́, пашни́ця, збіжжя.
Хлѣбня – пека́рня.
Хлѣбопашество – хліборо́бство.
Хлѣбопашец – хліборо́б.
Хлѣв – хлів, (*для волів*) волівня.
Хмель – хмель, хміль.
Хмелѣть – хмелі́ти, п’яні́ти.
Ходатайство – засту́пництво.
Ходить – ходи́ти, ступа́ти.
Ходкій – ле́гкий, бігки́й, розко́тистий (*про екіпажі*).
Ход – 1) хід, хода́; 2) прохі́д, (*узенький*) суточки́, (*в димарі*) перегі́н.
Ход сообщенія – хід зно́син.
Ходьба – ходня́.
Хозяин – хозя́їн, госпо́дарь.
Хозяйственный – господа́рний, господа́рський.
Хозяйство – господа́рство, господа́рка.
Холера – холе́ра.
Холить – пести́ти, пестува́ти.
Холка – штим, чубо́к.
Холмистий – пагі́ристий, горба́стий, пого́ристий.
Холмообразный – горбова́тий.
Холм – холм, горб, при́горок, на́горок, шпиль, (*ви́сипаний*) моги́ла.
Холодильник – холодни́к.
Холодить – холоди́ти, студи́ти.
Холодный – холо́дний.
Холод – хо́лод, сту́день.
Холостой – холости́й, нежона́тий, па́рубок.
Холст – полотно.
Хомутик – хомуте́ць.
Хомут – хаму́т.
Хорда – тятіва́.
Хорист – хори́ста, півчий.
Хоровод – тано́к.
Хоровой – хорови́й, гуртови́й.
Хоронить,-ся – хова́ти,-ся, схова́ти,-ся, захова́ти,-ся.
Хорошо – хороше́, га́рно, гара́зд, до́бре, доладу́.
Хорунжій – хору́нжий.
Хор – хор, гурт, півча.
Хотѣніе – хоті́ння, хіть.
Хотѣть – хоті́ти, хті́ти, бажа́ти, жада́ти.
Хотя – хоть, хоч, хоча́.
Храбрец – сміля́к, не́бій.
Храбриться – хоробри́ти,-ся, храбрува́ти.
Храбро – хоро́бро, хва́бро, сміливо.
Храбрость – хоро́брість.
Храбрый – хоро́брий, хва́брий, сміливий.
Храненіе – хова́ння, до́гляд, хов.
Хранилище – схо́вок, схо́ванка.
Хранить – хорони́ти, берегти́.
Храп – храп, хра́пи.
Храпѣть – хропі́ти, хропти́.
Хребет – 1) хребе́т, кістня́к; 2) па́смо, стяг, кряж (*гір*).
Хромать – шкандиба́ти, кульга́ти.
Хромой – криви́й, кульга́вий, клишоно́гий.
Хроническій – хроні́чний, затяжни́й.
Хронологическій – хронольоґі́чний.
Хрупкій – хруски́й, крихки́й.
Хрупкость – кри́хкість.
Хрусталь – кришта́ль.
Хрусталь,-ный – кришталь,-ний,-е́вий.
Худо – пога́но, недо́бре, него́же, ке́псько, зле.
Художественный – артисти́чний, худо́жній.
Худой – 1) пога́ний, лихи́й, него́жий, ке́пський; 2) худи́й, щу́плий, сухорля́вий.
Худшій – гі́рший, пога́нший.
Хуже – гі́рше, пога́ніше.
Становитьтя хуже – гі́ршати.
Хуторской – хуторськи́й.
Хутор – ху́тір.

Ц

Цапфа – ца́пфа, кіло́чок, чіп, чопо́к.
Царапать – дря́пати, шкря́бати, дряпну́ти.
Царапина – шкря́бина, шкрябо́вина, дряпо́к.
Царить – царюва́ти, панува́ти.
Цвѣтной – цвітни́й, кольоро́вий, барви́стий.
Цвѣт – 1) цвіт, квіт; 2) цвіт, ко́лір.
Цейхгауз – комо́ра, цека́вз, рече́вий склад.
Цементировать – цементува́ти, кітува́ти.
Цементный – цементо́вий.
Цемент – це́мент, кіт, (*ро́зчина ва́пна з піско́м*) джуму́р.
Центральный – центра́льний, осере́дко́вий, осере́дній.
Центробѣжный – відбі́жний.
Центростремительный – центротя́жний, досере́дочний.

Центр – цент, це́нтро, сере́док.
Церемоні́альний марш – церемоні́альний марш.
Церемонія – церемо́нія.
Церковный – церко́вний.
Церковь – це́рква, храм.
Цех – цех.
Цилиндрическій – вальцюва́тий, цівка́стий, ціліндри́чний.
Цилиндр – вал, ціліндр.
Цинковый – ціно́вий, цінко́вий.
Цинк – ці́нок, цінь.
Циркуль – ци́ркуль, ро́змір.
Циркульный – циркле́вий.
Циркулярный – обі́жний, ціркуля́рний; окружни́й.
Циркуляр – обі́жник, окру́жник, ціркуля́р.
Цистерна – сісте́рна.
Цитадель – цітаде́ля і *див*. **Крѣпость**.
Циферблат – циферблят.
Цынга – скорбут, гниле́ць.
Цыновка – рого́жа.
Цырюльник – цилю́рник, голі́й, голя́р.
Цѣвье – ців'я́.
Цѣлесообразность – доці́льність.
Цѣль атаки – ціль ата́ки.
Цѣликом – цілко́м, зо́всім.
Цѣлик – ці́лик.
Цѣлина – цілина́, облі́г.
Цѣлостность – суці́льність, цілоку́пність.
Цѣлостный – суці́льний, цілоку́пний, цілкови́тий.
Цѣлость – ціль, мета́.
Цѣльность – суці́льність, цілоку́пність.
Цѣльный – суці́льний, цілкови́тий; чи́стий, щи́рий.
Цѣна – 1) ціна́, ва́ртість; 2) вага́.
Цѣнить – ціни́ти, оціни́ти, склада́ти, скла́сти ціну́.
Цѣнность – кошто́вність, ва́ртість.
Цѣнный – кошто́вний, ва́ртний, ці́нный.
Цѣпкій – ціпки́й, чіпки́й.
Цѣпочка – цепо́к.
Цѣпь – цеп, ланцю́г, ре́тяг; цепо́к, па́смо, стяг.
Цѣпь гор – па́смо гір.
Цѣпь стрѣлковая – стріле́цький цеп, розстрі́льна.

Ч

Чаемость – сподіва́ння і *див*. **Ожиданіе**.
Чайник – ча́йник, і́мбрик.
Чалить – прича́лити, прича́лювати.
Чалма – чалма́, завива́ло.
Чал – прича́л.
Чан – чан, ка́дуб, (*вели́кий, у винниці*) стоя́н, (*невеликий*) шапли́к, пере́різ.
Чапрак – чапра́к, чабра́к.
Чапрачный – чаб(п)ракó́вий.
Чарка – ча́рка.
Часовня – капли́ця.
Часовой внутренній – вартови́й внутрішний.
Наружный – надві́рний.
Почетный – почесний.
Часовой – вартови́й.
Подчасок – підварто́вий.
Часовые одино́чные и парные – варто́ві поєди́нкові та па́рні.
Часовой у фронта – варто́ви́й фронто́ви́й.
Частить – части́ти, учаща́ти.
Частица – ча́стка, части́на.
Частью – поча́сти.
Частно – 1) осо́бо, осо́бно, окре́мо, на́різно; 2) прива́тно.
Частный – 1) часткó́вий, части́нний; 2) прива́тний, осі́бний.
Часто – ча́сто, по́ча́сту.
Частокл – частокі́л, парка́н.
Частый – 1) ча́сти́й; 2) густи́й, рясни́й.
Част – 1) части́на, ча́стка, часть; 2) ча́стка, у́діл, пай; 3) уча́сток, часть (*міста*).
Час – час, годи́на.
Часы – годи́нник, дзиґа́рі.
Частое – ча́стка.
Чахлый – худи́й, ча́хлий.
Чашка – ми́ска, ча́шка.
Чайная чашка – філіжа́нка.
Вѣсовая ч. – ша́ля, ва́жка.
Чаща – гущина́, гуща́вина.
Чаще – частіще.
Чаяніе – сподіва́ння.
Чаять – сподіва́тися.
Чека – чека́, за́гвіздок.
Чеканить – вибива́ти, карбува́ти.
Чекан – штемп, штамп; ке́леп.
Челн – чо́вен, каю́к.
Человѣк – чолові́к, люди́на, мн. ч. лю́де.
Человѣчество – 1) лю́де, лю́дство; 2) лю́дскість, лю́дяність.
Челюсть – че́люсть, ще́леп.
Челядь – слу́ги, че́лядь.
Чемодан – чамайда́н, паку́нок.
Чердак – го́ріще, гора́; ви́шка.
Чердачный – горі́шний.
Чередной – черговий.
Чередоваться – чергува́тися.
Черед – черга́.
Черезсѣдельник – черезсіде́льник.
Черезчур – на́дто, зана́дто, через мі́ру.
Черенок – коло́дка, коло́дочка.
Черепица – черепи́ця.

Чернило – чорни́ло, атра́ме́нт.
Чернильница – калама́рь, чорни́льниця.
Черновик – черне́тка.
Черновой – чорнови́й, на́чорно напи́саний.
Черногорія – Чорного́ра.
Чернозем – чорно́зем.
Чернорабочій – чорноро́б.
Черта – пруг, пру́жка, ри́са, ри́ска.
Чертежник – рисо́вник.
Чертежный – рисо́вний.
Чертеж – рису́нок, рис.
Чертить – рису́вати, черка́ти, карбува́ти.
Черточка – ри́ска.
Черченіе – рисо(у)ва́ння.
Чесать – чу́хати, чеса́ти.
Чесотка – коро́ста.
Чествованіе – шанува́ння, пова́га.
Чествовать – шанува́ти, поважа́ти, че́ствовати, чести́ти.
Честно – че́стно.
Честность – че́сність.
Честный – че́сний, правди́вий, побо́жний.
Честолюбіе – честолю́бність, честолюби́вість, шанолю́бство.
Честь – 1) честь; 2) пова́га, ша́на, поша́на.
Четверг – четве́р.
Четвертка – чве́ртка.
Четвертной – чвертко́вий.
Четверть – 1) че́тверть, чве́рть; 2) че́тверть (*зерна*).
Четкій,-о – чітки́й, чи́тко.
Четкость – чи́ткість.
Четный – чі́тний, пари́стий.
Чет – чіт.
Четыреугольник – чотирі(ьох)ку́тник.
Четырехсторонній – чотирібо́кий, четверобокий.
Чехол – чехо́л, чахо́л.
Чинить, **учинять,-ся** – чини́ти, роби́ти, твори́ти, діяти, учини́ти.
Начиня́ть – начиня́ти, набива́ти, наби́ти.
Вычинить – ла́годити, пола́годити, лата́ти.
Чинка – лата́ння, ла́годження.
Чинность – присто́йність, поря́дність.
Чиновник – урядо́вець.
Чин – 1) чин, ра́нґа; 2) стан, стать, зва́ння; 3) чин, уста́в, поря́док.
Чирей – чи́рка, чиря́к.
Численность – кількість, число́.
Числитель – чисе́льник, чисе́нник.
Числиться – чи́слити,-ся, лічи́ти, рахува́ти.
Число – число́, лі́чба́.
Чистоган – гото́ві гро́ші, готі́вка, готови́к.
Чистить – чи́стити, обчища́ти, обчи́стити.
Чистка – чи́стіння, чи́стка.
Чисто – чи́сто, чепу́рно.
Чистоплотный – чепурни́й, оха́йний.
Чистота – чистота́; чепу́рність, оха́йність.
Читать – чита́ти.
Чихарда – довга лоза́, харлая́.
Член – член, (*громади*) громадя́нин, (*братства*) бра́тчик, (*січ*) січови́к.
Чолка – чубо́к.
Чрезвычайно – на́дто, зана́дто, надзвича́йно.
Чрезвычайность – надзвича́йність.
Чрезвычайная охрана – надзвича́йна охоро́на.
Чрезвычайный – надзвича́йний, страше́нний.
Чрезмѣрно – над мі́ру, надмі́рно, бе́змір, че́рез ве́рх.
Черезмѣрность – на́дмір, надмі́рність.
Чрезмѣрный – надмі́рний, безмі́рний.
Чрез – че́рез, кріз.
Чтеніе – чита́ння.
Чтец – чите́ць.
Что-ли – або́-що, чи-що́.
Что-нибудь – що-не́будь, щось, аби́-що.
Что-то – щось.
Чтобы, **чтоб** – що́б, що́би, аби́, бода́й.
Чувственный – 1) чутли́вий чутни́й, чувни́й, чуство́нний; 2) тіле́сний, похітли́вий.
Чувствительность – чу́лість, доткли́вість, уразли́вість.
Чувствительный – 1) чу́лий, чутли́вий, почутли́вий; 2) уразли́вий, доткли́вий, дошкульни́й.
Чувство – чуття́, почуття́.
Чувствовать – чу́ти, почува́ти,-ся, відчува́ти, почу́ти, зачу́ти.
Чугунный – чаву́нний, чавуно́вий.
Чугун – чаву́н.
Чудесный,-о – ди́вний, чуде́сний, чудо́вий, чудо́во, чуде́сно.
Чудо – ди́во, чу́до.
Чужак – чужи́нець, чуже́ник.
Чужбина – чужина́, чужа́, сторона́.
Чуждаться – цура́тися, ухиля́тися, саха́тися.
Чуждый – чужи́й; непричéтний, нечрича́сний.
Чужестранный – чужозе́мний, чужосторо́нній.
Чужой – чужи́й, сторо́нній.
Чулан – комо́ра, хи́жа.
Чулок – панчо́ха.
Чума – чума́, морови́ця.
Чурбан – пень, коло́да, оцу́пок.
Чуткій – чутки́й, чутли́вий, сторожки́й.
Чуткость – чу́ткість, чу́йність, сторо́жкість.
Чуть – ле́две, ле́дві, тро́хи.
Чуть-ли – троха́ чи, либо́нь.
Чутье – чуття́, почуття́.

Чучело – опу́дало, страхопу́д.
Чушка – злі́вок, ви́ливок (*олива чи чавуну*).
Чушки – ко́бури (*на пістолі при сідлі*).
Чуять – чу́ти, учува́ти, зачу́ти.
Чѣм – ніж, од, від, над, чим, як.

Ш

Шаблон – зразо́к, мо́дла, шабло́н.
Шагать – ступа́ти, ступну́ти.
Шагомѣр – крокомі́р.
Шаг – ступе́нь, по́ступ, крок.
Шайба – ша́йба.
Шайка – 1) вата́га, ба́нда, згра́я, ша́йка; 2) ря́жка.
Шалаш – курі́нь, халабу́да.
Шалить – пустува́ти, свавóлити, дурі́ти.
Шалнер – заві́ска.
Шалость – пусто́та, пустова́ння, ша́лощі.
Шальной – шале́ний, навісни́й, наві́же́ний, несамови́тий.
Шалѣть – дурі́ти, шалі́ти, шалені́ти, навісні́ти.
Шанец – ша́нець, окі́п.
Шанцевый инструмент – ша́нцевий струме́нт.
Шапка – ша́пка, (*смушева, гостроверха*) шли́к, (*повстяна*) маґе́рка, (*з наушниками*) малаха́й, (*кудлата й висока*) ку́чма, (*овеча*) бі́рка, (*сукняна*) шоломо́к.
Шапочник – шапка́рь, шапова́л.
Шаровари – штани́, шарава́ри.
Шарахнуться – ки́нутися, метну́тися, шара́хнутися.
Шарить – ша́рити, ни́шпорити.
Шарнир – (*в дверях*) пе́тник.
Шаровидний – куля́стий, кулюва́тий, опу́клий, галши́ний.
Шаровой – куля́стий.
Шарф – шарф, ша́лік.
Шар – шар, ку́ля, (*скля́нни́й*) ба́нька.
Шатать,-ся – 1) хита́ти, колиха́ти, колива́ти, виха́ти; 2) хита́тися, точи́тися, поточи́тися.
Шатерный – шатро́вий, наме́тний.
Шатер – наме́т, шатро́, шате́р.
Шаткій,-о – хи́ткий,-о, хи́бки́й,-о, хистки́й, -о; неста́лий, непе́вний.
Шаткость – хи́ткість.
Шахматный – ша́ховий.
Шахматные колья – ша́хове кі́лля.
Шахмати – ша́хи.
Шахта – ша́хта.
Шахтер – шахта́рь.
Шашка – 1) да́ма, да́мка; 2) ша́бля черке́ська.
Швабра – помело́.
Швальня – шва́льня.
Швед – швед, шве́дин.
Швейный – шва́цький.
Швеція – Шве́дчина.
Шворень – шво́рінь, шкво́рінь.
Швырком – навкидя́, навкидяча́.
Швырять – шпурля́ти, верга́ти, шпурну́ти.
Шевеленіе – ворý́шіння.
Шевелить,-ся – ворý́ши́ти,-ся, поруша́ти, -ся, ру́хати,-ся, ворухну́ти,-ся.
Шеврон – галу́н, наши́вка, шевро́н.
Шейка – ши́йка.
Шелевка – шальо́вка.
Шелестѣть – шелесті́ти, шамоті́ти.
Шелест – ше́лест, шелесті́ння, шамотня́.
Шелковый – шовко́вий.
Шелк – шовк.
Шелуха – лушпа́йка, лушпи́на, лупа́.
Шенкель – ше́нкель.
Шепот – ше́піт, шо́піт.
Шептало – шепту́н.
Шеренга – ла́ва, ряд, шере́га, ше́рег.
Шеренговый – шере́говий, рядови́й.
Шестиугольник – шестику́тник.
Шестовой – тичкови́й, тестови́й.
Шестопер – перна́ч, пірна́ч.
Шест – жерди́на, ві́ха, ти́чка, тичи́на.
Шея – ши́я, (*задня частина*) гамали́к.
Шибкій – швидки́й, прудки́й.
Шибко – шви́дко, пру́дко, ху́тко.
Шибкость – шви́дкість, пру́дкість, ху́ткість.
Шило – ши́ло.
Шилообразный – шилува́тий.
Шина – ши́на.
Шинель – шине́ля.
Шиповатый – колю́чий, шпикува́тий.
Шип – 1) шпи́лька, колю́чка; 2) гак, шип.
Шипѣть – шипі́ти, сича́ти.
Ширина – ширина́, широта́, широчина́, широ́кість.
Шириною – завши́ршки́, навши́ршки́.
Широкий – широ́кий.
Широкоплечій – плечи́стий.
Широта – широ́кість.
Ширять – ширя́ти, кружа́ти.
Шифр – та́йне письмо́, тайно́пис, шифр.
Шишка – ши́шка, (*на тілі*) гу́ля, (*соснова*) бі́рка.
Шкаф – ша́фа, (*на посуду*) ми́сник, су́дник.
Шквал – хуртови́на, шкви́ря.
Школа – шко́ла.
Шлагбаум – рога́тка, коло́ворот.
Шлак – жу́желиця.
Шлем – шело́м, шиша́к.
Шлея – шле́йка.
Шлифовать – шліфова́ти, поліру́ва́ти, лощи́ти.

Шлюз – о́пуст, за́ставка, спуст, стік.
Шлюсс – шлюс.
Шляпа – бриль, (*повстяний*) креса́ня.
Шляпка – голо́вка.
Шляться – волочи́тися, тиня́тися.
Шнипер – пуща́дло.
Шнурок – шнуро́к, (*коро́ткий*) поворо́зка, (*товстий і недовгий*) мо́туз, мотузо́к, (*в штанах*) очку́р.
Шнур – шнур.
Шов – шов.
Шомпол – набо́йчик, драч.
Шомпольная муфта – драчо́ва му́фта.
Шомпольная шпилька – драчо́ва шпи́лька.
Шорник – лима́рь, шо́рник.
Шорничество – лима́рство.
Заниматься ш-вом – лимарюва́ти.
Шорническій – лима́рський.
Шорный – шоро́вий.
Шорох – ше́рох, шамотня́.
Шори – шо́ри.
Шоссе – шосе́, брук, бруко́ваний шлях.
Шпага – шпа́да.
Шпадель – шпа́ґля.
Шпиц – шпиль, стрімля́к; (*собачка*) шпіц.
Шпилька – шпи́лька.
Шпіонить – шпиґува́ти.
Шпіонство – шпиґунство, ви́глядки.
Шпіон – шпиг, шпигу́н, виві́дач.
Шпора – остро́га́.
Шпорить – стиска́ти, стисну́ти, вда́рити остро́гами.
Шпринцовка – при́скавка, ци́кавка.
Шрамный – шрамо́вий.
Шрам – шрам, рубе́ць, бли́зна.
Шрапнель – шрапне́ля.
Шрифт – друк, черенки́, шрифт.
Штабной – штабо́вий.
Штаб – штаб; генера́льна старши́на.
Штаб і обер офицер – штаб і обер-старшина́.
Шталмейстер – коню́ший.
Штандарт – корогва́, (*кінного полку*) пра́пор.
Штанина – коло́ша, холо́ша.
Штаны – штани́.
Штатив – козе́лець.
Штатный – 1) ранґо́вий, шта́тний; 2) реєстро́вий, лейстро́вий.
Штемплевать – штемпова́ти, штампува́ти.
Штемпель – штамп.
Штемпельный – штемпльо́вий.
Штиблеты – бо́тики.
Штиль – безві́тря.
Штифт – цв'яшок, гвіздо́к.
Шторм – хурто́ви́на, бурхани́на.
Штоф – штоп.
Штрафовать – штрафува́ти.
Штраф – пе́ня, штрап.
Штриховать – штрихува́ти.
Штриховка – штрихува́ння.
Штрих – штрих, ри́са.
Штука – шту́ка, (*полотна*) су́ві́й.
Штурмовать – штурмува́ти, добува́ти при́ступом.
Штурм – штурм, на́пад, при́ступ.
Штыковой хомутик – баґнетовий хомуте́ць.
Штык – баґне́т, штик.
Шуба – кожу́х.
Шумный,-о – гучни́й, гу́чно, бучни́й,-о, шумни́й, шу́мно.
Шум – шум, га́мір, ша́рварок.
Шумѣть – шумі́ти, галасува́ти.
Шутка – шу́тка, жарт.

Щ

Щадить – 1) ми́луваті́; 2) щади́ти, ощажа́ти.
Щебень – грящ, ґруз, рум.
Щебнем набивать – 1) грузи́ти, грузова́ти; 2) жорства́, ринь.
Щека – щока́.
Щеколда – кля́мка, пля́мка, за́щіпка.
Щекотаніе – ло́скот.
Щекотать – лоскота́ти.
Щекотливость – 1) лоскотли́вість; 2) дражли́вість, доткли́вість.
Щелканіе – ля́скання, цо́кання, кла́цання.
Щелкать – цо́кати, цо́кнути, кла́цати.
Щелкун – плигу́н, цокоту́н.
Щелк – лясь, цок, клац, лусь.
Щелок – що́лок, луг.
Щелочь – лугова́ сіль.
Щель – щі́лина, ще́лина, шпа́ра, шкалу́бина.
Щепка – трі́ска, скі́пка, ска́лка.
Щепоть – 1) пу́чка; 2) щі́пка, щу́пка, (*тютюну*) поню́х.
Щербина – 1 розко́лина, шкалу́бина (*в дереві*); 2) щерба́, щерби́на.
Щербатый – щерба́тий, щерба́нь.
Щетина – щети́на, щіти́на.
Щетка – 1) щі́тка, (*для ля́мпи*) йоржик; 2) (*у коней*) ми́чка.
Щи – капусня́к, борщ.
Щиколотка – щи́колоток.
Щипцы – щи́пці, щи́пчики, (*у ковалів*) кліщі́, кліща́тка, (*для гарячого вугілля*) братки́, (*слюсарські*) обце́ньки.
Щитный, щитовой – щитови́й.
Щитообразный – щитови́дний.
Щит – щит, щиток.
Щупало – мацу́н.

Щупать – ла́пати, ма́цати.
Щуп – штирь, штиль.
Щурить,-ся – жму́рити,-ся, щу́лити,-ся.
Щурупный – шрубо́вий.
Щуруп – шруб, шру́ба, шру́бка.

Ѣ

Ѣдкій,-о – 1) го́стрий, міцни́й, їдки́й; 2) ущи́пливий,-о, ура́зливий,-о.
Ѣдкость – 1) го́стрість, міцність, їдкість; 2) ущи́пливість.
Ѣзда – їзда́, їздня́.
Ѣзда смѣною – їзда позмі́нно.
Ѣздить – і́здити, поі́хати.
Ѣздовой – гоне́ць, ве́рхове́ць, верхови́й.
Ѣздовой коновод – їздови́й коново́д.
Ѣздок – їзде́ць.
Ѣзда – переі́зд, про́їзд.
Ѣсть – і́сти, з’і́сти.
Ѣхать – і́хати, поі́хати.

Э

Эволюція – еволю́ція, рух.
Эгоизм – егоі́зм.
Эгоистическій – еґоїсти́чний, себелю́бний.
Экватор – рівноде́нник, рі́вник.
Экзаменовать – екзаменува́ти, пита́ти, іспи́тувати.
Экзамен – екза́мен, і́спит.
Экземпляр – примі́рник.
Экзерциція – екреци́рка, (*військова*) му́штра́.
Экипаж – 1) екіпа́ж, по́во́з, (*на ресорах*) коли́бка; 2) (*на судні*) екіпа́ж.
Экономить – берегти́, щади́ти, ощажа́ти.
Экономическій – економі́чний; скарбови́й.
Экономія – еконо́мія, скарб.
Экспедиція – 1) експеді́ція, ви́пра́ва; 2) ви́діл.
Эксперимент – експері́ме́нт і *див*. **Опыт**.
Эксперт – экспе́рт, знавець, тяме́ць.
Эксплоатація – ви́зиск, визи́скування, експльоата́ція.
Эксплоатировать – визи́скувати, експльоатува́ти.
Экстракт – ви́тяжка, ви́кіп, екстра́кт.
Экстренность – пи́льність.
Экстренный,-о – пи́льний,-о, спі́шний,-о, е́кстренний.
Эластичный – пружи́стий, пружи́нистий, пружи́нуватий, елясти́чний.
Электрическій – елєктри́чний.
Электричество – електри́ка, елєктри́чність.
Элементарный – еле́мента́рний, початко́вий.
Элемент – елєме́нт, поча́ток, пе́рвісток.
Эмаль – поли́ва, скли́ця.
Энергическій – енергі́ч(й)ний, жва́вий, завзя́тий.
Энергія – ене́ргія, жва́вість, завзя́ття.
Эпидемическій – епідеми́чний, по́шестний.
Эпидемія – епіде́мія, по́шесть, пові́тря.
Эпоха – епо́ха, доба́.
Эскадрон – шкадро́н, швадро́н, со́тня.
Эскиз – шкиц, на́рис, шкіц.
Эспланада – кріпостни́й майда́н, еспланáда.
Эстафета – естафе́та.
Этаж – по́верх, пльо́нтр.
Этап – ета́п, цюпа́с.
Эфирный – ете́рний.
Эфир – ете́р.
Эхо – луна́, ві́длясок.
Эшелонировать – шалонува́ти.
Эшелон – шало́н, ешало́н.

Ю

Юго-восточный – південно-схі́дний.
Юго-западный – південно-за́хідний.
Юг – пі́вдень, низ.
Южный – півде́нний, полу́денний, низови́й.
Юридическій – юриди́чний, правни́чий.
Юрисдикція – при́суд.
Юрисконсульт – юри́ста.
Юрист – пра́вни́к, юри́ста.
Юркій – шу́стрий, в’юнки́й.
Юрта – шатро́, наме́т.
Ют – по́міст (*в кормі корабля*).
Юфть – ю́хта.

Я

Явка – о́каз, стання́, я́вка,
Явленіе – я́ва, поя́ва, я́вище, з’я́вище, (*рідке, ди́вне*) проя́ва.
Являть, явить,-ся – явля́ти, виявля́ти, з’явля́ти, яви́ти, ви́явити, показа́ти,-ся.
Явный,-о – я́вний,-о, види́мий,-о.
Явственный,-о – я́сни́й,-о, види́мий,-о, ви́разний,-о.
Ядовитость – отру́тність.
Ядовитий – отру́тний, отру́йний.
Ядро – 1) зерно́, кі́сточка, осере́док; 2) ядро́, ку́ля гарма́тна.
Яд – отру́та, тру́та, труті́зна.
Язва – 1) ура́зка, ви́разка, боля́чка; 2) по́шесть, зара́за.
Язик – 1) язи́к; 2) язи́к, мо́ва; 3) язи́к, і *див*. **Плѣнник і Плѣнный**; 4) (*дзвона*) би́ло, бо́вкало.

Яйцо – яйцé.
Якорный – я́кірний, котви́чний.
Якорь – я́кір, кóтва, котви́ця, (*маленький*) кішка.
Ялик – чóвен.
Яма – я́ма, (*глибока*) гли́бка, (*під грéблею*) прірва, (*на дні річки*) ви́рло, (*з грязюкою*) баю́ра, ковбáня, (*де берýть глину*) гли́нище, (*вовча*) вовківня́.
Ямистый – ямкувáтий.
Январь – січень.
Японія – Япáн.
Яркій – ярки́й, яскрáвий, блескýчий.
Ярмо – 1) я́рмо; 2) ярмó, невóля, корми́га.
Яростный – лю́тий, шалéний, яросли́вий.
Ярость – лю́тість, шалéність.
Ярус – 1) пóверх; 2) ряд, шар.
Ярый – відвáжний, завзя́тий, лю́тий.
Ясли – я́сла.
Ясность – я́сність; вирáзність.
Яснѣть – ясніти, виясня́ти.
Ячейка – гніздó.
Ячмень – ячмінь.
Ящер – я́щур, лусковéць.
Ящик – кóроб, (*в столі*) шухля́да, (*в скрині*) при́скринок, (*у млині*) кіш.
Ящик денежный – грошовá скри́ня.
Ящик зарядный – заря́дний кóроб.

НАЗВИ ГРОШЕЙ

$^{1}/_{4}$ копейки, денежка – полу́шка.
$^{1}/_{2}$ копейки, грош – шаг, троя́к.
1 копейка – копі́йка.
2 копейки – сьома́к.
3 „ – шоста́к.
5 копеек – п'ята́к.
10 „ – гри́веник.
15 „ – злот, зло́тий.
20 „ – семигри́веник, сорокі́вець.
25 „ – півкопи́, четверта́к.
50 к. полтинник – копови́к, півкарбо́ванця, копа́, гри́вня.
75 копеек – п'ятизло́тник.
Рубль – карбо́ванець.
Трехрублевка – троя́чка.
10 рублей – деся́тка.
Мѣдная монета – мідя́к.
Серебряная монета – срібля́к.
Золотая монета – черві́нець, дука́т.

НАРОДНІЙ КАЛЕНДАРЬ

1-го января – Нови́й Рік.
5-го „ – Голо́дна кутя́.
6-го „ – Водо́хрещі.
2-го февраля – Стрі́чення.
1-го марта – Явдо́хи.
Мясопуст – м'ясни́ці.
Масляная – ма́сниця.
Понедѣльник на 1-й недѣлѣ Великого поста – Жи́лавий понеді́лок.
Великий пост – Вєли́кий піст.
9-го марта – Сорок святи́х.
25-го „ – Благові́щення.
26-го марта – Благові́сника.
Крестопоклонная недѣля – Середохре́сний ти́ждень.
Недѣля, следующая за Крестопоклонной – Похва́льний тиждень.
Вербная недѣля – Ве́рбний ти́ждень, Ве́рбниця.
Страстная недѣля – Бі́лий тиждень.
Страстной четверг – Чи́стий четве́р.
Пасха – Вели́кдень.
Ѳомина недѣля – Провідни́й ти́ждень.
23-го апреля – Ю́рія.
Вознесеніе – Вше́стя.

Праздник Святой Тройцы – Зеле́ні свя́та, Клеча́льна неді́ля.
9-го мая – Лі́тнього Мико́ли.
24-го іюня – Іва́на Купа́йла.
29-го „ – Пе́тра.
27-го іюля – Пали́копи, Палія́.
1-го августа – Макові́я.
Пост перед праздником Преображенія – Спа́сівка.
6-го августа – Спа́са.
15-го „ – Пе́рша Пречи́ста.
29-го „ Голово́сі́ки.
1-го сентября – Се́мена.
14-го „ – Здви́ження.
1-го октября – Покро́ва.
26-го „ – Дми́тра.
1-го ноября – Кузьми́ й Дем'я́на.
Филипповскій пост – Пили́півка.
21-го ноября – Введення́.
4-го декабря – Варва́ри.
6-го „ – Микола́я.
Канун Рождества, Сочельник – Св'яти́й ве́чір, бага́та кутя.
Рождество Христово – Різдвя́ні свя́та, Різдво́.
31-го декабря – Мела́нки.

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України
м. Київ, вул. Терещенківська, 3
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3484 від 19.05.2009 р.

Підп. до друку __________. Формат 70×100/16. Папір офс. Друк офс.
Ум. друк. арк. 4,75. Наклад 1000 прим. Зам. № _____